ДОДАТОК ДО »ЛІКАРСЬКОГО ВІСНИКА« Ч. 2. Р. 1935.

UC-NRLF
B 4 210 318

25-ЛІТТЯ
УКРАЇНСЬКОГО ЛІКАРСЬКОГО ТОВАРИСТВА І МЕДИЧНОЇ ГРОМАДИ

ЛЬВІВ 1935

Digitized by Google

MEDICAL SCHOOL
LIBRARY

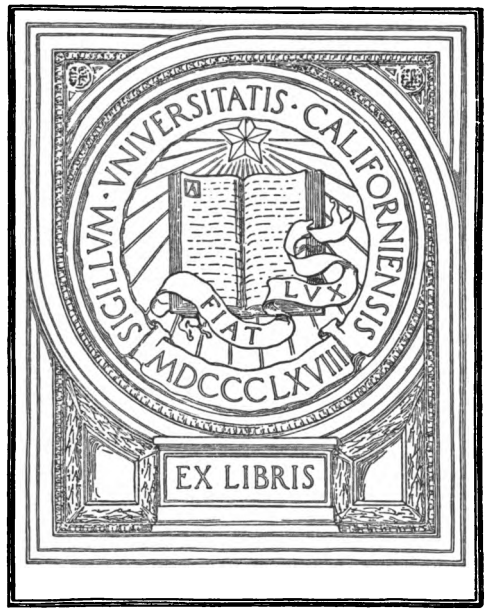

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

UKRAÏNSKII LIKARS'KII TOVARISTVO

LITTIÂ

25-ЛІТТЯ

UKRAINSKII LIKARSKII TOVARISTVA

УКРАЇНСЬКОГО ЛІКАРСЬКОГО ТОВАРИСТВА

I MEDICHNOI

І МЕДИЧНОЇ ГРОМАДИ

GROMADI

ЛЬВІВ 1935

Digitized by Google

З друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові, вул. Чарнецького 26

Digitized by Google

R
95
U25
V3
1935

О. Козакевич.

Як повстало наше лікарське товариство.

Якщо молодий лікар-українець має вже осідати й починати лікарську практику, повинен розвідатися, де й кілько є лікарів та кілько між ними наших, щоби не приходило до непотрібної взаїмної конкуренції.

У такому положенні й я опинився, як скінчив свою шпитальну практику в 1903 р. в Ґрацу, столиці Стирії, після 1-річної аспірантської та 3-літньої секундарської служби в тамошнім загальнім шпиталі. Від свого товариша д-ра Романа Дорика[1]), пізнішого окуліста в Тешині на Шлеську, що тоді власне кінчив окулістичну практику на клініці проф. Махека у Львові, дістав я спис лікарів-українців у Галичині, уложений з польського календарика. Очевидно, він був неточний і неповний. У Лікарській Палаті годі було дістати спис членів, уложений по національності в поодиноких місцевостях. Тому мимовільно виринула тоді у мене гадка, якби то добре було мати власне лікарське товариство, де можна би порадитися і довідатися про розміщення лікарів-українців у Галичині.

В листі тов. Дорика з 22. серпня 1903 р. зі Львова до мене, до Ґрацу, находжу такий уступ:

„Що до організації наших лікарів віддільно від сусідських я тоджуся з Тобою, но що до програми треба би ще порозумітися. Уложити програму таку, щоби була практична і можлива до впровадження в життя, є дуже тяжко з причини малого числа наших лікарів“.

Дня 6. червня 1904 р. пише він з Тешина до мене (вже до Коломиї) між іншим таке:

„Хотівбим дальше з Тобою порозумітися щодо лікарської організації. Напиши отже, який плян зробив Ти у Ґрацу, на яких принципах хочеш оперти цілу організацію. Опозиції других лікарів нема чого боятися, бо опозиція буде вправді, але не буде зорганізована, а тим самим нетривала. Тому, як що хоч мала частина лікарів схоче приступити до організації, то товариство переживе опозицію і буде могло розвиватися.

Думаю, що буде найліпше, зробити якийсь проєкт організації і виступити з ним перед збором лікарів, а як жадна друга група не зголоситься і не зложить до певного реченця іншого проєкту, — по одобренню певною частю зборів, внести прохання о затвердження статутів“.

---

[1]) Перед тим був вольонтарем на окуліст. клініці проф. Михайла Борисікевича у Ґрацу. Помер у Талергофі у січні 1915. р. на висипний тиф.

49950

Digitized by Google

У письмі з 5. липня 1904 р. пише дальше:

„Добре робиш, що збираєш всілякі статути лікарських організацій, бо неодно можна буде переняти до нашої організації. Треба буде лиш порядно перестудіювати всі статути. Я мало занимаюся студіями уставів, бо небагато їх під рукою маю. За те часами роздумував я, як-би то разом злучити наших індолентних і мало організаційного змислу оказуючих рутенців для загального добра, і як би сесю організацію перепровадити так, щоби яко-тако функціонувала і не заснітилася. Вже попередньо писав я Тобі о двох можливих і для нас корисних організаціях. Без сумніву обі нам потрібні: Треба зорганізувати цілий нарід під санітарним оглядом і задержати сесю організацію з наших руках, але треба також зорганізувати самих лікарів, щоби спомагалися взаїмно у тяжких хвилях і не дали використовуватися. Як взір народньої організації можна би взяти існуючі каси хорих з деякими змінами відповідно до наших цілей“.

Тут мав Дорик на гадці селянські каси хорих, які вже тепер існують у Югославії.

У листопаді 1903 р. осів я у Коломиї й розпочав у грудні практику. В роках 1904—1907 я збирав всілякі статути лікарських товариств, переважно німецьких. Згадаю ще коротко, що в березні 1904 р. змінило „Товариство Самопомочи Лікарів у Великім Князівстві Краківськім, Галичині, на Шлезьку і Буковині“ з осідком у Кракові свій статут у тому напрямі, що воно могло творити в містах Галичини, Буковини і Шлеська свої репрезентації. Після затвердження його міністерством внутрішніх справ у Відні видрукувало статут також і в українській мові, щоби приєднати більше число лікарів з українських кругів. Чи багато їх вступило в члени того товариства, не знаю. Також не знаю, чи й як воно дальше розвивалося.

У 1907 р. пізнав я тов. Гриця Гарматія, що був тоді лікарем на державнім етаті в Космачі й мав обов'язок поборювати там венеричні хороби. В розмові з ним я переконався, що гадка основання лікарського товариства припала й йому до вподоби. Він запевнював мене, що його товариші-лікарі вступлять радо до такого товариства.

На день 7. грудня 1907 р. запросив я до себе на нараду, крім нього і Ціпановського Івана з Городенки, ще коломийських товаришів: Левицького Зиновія, директора загального краєвого шпиталю і Коса Осипа, полкового лікаря при 36-ім полку краєвої оборони. На цій нараді запала одноголосна ухвала, щоби старатися оснувати своє товариство, уповажнене до діяльности на цілій австрійській території.

У тій цілі ухвалили запросити на день 14. грудня 1907 р. крім 5-ох присутніх, ще представника зі Станиславова Володимира Яновича, та Тита Бурачинського і Володимира Гузара, секундарів з Черновець.

На цій другій нараді був приявний, крім попередніх 5 лікарів, ще Янович Володимир зі Станиславова. Запрошені Бурачинський Тит і Гузар Володимир не могли прибути з причин від них незалежних. Тоді рішили одноголосно, що приявні разом з перешкодженими товаришами з Черновець творять комітет основників Руського Товариства Лікарського з Левицьким Зиновієм, як

Digitized by Google

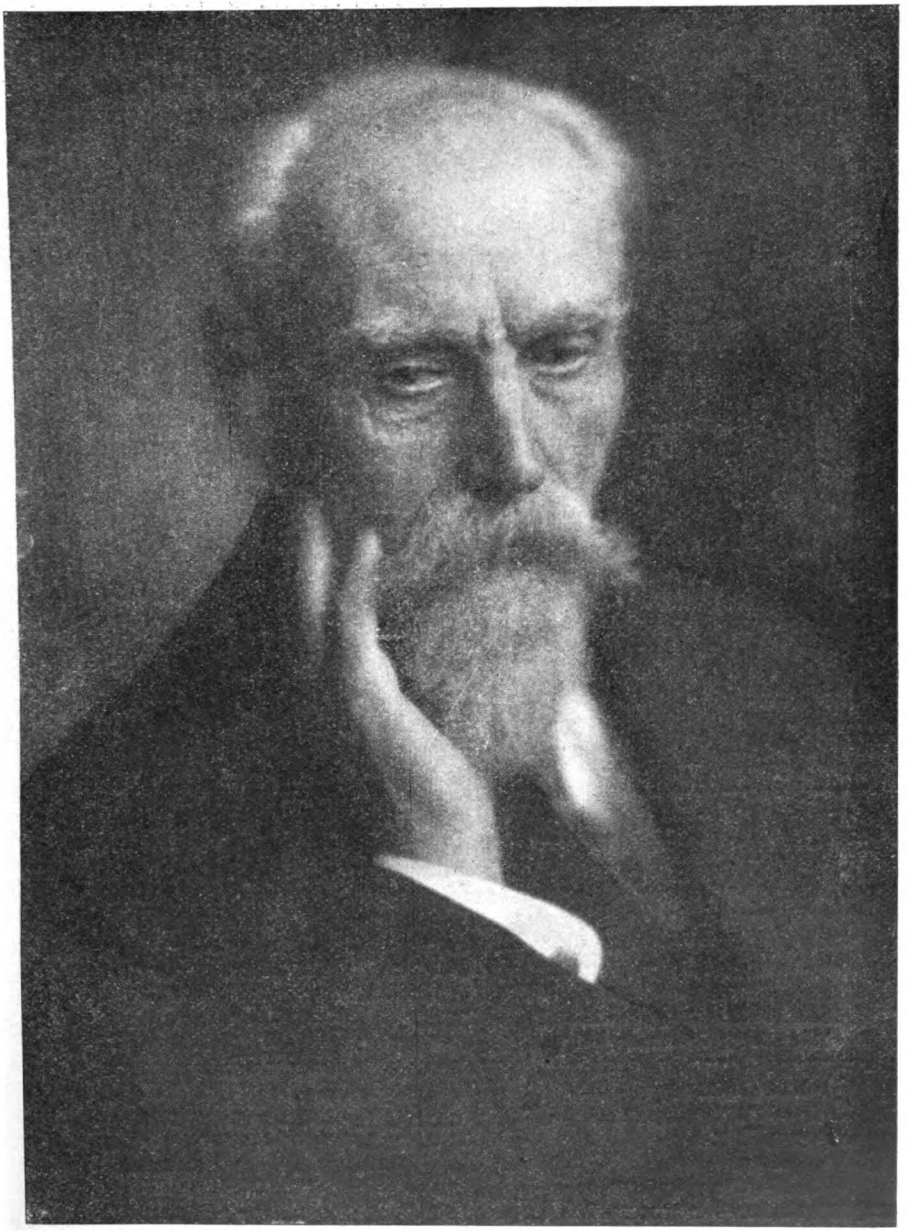

ІВАН ГОРБАЧЕВСЬКИЙ
почесний президент У. Л. Т. і І. куратор Медичної Громади.

Digitized by Google

головою, на чолі. Дальше поручили мені і Косові Осипові зладити й вислати повідомлення до всіх лікарів українців (біля 150) з проханням, щоби висказали свою гадку в справі основання лікарського товариства і заявили рівночасно, чи рішаються приступити в його члени.

Рівночасно ухвалили, щоби я зладив на підставі предложених мною взорів статутів (між ними були найважніші ось яких товариств: 1. Verein des deutschen Aerzte und Naturforscher. 2. Verein der Aerzte in Steiermark. 3. Verein der Aerzte in der Bukowina. 4. Reichsverband der Aerzte Österreichs і ін.) статут майбутнього лікарського товариства відповідно до наших відносин і до оправданих вказівок, поданих товаришами чи то усно, чи письменно.

Відозва до них звучала ось-як:

В лютім 1908.

П. Т. Товаришу!

Підписаний комітет задумує оснувати руське товариство лікарсько-природописне, що має на меті (з виключенням усяких входячих у політику питань):

плекання наук лікарських і природописних,

береження прав і станових інтересів членів і в міру средств — матеріяльну поміч для членів, вдів і сиріт по членах,

і в тій цілі звертається до Вас з просьбою о Вашу гадку у тій справі, а заразом о ласкаве повідомлення, чи зволите приступити у члени товариства. Після поверхозного обчислення є нас біля 150 лікарів, крім заступників спокревнених галузей, і мало би таке товариство — при якій-такій солідарності і карності — всякі вигляди на успіх.

Другі краї випередили нас у цій справі від давна. Около 150 усіх лікарів з Буковини різних націй творять лікарське товариство **„Verein der Aerzte in Bukowina“.** Значно менше лікарів північної залізниці, північно-західньої залізниці і т. д. має свої власні товариства[2]), у котрих групується. До 70 лікарів передарулянського краю зорганізувалися у товаристві **„Der Aerztverein von Voralberg“.**

Лише ми обходимося досі без жадної організації. Лиш нас — 150 лікарів одної нації — є за мало, щоби здобутися на товариство фахове і взаїмної помочі.

Так дальше бути не може! Мусимо злучитися і зорганізуватися якнайскорше і у тій цілі запрошуємо і Вас, ВП. Товаришу, до нашої громади. О відповідь просимо до 15. лютого н. ст. 1908. р. на руки д-ра Олександра Козакевича, лікаря у Коломиї.

Д-р Тит Е. Бурачинський
секундар краєвого шпиталю у Чернівцях.

Д-р Йосиф Кос
полковий лікар I. кляси в Коломиї.

Д-р Гриць Гарматій
лікар у Львові

Д-р Зиновій Левицький
директор загального шпиталю у Коломиї.

Д-р Володимир Гизар
секундар краєвого шпиталю у Чернівцях

Д-р Іван Ціпановський
лікар у Городенці

Д-р Олександер Козакевич
лікар в Коломиї.

Д-р Володимир Янович
лікар у Станиславові.

---

[2]) Verein der Bahn- u. Kassenärzte der k. k. priv. Kaiser Ferdinands-Nordbahn, Verein der Bahnärzte der k. k. priv. östr. Nordwestbahn u. k. k. priv. südnorddeutschen Verbindungsbahn, Verein der Bahnärzte der öst. Linien der öst.-ung. Staatseisenbahn-Gesellschaft і т. д.

Digitized by Google

На цю відозву вислану 3 лютого 1908 р. надійшло 28 письменних і 16 усно переданих відповідей. Письма прислали: проф. Горбачевський Іван з Праги, Ардан Микола з Keokee, Virginia, U. S. A., Брилинський Іван з Янова біля Теребовлі, Вербенець Володимир штаб. лікар з Полі, Виновський Микола з Gross-Schönau (дол. Австрія), Воєвідка Лев з Кіцманя (Буковина), Гвоздецький Теофіль з Липиці дол., Гнатишак Ананія з Тшинця (Шлеськ), Гриневецький Іван з Відня, Грушкевич Ярослав з Тернополя, Дмоховський Степан з Перемишля, Дрималик Сильвестер з Жовкви, Дроздовський Володимир з Нового Села, Кос Михайло, ст. штаб. лікар з Перемишля, Маланюк Осип, полк. лікар з Перемишля, Мацейович Степан з Тартакова, Озаркевич Евген зі Львова, Окуневський Ярослав, ст. штаб. лікар з Полі, Ортинський Ілярій, штаб. лікар з Відня, Полохайло Іван з Любачева, Полянський Станислав з Краківця, Сіменович Володимир з Шикаго, U. S. A. Скіслевич, штаб. лікар з Відня, Соневицький Теодор зі Старого Самбора, Турин Яків з Відня, Чапельський Володимир з Перегінська, Чміль Адам з Neumarktl (Країна), Яросевич Роман зі Станиславова.

Усні відповіді передали: Бережницький Іван зі Львова, Бурачинський Тит Е. з Черновець, Вахнянин Мирон зі Львова, Гарматій Гриць зі Львова, Гузар Володимир з Черновець, Дорик Роман з Тешина (Шлеськ) через Козакевича, Кобринський Володимир зі Львова, Козакевич Олександер з Коломиї, Кос Осип з Коломиї, Куровець Іван з Калуша через Яновича, Левицький Зиновій з Коломиї, Пасічницький Евген з Ланчина, Сельський Щасний зі Львова (через Левицького), Танячкевич Кость зі Львова (через Гарматія), Ціпановський Іван з Городенки, Янович Володимир зі Станиславова.

Усі ці відповіді звучали потакуючо. Заявили, що не будуть належати до нашого товариства лікарського: Коссак Лев і Хомин Антін, оба зі Львова. Наразі не рішився приступити з причини віку і хороби Подлуський Микола з Болехова.

Дуже повчаючий і подавав цінні вказівки лист Радника Двору і професора медичної хемії Івана Горбачевського з Праги. Годиться його навести у цілості:

Прага, 12. II. 1908.

„На зазив комітету зав'язаного у цілі основання укр. лікарського товариства маю честь відповісти, що з охотою вступлю до такого товариства, хоч не належу до практичних лікарів, бо цілком не практикую, але як член медичного факультету і член найвищої санітарної ради у Відні, остаю все у безпосередніх зносинах з лікарським світом.

Коли тепер є 150 українських лікарів, треба дивуватися, чому вже не зорганізувалися. Нема сумніву, що організація для лікарів дуже важна і корисна.

Дотично статуту товариства мушу запримітити, що буде ліпше заложити фахове лікарське товариство, котре мало би на меті беречи права і становні інтереси членів і нести їм поміч, також плекати лікарські науки.

Поширити діяльність його на наукове лікарсько-природниче товариство, ледви чи може відповідати цілі.

Треба іменно пам'ятати, що таке товариство маємо: природничо- лікар-

Digitized by Google

ська секція товариства ім. Шевченка у Львові, тай що розвій такого товариства не є у нас тепер можливий, доки не маємо відповідних інститутів, котрі конечно потрібні до плекання цих наук. Очевидна річ, що про таке товариство можна буде серйозно думати аж колись у будучності.

Моя думка отже така, що треба зав'язати фахове лікарське товариство за взорами дуже численних таких товариств, а не наукове природничо-лікарське товариство. Такий занадто широкий статут накладав би товариству ідеальні обов'язки, котрі тепер абсолютно не можуть бути виповнені навіть у дуже малій частині".

Обширні ради і вказівки подали також товариші: Грушкевич Ярослав з Тернополя (тепер у Станиславові), Гвоздецький Теофіль з Липиці долішної, Вербенець Володимир і Окуневський Ярослав (спільне письмо) з Полі, Чміль Адам з Наймарктля (Країна, тепер Югославія) і Кос Михайло з Перемишля (на руки свого брата Осипа).

Дещо відмінне становище заняв Озаркевич Евген зі Львова. Письмо його звучало так:

Львів, 11. II. 1908.

„На Ваш зазив до вступлення у майбутнє товариство українських лікарів я радо забираю голос у тій справі і хоч — як з мого дотеперішнього поступовання буде Вам звісно — який я охочий до всякої самостійної організації позволю собі піднести деякі сумніви дотично можливого успіху такого товариства. Від 12-ти літ існує при Наук. Т-ві ім. Шевченка лікарська комісія, котра має на меті плекати фахову лікарську науку, і мимо моїх трудів, зазивів і просьб, загал наших лікарів відноситься до тої інституції так апатично, що я після видання з найбільшим зусиллям 6 випусків лікарського збірника, мусів це видавництво звинути і прилучитися до спільних записок природн.-лікарської секції.

Річ сама собою зрозуміла, що до писання лікарської праці потрібний матеріял і відповідні лябораторії, тож не зражений тим неповодженням заложив я товариство „Народня Лічниця", та при розширенні її функцій і прирості фахових сил є надія, що ця інституція буде осередком, відкіля будуть могли появлятися фахові наукові праці, що зможуть конкурувати своїм змістом і вартістю що найменше з працями інших слов'янських народів.

Витворити взагалі науку без лікарського факультету це справа дозолі тяжка і я цю річ переговорював дуже основно з проф. Горбачевським у Празі та ми прийшли до переконання, що — аналогічно, як це робили Чехи, — нам треба своєї фахової інституції, котра би — поки буде факультет — при визначній субвенції правительства, могла дати засновок до поважної наукової роботи. Це було основною думкою заснування „Народньої Лічниці", котра дуже красно розвивається, та при ліпших матеріяльних засобах, що вже вкоротці за впливом нашого парляментарного клюбу здійсниться, діяльність цієї інституції розшириться. При прирості медиків у Львові, що у двох останніх роках наступив, є надія, що робітників чим раз буде більше. Це одначе не стоїть на дорозі, щоби ми лікарі взновили видавництво лікарського збірника або якого іншого фахового письма, якщо Панове Товариші з провінції схотіли би по змозі, причинятися своїми працями. Я до такої роботи все готов, але знов думаю, що найвідповіднішим осередком є Наукове Т-во ім. Шевченка, котре не лише за праці платить але — що найважніше, видає їх власним накладом і що року визначує на це відповідний бюджет. Усяка інша організація, що взялася би до видавництва, хромала би на недостачу матеріяльних засобів. Тому я думав би, чи не лучше було би обновити лікарську комісію. Прошу отож нарадитися у тому напрямі, і я готов занятися реорганізацією цієї інституції.

Digitized by Google

Лишається до обговорення друга і третя точка Вашого проєкту. Відлучення нашого стану, як і споріднених йому станів, від сусідської організації безумовно дуже пожадане. Заходить лише питання, чи вже наспіла відповідна пора. По моїй думці людей ще за мало, але і мала горстка охочих людей могла би щось корисного зробити. Осідком такого т-ва мусів би бути Львів, та я з досвіду знаю, що у Львові мало охочих до праці і дуже можливо, як то нераз бувало, звалили би цілий тягар на мене, а я того труду рішучо не міг би піднятися. Маючи на меті двигнути Лічницю, видати по змозі повну лікарську термінологію, над котрою працюю вже 10 літ, притім при моїх заняттях у Просвіті і творенні популярно-лікарської літератури, я фаховими, становими справами заниматися не в силі. Прошу взяти ласкаво під розвагу ці мої замітки з тим, що не вважаю свій голос за рішаючий, а до всякої організації, де лиш буде робитися якась позитивна праця, радо приступлю".

Супроти становища, що його заняв Озаркевич Евген у своїому листі, ми мусіли числитися з фактом, що на основних Загальних Зборах у Львові не буде можна склеїти Виділу з лікарів-львовян, евентуально Озаркевич не схоче бути ані головою, ані членом Виділу.

Тому уміщено у § 1 нашого статуту після уступу: „осідком Товариства є місто Львів" ще наступне речення: „Загальні Збори можуть одначе перенести осідок Товариства у кожне інше місто Галичини або Буковини, коли окажеться цього потреба".

Дальше могла у майбутності зайти така евентуальність, що рік-річно вибирали би одну і цю саму особу президентом; досвід одначе каже, що проти такого президента може з часом витворитися опозиція незадоволена з нього. Щоби оминути пізніші непорозуміння на Загальних Зборах і евентуальні гострі виступи опозиції, ми умістили за німецькими взорами — у § 10 а після уступу: „Виділ вибирається на один рік", таку клявзулю: „По році не вільно вибирати того самого президента на наступний рік".

Дня 6. березня 1908 р. відбулося III. засідання комітету, що на ньому явилися усі попередні члени, крім Гриця Гарматія. Він перенісся у межичасі зі Львова до Теребовлі.

Після відчитання проєкту статуту заакцептував його комітет з малими змінами і ухвалив післати до міністерства внутрішніх справ у Відні для затвердження. На місце Гарматія, котрому було затяжко приїзджати з Теребовлі на засідання комітету до Коломиї, постановили запросити на члена комітету Пасічницького Евгена з Ланчина біля Делятина.

Після переписання статутів у 5 примірниках вислали їх разом з проханням про затвердження дня 9 травня 1908 р. на руки Якова Турина до Відня.

Тут треба ще одно зазначити:

При читанні цього статуту могло у багатьох наших членів повстати питання, чому у статуті при його укладанні не назвали наше лікарське товариство „українським" а „руським". Для вияснення подам ось що: У тих часах зачислялася добра третина лікарів до „староруської" партії. А нам йшло про те, щоб як найбільше членів згуртувати у нашім товаристві. Деякі товариші

Digitized by Google

з тої партії належали пізніше до рухливих і діяльних, як приміром Сильвестер Дрималик, що його вибрали на основних Зборах (в 1910 р.) заступником президента і у 1911 р. президентом. Крім того йшло про те, щоби спільно з ними вибрати до Ради східньо-галицької Лікарської Палати більшу кількість власних заступників.

З другої сторони власне у 1909 і 1910 рр. стали газети чим раз частіше вживати назви „український", принаймні „русько-український". Тому, що наш статут був закроєний на довшу мету, то всьо промовляло за тим, що назва „український" стане чим раз більше популярна. Тому після вислання статутів написав я до тов. Турина друге письмо і прохав його, змінити, якщо це можливе, у статуті назву товариства на „Українське Товариство Лікарське". 26 травня 1908 р. прийшла від нього така відповідь:

„Подання є вже в Міністерстві у референта гофрата Свободи, чеха, мені зовсім незвісного. Перед полагодженням зміняти назву товариства нефортунно. Треба би всьо на ново подавати і подання зі старими статутами назад взяти. Та й без того багато нездеклярованих елементів настрашилося би назви „український".

Щоби отже не утруднювати дальшої праці на будуче у товаристві, також щоби міністерства війни і краєвої оборони легше згодилися на дозвіл нашим військовим лікарям належати до нашого товариства, вкінці, щоби не давати неприхильним нам у міністерстві впливовим особам ключки до незатвердження нашого статуту, рішив комітет лишитися при назві „руський (ruthenisch)".

Сповнилося одначе те, чого тоді ми не сподівалися. Наше прохання полагодили у міністерстві відмовно під ч. 19045, дня 10 червня 1908 р. Минуло 13 місяців, заки ця відмовна відповідь перейшла з Відня до намісництва, відтіля до коломийського староства. Дня 6 липня 1909 р. подали її нам до відома без наведення докладних причин, чому міністерство наших статутів не затвердило.

Щоби внести новий проєкт статутів, треба було довідатися, які уступи у статуті заквестіонували. У тій справі віднісся я до містопрезидента Палати Послів і голови укр. парляментарного клюбу Юліяна Романчука письмом з 11 серпня 1909 р. З його доручення занявся інтервенцією у нашій справі посол з Городенщини д-р Теофіль Окуневський.

Дня 30 жовтня 1909 р. прислав він осьтакі пояснення:

„З доручення голови Романчука ходив я у справі лікарського товариства до референта у міністерстві і довідався слідуюче:

1) Заквестіонований є не уступ 2) але, як Ви слушно припускали, інший уступ, іменно з § 2 уступ з). Референт радив цілий той уступ о „моральнім і матеріяльнім піднесенню стану лікарського", котрий і так практично ледви буде мати яке значіння, пропустити, вмісто того додати до наголовка § 2. слово „insbesondere", так що змисл того наголовка буде загальніший, такий. „Ціль та (у § 1 означена) мається осягнути особливо слідуючими средствами".

Значить — можете ще мати й інші средства отже ще ширше, як Ви хотіли! По мойому можете одначе той заквестіонований уступ з) цілком про-

Digitized by Google

пустити і не потребуєте навіть змінювати наголовка § 2. Робіть зрештою, як Вам вигідніше.

2) Дотично репрезентації товариства на вні хоче мати референт при кінці § 10 по слові „президент“ додане ще „а в разі перешкоди його заступник (чи там містопрезидент) заступає товариство на вні“. Стільки всього“.

На підставі повищих завваг ми поробили відповідні зміни і вислали поправлений устав дня 23 листопада 1909 р. прямо до міністерства у Відні. Рескриптом з 7 грудня 1909 р. ч. 40211 приняло міністерство внутрішніх справ поправлений статут до відома. Цей рескрипт передало староство у Коломиї щойно дня 25 червня 1910 р. комітетові до рук.

На скликанім дня 29 червня 1910 р. IV. засіданні комітету був приявний також новопринятий член Евген Пасічницький з Ланчина. Зогляду на близькі вакації ми постановили скликати основні збори до Львова після вакацій. Уповноважнили мене порозумітися з львівськими товаришами дотично місця і точного речинця зборів. Рівночасно ухвалили видрукувати 300 примірників статутів і після усталення дня загальних зборів вислати до кожного зі 144 наших лікарів відповідну відозву разом зі статутом.

На підставі перепровадженої кореспонденції з товаришами Іваном Бережницьким, Евгеном Озаркевичом і Мироном Вахнянином та їх відповідей з 9 і 14 вересня 1910 р. усталили ми дату основних зборів на 1 жовтня 1910 р. год. 7 вечером у Львові.

Спрямований до членів поклик звучав так:

ВІДОЗВА!

„Дня 1. н. ст. жовтня ц. р. в год. 7. вечером відбудуться І. конституюючі загальні збори руського товариства лікарського у Львові у відокремленій кімнаті ресторану Лясоцького при Марійській площі зі слідуючим порядком нарад:

1) Уконституовання загальних зборів;
2) Відчитання статуту;
3) Звіт комітету основателів;
4) Вибір виділу товариства (5 членів і 2 заступників);
5) Вибір контрольної комісії (2 членів і 1 заступника) і визначення термінів шконтра каси і рахункових книг;
6) Означення висоти вписового і вкладок на рік 1910/11;
7) Визначення числа і границь поодиноких відділів;
8) Визначення місця слідуючого загального збору;
9) Справа вступлення товариства до союза австрійських лікарських товариств;
10) Внесення.

Загальні збори правосильні коли присутна найменша 1/10 зголошених звичайних членів. Коли на означений час не явиться потрібна скількість членів тоді відбудуться загальні збори з тою самою програмою в годину пізніше, без огляду на число присутніх членів, управнених до голосовання.

Товариші! Ц. к. міністерство внутрішніх справ у Відні затвердило вкінці — по попереднім відкиненні — наш устав рескриптом з дня 7. грудня 1909. р. ч. 40211. Тепер пора нам вписуватися у члени товариства. Досі зголосилося нас 44, чи то усно чи письменно. Маємо одначе повну надію, що зголоситься нас ще стільки і що прибудемо усі — без виїмку — на І. загальні збори до Львова.

Digitized by Google

До відомості військових товаришів подаємо, що робиться заходи за виєднанням дозволу вступати у члени товариства у ц. і к. міністерстві війни і ц. к. міністерстві краєвої оборони, та що таке позволення імовірно наступить.

Нехай же ніхто з нас тепер не відтягається, бо обов'язок кожного з нас бути у першій лінії членом свойого питомого товариства".

Комітет основників.

Коломия, у вересні 1910. р. 1 статут у прилозі.

Перед основними зборами подав комітет обширну згадку у „Ділі" про оснування лікарського товариства. Поклик про основні збори умістили у ч. 217 „Діла" з 30 вересня 1910 р. Справоздання з основних зборів подав один з вибраних членів виділу товариства до відома загалу у ч. 219 „Діла" з дня 3 жовтня 1910 р.

Звучало воно так:

„Перші загальні збори руського лікарського товариства відбулися у Львові у суботу, дня 1. ц. м. Збори отворив відповідною промовою іменем комітету основників Зиновій Левицький, директор шпиталю у Коломиї, на провідника покликав збір Евгена Озаркевича, директора „Народньої Лічниці" у Львові. По відчитанні звіту референта Козакевича з Коломиї з дотеперішньої діяльности комітету основателів, висказали збори референтові за його невтомні заходи біля основання товариства щиру подяку. Відтак приступили до вибору управи на перший адміністраційний рік. Президентом вибрали Евгена Озаркевича, містопрезидентом Сильвестра Дрималика, скарбником Івана Бережницького, справником Мирона Вахнянина, господарем Володимира Кобринського. Заступниками вибрали: Маріяна Долинського і Евгена Трешневського. Почесним президентом товариства іменував збір Івана Горбачевського, радника двору, члена палати панів і проф. університету в Празі. З поміж численних ухвал зборів найзамітніші: поручити управі товариства, щоби починила у дотичних властей заходи у цілі розділу східногалицької лікарської палати на польську і руську; приступити до уладження і видання фахової української лікарської і ветеринарної термінології у порозумінні з товаришами зі закордонної України; почати видавництво фахового часопису, на разі містити свої праці у збірнику наукового товариства у Львові і у Київі; виробити статут до основання фонду обезпечення вдів і сиріт по лікарях; розважити думку і по змозі як найшвидше стриміти до основання одного або й більше лічничих закладів у пригожих до того околицях нашого краю.

Членів вписалося до товариства 63. У зборах взяли участь найповажніші лікарі з Галичини і Буковини, світлість ваги хвилі, що велить нам організувати всюди наші сили і еманципуватися зпід спільного даху, була велика".

***

Від часу, як основано наше станове товариство, минає цього року (1935) як раз 25 літ. Є воно з черги другим становим товариством, що святкує 25-ліття свойого існування. Старше на 2 роки укр. технічне товариство святкувало у 1933 р. 25-літній ювілей.

Як розвивалося наше товариство через тих 25 літ, про це довідаємося на ювілейних загальних зборах. Хочу одначе тут піднести такі факти: товариство мало на дорозі свойого розвитку

Digitized by Google

багато перепон, бо з тих 25 літ припало майже 7 літ на тяжкі воєнні часи. Першому повоєнному виділові прийшлося працювати у дуже тяжких обставинах, властиво починати всю роботу від початку. А проте поступ великий: наукові з'їзди у Львові майже що 2 роки, видавання лікарського фахового часопису (Лікарський Вісник), щотижневі наукові сходини з рефератами у домівці у Львові, основання „Лікарської Самопомочі", основання 2 окружних відділів у Коломиї і Станиславові, моральна і матеріяльна піддержка живців Черче і Підлютого, матеріяльна підмога членів-нострифікантів і т. д. — це імпозантна праця повоєнних виділів укр. лікарського товариства, зложених у переважній часті вже з молодшої лікарської ґенерації.

Digitized by Google

І. Горбачевський.

З моїх споминів.

Моя санітарна праця.

Після скінчення гімназії я записався на медичний факультет віденського університету, де осягнув докторат усіх лікарських наук; але доля не судила мені бути практичним лікарем. Вже як молодий студент другого року медицини я живо заінтересувався першими основними науками медичного студія: фізіологією а далі лікарською хемією. Тодішній знаменитий фізіолог медичного факультету *Brücke* приняв мене до свого інституту, де я міг працювати і звідти вийшла моя перша наукова праця (1875. р.) Проф. *Brücke* припоручив мене проф. *Ludwig*-ові і я став демонстратором а опісля асистентом інституту лікарської хемії, де працював кілька літ, спеціялізувався у цій ділянці хемії і публікував праці з біохемії.

1. жовтня 1883. р. іменували мене професором лікарської хемії (з обов'язком суплювати тимчасом теж тоді ще не обсаджену катедру фармакології) на нововідкритім чеськім лікарськім факультеті у Празі. Таким чином моє первісне бажання, стати лікарем не сповнилося; за цілий час моєї, майже 40-літньої діяльности лишився я у тіснім зв'язку з медичними науками і брав діяльну участь при розбудові їх експериментальними біохемічними працями*). Крім того судилося мені цілий час безпосередньо співпрацювати з лікарями також на санітарнім полі, про що хочу коротенько оповісти.

Вскорі після іменовання професором лікарської хемії, запросили мене у члени „Краєвої Санітарної Ради" у Празі. Усі важніші санітарні справи переходили через цю Раду, зложену головно з професорів обидвох медичних факультетів у Празі. Побіч різних, чисто-медичних справ, творили справи промислової гігієни дуже

*) Появилися вони головно у виданнях: **Sitzungsberichte der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften Wien, Zeitschrift für physiologiche Chemie, Mediz. Jahrbücher, Časopis českých lékařů, Chemické listy;** у перекладі на українську мову декотрі у Збірнику матем.-природопис.-лікарської секції Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові. Там є теж оригінальна студія: „Причинки до пізнання виживи сільської людности галицького Поділля".

Digitized by Google

визначну частину діяльности Ради, і мені — як хемікові — припадала крім інших справ, значна частина згаданої промислово-гігієнічної аґенди Ради до реферату.

У Чехах був уже тоді дуже високо розвинений промисл майже всіх ділянок, що давав заробіток мільйонам робітників і державі великі доходи з податків. Як і в інших промислових краях, так і в Чехах було багато промислових заводів причиною численних санітарних недогод і приходило до урядів, чи Санітарної Ради багато скарг з цього приводу. Входили в гру різні питання, як охорона здоров'я робітництва, охорона здоров'я сусідства фабрик, піклування про потрібну чистоту повітря і води, що ними користувалися фабрики тощо. Ще не всі ці питання були тоді достаточно науково розсліджені і вияснені, деякі щойно зачинали розроблювати; до того повставали ще зовсім нові галузі індустрії. Виринали часом навіть дуже складні і заплутані питання і Рада мусіла їх вирішати, маючи завсіди на увазі протилежні інтереси: з одної сторони гігієнічні, з другої промислові або підприємців, що давали заробіток людності і державі значні доходи. У цьому часі прийшли на розгляд Ради також ассанаційні проєкти деяких міст і осель, між іншими великий і трудний ассанаційний план Праги: переведення каналізації і створення великого водопроводу з гігієнічно невадливою водою. Мимоходом згадую, що після переведення цих проєктів Прага справді гігієнічно незвичайно піднеслася. Вирішування усіх таких справ вимагало не тільки детального вивчення актів, що їх кількість могла часом референта справді налякати, і фахової літератури, але деколи також дослідів на місці. Все це забирало багато часу і вимагало багато праці, що мусіла бути виконана щойно після сповнення обов'язків получених з університетською катедрою і праці чисто наукової. З приємністю пригадую собі, як за принагідних поїздок у Чехах міг я зі залізничого потягу бачити різні об'єкти, що були колись предметом студій.

У 1906. р. покликали мене до „Найвищої Санітарної Ради" (Oberster Sanitätsrat) при міністерстві внутрішніх справ у Відні. І там була подібна аґенда, але ще ширша, як підготування державних санітарних законів тощо.

Протягом довгих літ виготовив я рефератів з різних ділянок медицини і гігієни, часом дрібних, але часом дуже обширних мабуть більше як 100. Деякі з них були опубліковані а дещо появилося також у „Здоровлю".

Ця моя діяльність тривала аж до 30. серпня 1917. р., до іменування міністром. Декрет містив зазив: перебрати керму підготовних праць для створення міністерства народнього здоров'я, що буде вести діяльність побіч уже від недавна існуючого міністерства суспільної опіки.

Санітарні справи, досі з'єднані головно у санітарному відділі міністерства внутрішніх справ, були порозкидані майже по всіх міністерствах і інших централях. При таких обставинах не

Digitized by Google

було можливости одностайних, цілемірних заряджень і не було фахового авторитету, що з успіхом вимагав би їх точного виконування. Це було причиною усяких недомагань санітарної адміністративи і було мотивом створення нового, осібного міністерства. Після Австрії поробила Англія вже в осени 1917. р. заходи до створення осібної централі народнього здоров'я. Україна створила таку централю вже у 1918. р. Опісля зробили це також інші держави.

Згадані підготовні праці для створення осібного міністерства народнього здоров'я були морочні і досить трудні, бо поодинокі централі по більшій части нерадо зрікалися своїх компетенцій, що їм прислугували довгими часами. У кожнім поодинокім випадку треба було зовсім докладно відмежувати компетенції нового міністерства від компетенції існуючих міністерств. Ці праці тривали майже аж до кінця 1917. р., а опісля справа мусіла прийти перед Державну Раду, тоб-то наперед до парляменту, потім до палати панів.

При тодішніх дуже прикрих і непевних парляментарних умовинах у Державній Раді, задержалася справа створення міністерства народнього здоров'я більше як пів року, поки обі Палати ухвалили дотичний закон.

Щойно 30. липня 1918. р. іменували мене міністром народнього здоров'я і тільки тоді могло міністерство з'організуватися. Мало воно 3 головні фахово-лікарські секції з трьома секційними шефами, побіч президіяльного бюра і потрібних помічних відділів. Крім персоналу, перебраного головно зі санітарного відділу міністерства внутрішніх справ та з інших урядів, бажав я покликати до служби у міністерстві лікарів-урядовців з усіх країв держави, щоби були знатоки місцевих відносин а далі, щоби ніхто не міг жалітися, що якийсь нарід, приналежний до держави упосліджений; але деякі покликання не можна було зараз здійснити.

З українців покликав я до міністерства на секційного радника Др. Е. Кобринського, старшого повітового лікаря при краєвім правлінню у Чернівцях, але він через хоробу не обняв своїх обов'язків. Як правничу, концептову силу, покликано Др. Старосольського Станіслава, що служив при Найвищім Суді, Адміністративнім Трибуналі у Відні.

Зорганізоване міністерство зачало свою працю; перед ним стояли величезні завдання: усюди, де не глянути страшні гігієнічні і здоров'яні відносини, спричинені довголітньою війною; різні місцеві епідемії; від початку приходять вістки про страшну епідемію ґрипи, що поширювалася з полудневого заходу до Австрії; тисячі ранених і хорих вояків з фронту переносять її до всіх країв Австрії; у короткому часі поширилася вона всюди і вимогла собі тисячі жертв, що їх деколи не могли навіть звичайним способом похоронити, нпр. через недостачу домовин.

Побіда схилялася вже зовсім певно у користь антанти. В Австрії була повна недостача різних матеріялів, також лікар-

Digitized by Google

ських, різних ліків, загальний голод (молоко, масло, товщі, кава, чай, цукор якби не існували; маленька пайка муки і хліба з кукурудзяної, часом стухлої муки, що його не можна вкроїти ані проковтнути і т. д.).

Що тут міг помочи найкращий лікар або гігієнік? Пригадую собі свою карикатуру як міністра народнього здоров'я, що появилася в однім віденськім часописі: постать зі звичайним лікарським емблемом, стоїть безрадно біля хорого; короткий текст: не знає, що собі почати, коли не може хорому навіть їсти дати.

З усіх австрійських країв була війною найбільше знищена Сх. Галичина, тоді вже звільнена від російських армій, що у ній роками ґаздували мільйонові армії різних народів. Цілі оселі знищені до тла, зрівнані зі землею, знищені комунікації, знищили або забрали всьо, що можна як небудь потребувати, ширилися епідемії, страшно панували туберкульоза і полові хороби, лікарів і ліків, особливо по селах не було, стан просто жахливий.

Знане це було міністерству з різних звітів, до того з початком вересня передала мені українська парляментарна репрезентація у цій справі осібне меморандум зі жаданням негайної помочі.

Очевидна річ, що було дуже вказане, особисто оглянути, хочби найтяжче навіщені частини краю і наочно перевірити, чого її де негайно потрібно та видати зараз відповідні зарядження. Але виринули несподівані труднощі — політичні. Деякі круги вважали небажаним, щоби ресортовий міністер-українець відвідував тоді Сх. Галичину. Опісля висунули бажання, щоби разом їхав також польський міністер-краян, і поки вдалося всі оці труднощі полагодити, настали у Відні і у Сх. Галичині інші тяжкі перешкоди, що через них вже не можна було виконати цієї інспекційної подорожі до краю.

Міністром народнього здоров'я я не міг залишитися до кінця цісарської влади і подав при кінці жовтня 1918 р. димісію з причини неґативного становища більшости міністерської ради у справі поділу Галичини, що його домагалася українська парляментарна репрезентація; але вскорі опісля настав розвал цілої держави.

Так скінчилася моя коротка діяльність як міністра народнього здоров'я, що відбувалася за дуже тяжких зовнішніх умовин. Лишилися спомини прикрі, деякі просто жахливі.

Відрадне було бодай одно: службові відносини у міністерстві були коректні і дружні. Добре вишколений і досвідчений урядовий персонал працював, хоч у тяжких умовинах, совісно і бездоганно. Міністерство сповнило своє завдання і у цьому тяжкому часі.

Після відступлення, щиро потішила мене сердечна пращальна адреса на спомин, підписана всіми урядовцями (45 осіб), що працювали у міністерстві.

У новій республіканській Австрії перебрав міністерство здоров'я проф. д-р Кауп, що був досі секційним шефом.

Digitized by Google

І. Е. Бурачинський.

Лікарська комісія Наукового Т-ва ім. Шевченка.

Лікарська комісія Н. Т. Ш. це наша найстарша лікарська організація. Вона почала своє існування з початком 1898 р. (Нар. Лічниця зав'язалася у 1903 р., У. Л. Т. у 1910 р.). Лік. комісія має виключно науковий характер, тільки для плекання лікарських наук.

Перше засідання відбулося дня 15. лютого 1898 р. в канцелярії Н. Т. Ш. Присутні на ньому були д-ри: Евген Озаркевич, Софія Морачевська, Василь Гукевич і студенти медицини: Ярослав Грушкевич, Орест Дзерович, Ол. Грабовський, Т. Гриневич і Гриць Гарматій. Евг. Озаркевич повідомив зібраних, що виділ і математично-природописно-лікарська секція Н. Т. Ш. погодилися на основання осібної лікарської комісії і просив приступити до вибору заряду. Вибрали Щасного Сельського головою, Евгена Озаркевича містоголовою, а Яр. Грушкевича писарем комісії. На цьому засіданні порішили видавати збірник комісії. Ціле засідання присвятили дискусії над справами цього збірника. Озаркевич заявився за тим, щоби видавати квартальник, у якому поміщували би відомості з усіх галузей медицини, оригінальні праці й реферати з цікавіших і цінніших сучасних праць наших і заграничних авторів.

Порішили до наших учених у краю і за кордонами вислати відозву з проханням присилати свої праці до збірника. Відозву, що її уже мав готову і відчитав Озаркевич, приняли й одобрили та рішили вислати до всіх лікарів українців. По думці ініціяторів збірник мав стати першою спробою наших власних сил для створення початків медичної літератури в нашій рідній мові. Тому рішили не запрошувати до співпраці чужих авторів, зокрема поляків, принимати одначе всі прислані праці. Редактором збірника вибрали Озаркевича. Накінець на цьому першому засіданні обговорювали широко справу термінології. Грушкевич піднявся у тій ділянці помагати редакторові та зладжувати при кожному збірникові індекс українських назв. Комісія рішила закупити потрібні підручники й літературу.

Ініціятиву до заснування комісії, як і Нар. Лічниці, дав Евг. Озаркевич, якому вона й завдячує свій цілий довоєнний розвій. Тому спинимося тут довше на його особі. Уродився він 8. VI.

Digitized by Google

1861 р. в Белелуї. Батьком його був священик, довголітній соймовий і парляментарний посол, один з провідників 1870 і 1880 рр.; сестрою була відома письменниця і подвижниця жіночого руху Наталія Кобринська. Протягом перших 5 літ ходив до гімназії в Чернівцях, опісля до академічної гімназії у Львові. Медичний факультет покінчив у 1888 р. у Відні, де вже брав дуже живу участь у віденській Січі. Відбувши 3-літню шпитальну практику у Відні, пішов на становище державного повіт. лікаря у Боснії. Звідтам за три роки повернув до рідного краю. Спершу оселився в Долині і в Стрию, після піврічних студій у Відні перенісся 1897 року на стало до Львова. Тут працював він майже 20 літ як тип

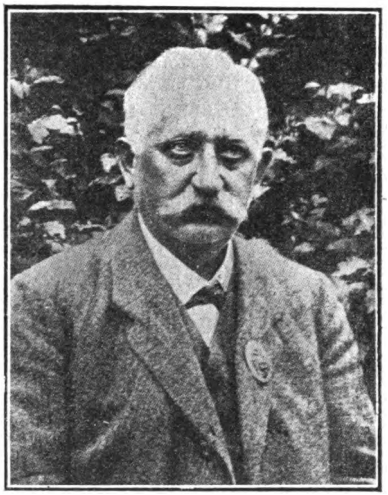

ЕВГЕН ОЗАРКЕВИЧ
І. голова У. Л. Т.

правдивого лікаря-громадянина. Відразу бере він діяльну участь у працях Наук. Т-ва ім. Шевченка. В 1899 р. після реорганізації т-ва вибрали його дійсним членом і в тім характері працював він як член мат.-пр.-лік. секції. Заложення Нар. Лічниці це властиво головно його заслуга. Був він і кількакратно головою У. Л. Т. і редактором „Здоровля“ та кількох науково-популярних праць, як нпр. „Порадник гігієнічно-лікарський“. Працював теж багато над українською медичною термінологією. У 1912 р. іменували його членом найвищої ради здоров'я у Відні.

Позатим брав визначну участь у інших областях громадянської праці. Особливо займався розбуджуванням національного життя між українцями міста Львова і зв'язаними з тим політичними, культурними й економічними аґендами. Був головою організації українців міста Львова й виступав часто як кандидат для числення голосів при виборах до краєвого сойму та до парляменту у Відні й здобував при тому поважне число голосів. Був

Digitized by Google

членом начальної управи націонал-демократичної партії, тіснішого народнього комітету. В організації нижчих і середніх верстов українського населення у Львові заслужився як один з оснувателів Міщанського Брацтва і львівської Руси, в якій був головою. Численні заслуги поклав для т-ва Просвіта, де був не тільки членом гол. виділу і заступником голови, але й організатором просвітньої праці для львівського повіту й міста Львова, як голова львівської філії Просвіти, опісля оснуватель і голова окремої філії Просвіти для міста Львова. Брав участь і в діяльності економічних установ, бо був членом дирекції Дністра. Був теж членом спілки Діла, як секретар управи, і співробітником Діла та інформатором у справах своєї спеціяльности. Дописував теж до гумористичного органу „Зеркало".

Виїхавши перед російською інвазією зі Львова, взявся на еміґрації до громадянської праці як начальний лікар у кольонії українських виселенців у Вольфсберґу. В 1915 р. вернув до Львова, але вже без давнього здоров'я. Не помогло лікування в Карльсбаді, помер 21. IX. 1916 р. у Відні, де його поховали. Як велику недостачу таких лікарів-громадян відчуваємо тепер!

Засідань лікарської комісії до війни відбулося ще 7 (7. III., 8. VII., 14. XI. 1898 р., 18. XI. 1899 р., 20. I. 1902 р. і 2. VII. та 15. VII. 1904 р.). Озаркевич старався притягнути до співучасти в працях комісії всіх українських лікарів. Розіслав 110 запрошень до лікарів в Австрії та двадцять на Велику Україну, втягав також студентів медицини, що з природи речі могли хиба мало дати праці цій комісії. У підписаного, що вже як студент брав участь у кількох засіданнях, лишилося враження про це, кілько то праці вкладав у розбудження акції комісії покійний Озаркевич, та що тільки завдяки ньому проіснувала комісія до війни. Як мало інтересувався нею загал наших лікарів, бачимо зі звіту на засіданні 14. XI. 1908 р.: На розіслані разом зі збірником відозви вписалося до Н. Т. ім. Шевченка аж 6 лікарів та лише деякі з них прислали по 2 кор. за збірник.

На засіданнях комісії реферували надіслані праці й висказували опінію, які з них надаються до друку, обговорювали та опрацьовували термінологію.

Комісія видавала окремі випуски збірника мат.-прир.-лік. секції, що містили виключно лікарські праці. Таких випусків, кожний в об'ємі 5—7 аркушів друку, вийшло п'ять від 1898 до 1901 р., звичайно що року один. У них друкували оригінальні праці й реферати та українську мед .термінологію. Авторами праць були: І. Горбачевський, Е. Озаркевич, О. Дакура, Т. Гвоздецький, С. Морачевська, Щ. Сельський, В. Гукевич, М. Долинський, Е. Кобринський і кількох чужинців. Редактором видання був увесь час Озаркевич. До видань комісії треба зачислити кілька медичних праць, що вийшли в 1903 р., одначе вже не в окремому випускові, а разом з іншими природничими й математичними статтями в IX. томі збірника сек-

Digitized by Google

ції. На тому кінчиться властиво самостійна видавнича діяльність комісії. В редакції дальших томів збірника лікарі не беруть уже участи й тільки спорадично появляються у них медичні праці. Видання комісії були уложені дуже солідно та могли рівнятися з подібними заграничними.

Головою комісії був спершу Сельський, але його праці не помітно в протоколах, від 1902 р. головував Озаркевич.

Комісія старалася про зв'язки з інтернаціональним лікарським світом і перший раз взяла участь у міжнародньому лікарському конґресі, що відбувся між 2.—9. серпня 1900 р. в Парижі. Головою української групи був Горбачевський, заступником Озаркевич. Далі намагалася комісія взяти участь у міжнародньому лікарському з'їзді в Мадриті в 1903 р. та у з'їзді югослов'янських лікарів у Београді у 1904 р. Лік. комісія передплачувала ряд медичних часописів і посилала свої збірники іншим подібним установам та діставала в обмін деякі заграничні видання.

Коли з більшою групою громадян з Великої України, що приїхали до Львова на виклади українознавства, улаштовані для них Н. Т. ім. Шевченка в 1904 р., прибув до Львова й д-р Липа з Одеси, комісія старалася за його посередництвом увійти в ближчі зносини з лікарями Великої України. Липа предложив цілий план популярного видавництва з обсягу медицини, але після дискусії передали цю справу Просвіті, що згодилася видавати популярні лікарські брошурки під назвою „Лікарські листи".

Від коли Озаркевич заснував Нар. Лічницю, видно, що вона заабсорбувала його так, що вже не стало часу на комісю і від 15. VII. 1904 р. у протоколах нема згадки про її працю. Одначе Озаркевич не вирікся наукової праці. З початком 1912 р. почав видавати „Здоровлє", місячник присвячений популяризуванню лікарських наук, але вряди-годи попадали там і наукові праці. У відозві, поміщеній у 1. числі „Здоровля" за січень 1912 р., читаємо про програму видавництва таке: „Нема сумніву, що нам потрібно наукового органу: се-ж є прецінь головним вимаганням культурного народу. Ми мусимо вложити також у велику скарбницю людського знання на полі здоровних наук і наш дорібок та не сміємо вічно впрошуватися до чужих. При тім тяжить на нас великий і тяжкий, може й занедбаний вже дотепер обов'язок, виробити до потреб науки нашу мову, зібрати та усталити висловню (термінологію). З другого боку хочемо заінтересувати якнайширші круги нашого громадянства здоровними справами...". „Здоровля" виходило до червня 1914 р.

Після війни пробували відновити комісію і скликали її на 22. VI. 1924 р. Присутні були: Панчишин, Куровець, Барвінський, Щуровський, Музика, Максимонько, Пелех, Балей, Кашубинський і Подолинський. Головою вибрали Панчишина, заст. гол. Курівця, секретарем Музику. Опісля ухвалили: 1) відбувати засідання раз на 2 місяці і 2) відновити видавання

Digitized by Google

збірника; вибрали редакційну комісію, зложену з Панчишина, Музики і Максимонька.

Далі рішили перебрати надзір над хемічно-бактеріологічним інститутом та висказали потребу влаштувати інститут для нормальної і патологічної гістології.

Друге засідання відбулося 31. I. 1926 р. Рішили видавати як орган комісії „Лікарський Вісник“, що мав виходити квартально. Приняли теж до відома звіт зі стану інституту і праць у ньому виконаних. Лік. Вісник виходив опісля неперіодично. Аж у 1933 р. вдалося видавати його постійно як квартальник.

Більше засідань лікарської комісії не було. Тут і там на заг. зборах У. Л. Т. підносилися голоси, щоби реактивувати комісію. Врешті її завдання перебрала на себе редакційна комісія Лік. Вісника.

Digitized by Google

Ю. Кордюк.

Історія У. Л. Т. за 25 літ існування.

Загально знаний у біології факт, що все живе в природі виказує фази швидкого росту напереміну з фазами повільного розвитку, а то й позірного завмирання. Такі фази тривають у ростин місяцями, у людини роками, у житті народів міряються десятками і сотками літ. Такою фазою жвавого росту в житті українського народу треба вважати останні десятиліття XIX. і початок XX. ст.; у тому часі наступає швидкий розвиток укр. нації в модерному значінні цього слова. Український нарід у своїй основі був до тепер мало зрізничкованою, гол. селянською, майже етнографічною масою, здебільша темною і прибитою; його провідна верства занята або політичними мало плідними комбінаціями, або безконечними спорами на тему: чи окремий нарід, чи одна вітка великого „руского" народу, або безнадійною боротьбою за літературну мову і правопис. Під впливом різних чинників українська народня стихія ломить у тому часі перешкоди, що віками накопичувалися на шляху її розвитку та випливає на правильний шлях будування самостійного національного життя. На всіх просторах українських земель нуртують у народі могутні течії; на великій Україні вони, силою існуючих тоді там умовин, мають гол. культурницький характер; у Галичині, де була більша свобода, течія пливе щораз ширшим руслом, охоплює щораз нові ділянки політичного, господарського і духового життя. Вона виявляється у нестримному гоні до праці, організації, у змаганні стати самостійним, самовистарчальним у всіх ділянках, зазначити свою національну індивідуальність, будувати власними силами своє життя, стати як рівний з рівним у сім'ї культурних народів.

Цей гін до праці у власних, рідних організаціях й установах, свідомий свойого великого завдання і світлих цілей, не міг не захопити й українського лікарського стану і виявився у заснуванні Лікарської Комісії Н. Т. Шевченка ,Народньої Лічниці і вкінці Українського Лікарського Товариства.

Можна дивуватися, чому У. Л. Т. не заснували скорше; було відповідне психічне наставлення, була матеріяльна потреба, була достаточна скількість укр. лікарів. Треба було ще ініціятиви, людини, що зрозуміла вимоги часу і перевела підготовну організа-

Digitized by Google

ційну працю, дрібничкову, невдячну, але конечну для кінцевого оформлення справи. Така людина найшлася в особі О. Козакевича, лікаря в Коломиї. З його споминів і залишеної переписки ясно видно (хоч цього він сам у своїй може надто великій скромності зовсім не підчеркує), скільки труду вклав він та ініціятивний гурток, щоби відразу поставити майбутню лікарську організацію на тривких, здорових основах, намітити від початку правильні шляхи її розвитку, щоби організація була життєздатною, давала змогу і вдоволення з праці та була доцільною складовою частиною у гармонійній розбудові життя укр. нації. У. Л. Т. є такою організацією, відповідало в минулому, відповідає й тепер вимогам, що до нього ставить життя. Не можна сказати, щоби всі укр. лікарі, що жили в часі народин У. Л. Т., ясно розуміли вагу й доцільність організації. Були різні думки: більшість ставилася до справи позитивно, меншість — невтрально; були одначе й одиниці, що вважали створення окремої української лікарської організації мало-що не нісенітницею! На жаль такий стан існує подекуди й сьогодні.

Для У. Л. Т. намітили основники три головні напрямні праці, наукову, станово-організаційну і громадянську. Усі три завдання виконувало У. Л. Т. у більшій, чи меншій мірі за цілий час свого 25-літнього існування.

Перші збори основників відбулися 1. жовтня 1910. р. у Львові. Провід молодого товариства опинився в руках львівських лікарів, хоч ініціятива не вийшла зі Львова. Основники розуміли, що, хоч як небагато українських лікарів у Львові, всього кількох, то осідок української лікарської централі може бути тільки у нашому політичному і культурному центрі. Першим головою вибрали Евгена Озаркевича, до виділу Сильвестра Дрималика, Мирона Вахнянина, Івана Бережницького і Володимира Кобринського, на заступників Маріяна Долинського і Евгена Трешневського. Голова, звісний громадянський діяч, з широким світоглядом, визначався небуденним організаційним хистом та ініціятивою, людина дуже працьовита, витревала і послідовна; можна було бути певним, що під його проводом товариство не заснітіє, навпаки буде розвиватися і працювати. Озаркевич був цілий час провідником У. Л. Т. в передвоєнній добі. На 1912. р. не можна було його вибрати, згідно зі статутом, знову головою, головою вибрали С. Дрималика; Озаркевич залишився містоголовою і фактично вів далі товариство. На 1913. р. вибрали його знову головою, так само на 1914. р. і тому, що це противилося статутові, загальні збори порішили перевести відповідну зміну статуту.

Не багато змінявся і склад його співробітників у виділі У. Л. Т.; аж в останньому передвоєнному виділі на місце Вахнянина вибрали Костя Танячкевича і на місце М. Долинського заступником В. Яновича.

Digitized by Google

Першою справою новозаснованого товариства було оперти організацію на тривких основах, цебто придбати якнайбільше членів та роздобути матеріяльні фонди. На жаль, не залишилася нам ані книга протоколів зборів і засідань виділу, ані книга членів, остала тільки касова книга. На перших зборах було приявних 63 лікарів (звідомлення про заг. збори в „Ділі“ з дня 3. X. 1910. р. ч. 219.), треба припускати, що всі вони вписалися, або зголосили приступлення в члени; але з касової книги видно, що тільки 25 чле-

ОЛЕКСАНДЕР КОЗАКЕВИЧ
основник У. Л. Т., голова філії У. Л. Т. в Коломиї.

нів вплатило вписове і річну вкладку. Інші, як звичайно, відложили приємний обов'язок плачення вкладок на майбутнє.

Виділ приступив відразу до праці. Наукової діяльности в ширшому розмірі не започатковував; це й зрозуміле. Наукових сходин з відчитами і рефератами ані у Львові, тим більше на провінції не було кому і для кого робити. Наукові праці могли автори поміщувати зрештою у лікарськім збірнику Н. Т. Шевченка. Все таки перший виділ покликав до життя окрему наукову комісію, що мала зайнятися встановленням української медичної термінології. Справа була важною; властиво ніякої медичної термінології тоді не було, і автори наукових чи популярних праць ставали іноді перед непоборними труднощами. Комісія працювала під проводом голови Озаркевича, що сам призбирав та впорядкував великий матеріял.

Члени виділу У. Л. Т. (Озаркевич і Вахнянин) взяли

Digitized by Google

участь як окрема делеґація в з'їзді польських лікарів і природників у Кракові в серпні 1911. р. Тоді відбулася там також нарада всеслов'янського комітету лікарів у справі скликання І. всеслов'янського з'їзду „для суспільного оздоровлення" у Петербурзі. Українські лікарі рішили взяти в ньому участь як окрема українська секція. В склад українського комітету ввійшли проф. І. Горбачевський, Е. Озаркевич, Т. Гвоздецький, К. Ікалович; комітет увійшов у порозуміння з українськими лікарями на вел. Україні, хоч вони не мали там окремої організації; з тамошніх лікарів увійшли до комітету А. Корчак-Чепурківський і Е. Лукасевич. Тим чином на всеслов'янському з'їзді у Петербурзі мала виступити делеґація, що репрезентувала всіх українських лікарів без огляду на політичні кордони. Український комітет зголосив офіціяльно свою участь у з'їзді. У краю почали серйозно підготовлятися; делеґати працювали над рефератами, окремий громадський комітет під проводом А. Гарасевича проф. учит. семінара у Львові зайнявся виготовленням експонатів на суспільно-гігієнічну виставу, що мала відбутися в рамках з'їзду. Така широка акція не могла бути в смак московським націоналістам; їх метою було виказати, як це гарно „всі слов'янські ріки зливаються в російське море", а тут грозило, що ефект з'їзду буде якраз протилежним, тим більше, що крім українців ще й поляки і чехи потворили свої національні комітети, не рахуючися з кордонами. Почалася нагінка московської чорносотенної преси і організацій на провід з'їзду, зокрема на голову його організаційного комітету проф. Бехтерева. Цей великий вчений поставився мужно і заявив, що на з'їзді не сміє бути ніяких політичних демонстрацій, одначе всі слов'янські народи мусять користуватися рівними правами без огляду на державну приналежність. Все таки під натиском чорної сотні з'їзд, що мав відбутися в травні 1912. р., відложили на 1913. р. і вкінці з'їзд таки не відбувся.

До станових справ поставилося молоде товариство дуже уважно. У 1911. р. припадали якраз вибори до рад львівської Лікарської Палати й відразу виступили українці як окрема національна група з домаганням заступництва в раді й заряді Лік. Палати, що відповідало би кількості й питомій вазі українських лікарів у сх. Галичині. Ці старання увінчалися тільки частинним успіхом, а саме до ради вибрали тільки трьох українців як заступників, до заряду тільки одного С. Дрималика як заступника, й то після довгих пертрактацій. Цей факт спонукував українських лікарів до акції за розділом Лік. Палати на національні секції. У тому напрямі вели заходи в краю й у Відні. Світова війна припинила ці старання й поділ Лік. Палати не здійснився.

Товарисво інтересувалося живо й іншими становими справами. Старалося мати вплив на йменування санітарних радників, на призначування членів найвищої й краєвої Ради Здоров'я. Характе-

Digitized by Google

ристичним для пануючих відносин є факт, що до найвищої Ради Здоров'я йменували 4 українців, Щасного Сельського і Евгена Озаркевича в Галичини, Володимира Филиповича з Буковини і проф. Івана Горбачевського з Праги. До краєвої галицької Ради Здоров'я не призначили спершу ніодного українця, хоч того безперечно вимагав інтерес населення, щойно після довгих переговорів іменували одного українця Зиновія Левицького.

Т-во старалося приходити в поміч товаришам, що шукали місця осідку, оголошувало вільні місця в журналі „Здоровлє", вело точну евіденцію українських лікарів тощо.

ІВАН КУРОВЕЦЬ
почесний член У. Л. Т.

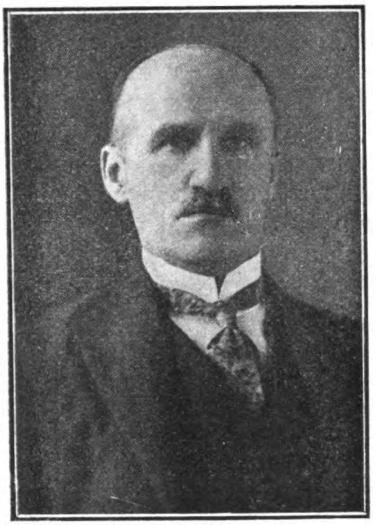

ТИТ ЕВГЕН БУРАЧИНСЬКИЙ
голова У. Л. Т.

На справді широку міру повело товариство суспільну працю. У тій ділянці Е. Озаркевич був незрівняним і може служити нам і сьогодні приміром. Від самого початку веде т-во підготовну працю до видавання свого журналу й в січні 1912. р. появляється 1. число журналу „Здоровлє". Журнал виходив правильно як місячник до вибуху світової війни в 1914. р. Характер його був науково-популярний і головним завданням було ширити правдиве знання природничих і лікарських наук та засади гігієни серед українського народу. Редактором став Е. Озаркевич, адміністрацію вів І. Бережницький; платними помічниками редакції і адміністрації були медики, спершу Ю. Божейко (до 20. III. 1912), пізніше В. Гасюк (до 20. X. 1912), опісля знову Божейко. „Здоровлє" було першим того роду українським періодичним видавництвом. Провід У. Л. Т. розумів добре потребу й вагу такого видавництва та приступив до нього, не оглядаючися на кошти. Видатки

Digitized by Google

у першому, 1912 р. були значні: У. Л. Т. виложило на видавництво 400 К. т. є. майже 2/3 цілого свойого річного приходу. Народня Лічниця дала 200 К. Журнал редаґований уміло і з хистом викликав заінтересовання серед ширших кругів української інтеліґенції, що працювала між народом (учителі, священики), разом з тим придбав більшу скількість передплатників (до 400), роздобув платні оголошення так, що в другім році видавання У. Л. Т. доложило вже тільки 150 К., у третьому нічого.

„Здоровлє" охоплювало велику частину суспільної опіки: загальна гігієна, охорона матерей, плекання немовлят, догляд за хорими, алькоголізм, пошесні хороби, фізична культура й спорт, санітарні відносини, закони й розпорядки, розбудова живців усе це знаходило в журналі своє правильне насвітлення. Крім того вміла редакція поміщувала цілу масу дрібних порад, вказівок, цікавих новинок, нотаток з життя українських і чужих лікарських організацій тощо. Знаходилося все ще місце для термінологічних матеріялів і дискусії на термінологічні теми. Дійсно журнал був цікавий і сповняв знаменито своє завдання. „Здоровлє" — це доказ, як передвоєнні українські лікарі розуміли своє завдання і громадянську працю, присвячували їй свій труд і знання, не жаліли матеріяльних коштів. Зокрема це один з пам'ятників великого лікаря і громадянина Е. Озаркевича.

Особливу увагу звернула У. Л. Т. на конечність розбудови наших санаторій і живців. У цілій низці статей в „Здоровлю" подавали докладні вісті про рідні кліматичні місцевості, заохочували їхати туди, будувати там пансіони і санаторії. Підпомагало матеріяльно санаторію Медичної Громади в Підлютім. Майже від самого початку свойого існування задумало У. Л. Т. купити і вести у власному заряді санаторію в Карпатах; спершу думали про Ворохту (санаторія д-ра Міхаліка), пізніше про Сянки. Справа затяглася через недостачу відповідних фондів і припинилася зовсім з вибухом світової війни. У. Л. Т. не руководилося в справі живців своїм інтересом, ані матеріяльними користями лікарів, мало тільки на увазі потребу українського громадянства, що тинялося в чужих живцях і санаторіях, користю місцевого населення та потребою зберечи українське національне добро, що ним є природні багатства землі, в українських руках. На жаль, не вдалося зреалізувати цих замірів по думці тодішніх наших провідників.

Також інші ділянки українського національного життя не залишалися поза кругом заінтересовання У. Л. Т. і його членів. Не згадую тут установ, зв'язаних частинно з лікарським фахом, як Народню Лічницю, влаштовування самаританських курсів, популяризацію гігієни живим і писаним словом, де наші лікарі виконували головну й суттєву працю; але й іншим ділянкам українського національного життя присвячували члени У. Л. Т. живу увагу; українські політичні партії, організації міщанства і ремісництва, рухан-

Digitized by Google

кові і спортові товариства, освітні установи, педагогіка, література й музика мають своїх визначних представників між українськими лікарями. Імена Е. Озаркевича, І. Курівця, Р. Яросевича, В. Яновича, М. Коцюби, П. Сушкевича, Я. Лопатинского, Я. Окуневського записані золотими буквами в історії різних ділянок нашого культурного і політичного життя.

З вибухом світової війни в серпні 1914 р. припинилася діяльність У. Л. Т. Більшість членів покликали до військової служби,

МАРІЯН ПАНЧИЩИН
голова У. Г. Т.

інші виїхали з окупованої московськими військами Галичини, тільки дуже небагато залишилося на місцях. Виїхав був до Відня голова Озаркевич і не судилося йому вже вернути в рідний край, помер у Відні 21. IX. 1916 р. Ті, що остали не мали змоги вповні відновити передвоєнної діяльности. Найскорше, бо вже в 1916 р. почала наново працювати Народня Лічниця під управою Б. Овчарського, пізніше від 1918. р. С. Дрималика. У 1916 р. зорганізували захист для виздоровців при збірній станиці У. С. С. у Львові при вул. П. Скарги ч. 2. (манастир Студитів), де працювали Б. Овчарський і В. Щуровський. 9. VI. 1918 р. заснували Порадню матерей львівської філії українського краєвого товариства охорони дітей і опіки над молоддю; у ній працював О. Барвінський. Щойно під кінець світової війни вдалося передвоєнному містоголові У. Л. Т. запросити кількох лікарів, що перебували тоді у Львові на нараду в справі відновлення діяльности т-ва. Зійшлося

Digitized by Google

їх 22. X. 1918 р. в будинку Народньої Лічниці 8-ох; з цих сходин залишилася у нас коротка записка. Предметом нарад було: Пом'янути померлих членів, провірити і доповнити список живих, увійти в контакт з всеукраїнською спілкою лікарів у Київі, нав'язати зносини з Медичною Громадою у Львові, обговорити справу відновлення „Здоровля", подати звідомлення про У. Л. Т. до „Медичних Вістей" та приняти нових членів.

Кілька днів пізніше розгорілася польсько-українська війна. Не час було думати про справи У. Л. Т. Життя поставило перед українськими лікарями нові великі відповідальні завдання, зв'язані безпосередньо з війною і організацією українського державного життя. Як виповнювали українські лікарі свій обов'язок у днях визвольної війни розкаже й оцінить інша історія.

Кінець 1919 р. Воєнна хуртовина перекотилася через галицьку волость, шаліла дальше на степах України, де боролися з московським наїзником галицькі бриґади. У Галичині залишила вона біль, смуток, згарища, нужду, сотні ранених й інвалідів та грізні пошесті, що десяткували збідніле населення. Не було часу на безплідні жалі, український нарід, мимо розбитих мрій не загинув, його життя йшло дальше, хоч зміненим руслом, не дозволяло на розпуку, вимагало добути нові запаси енерґії і охоти до праці. А праці було багато і треба було її робити, мимо основно змінених умовин. І знову сеніор У. Л. Т. С. Дрималик спросив львівських товаришів на сходини 17. XI. 1919 р. до домівки Народньої Лічниці. Прийшло 6 лікарів: Дрималик, Бережницький, Куровець, Полохайло, Панчишин і Барвінський. Не без зворушення прочитував я записки, що їх залишив пок. Дрималик з того часу. Вони короткі, сухі, ділові; нема в них ні сліду, ні згадки про події, що потрясали тоді основами української нації, що визначували на довгі роки її долю, рішали про „бути, чи не бути" українській державі. Це не байдужість і невтральність, навпаки глибока нічим не захитана віра в свій нарід, у його невмиручість і рівночасно не тільки розумовий наказ, але й чуттьова потреба зачати наново працю, встрянути активно в життя, що знову прозябало на руїнах.

У. Л. Т. мусіло наново зорганізуватися; треба було скликати загальні збори, відшукати старих, згуртувати нових членів, почислити втрати, уложити плян праці і приступити негайно до його виконання. У першу чергу рішили відбувати щотижня сходини для взаїмного пізнавання, виголошування відчитів і рефератів та обговорювання біжучих справ. На місце сходин вибрали домівку самаританської секції Укр. Горожанського Комітету при вул. Бляхарській ч. 11. тому, що домівка Народньої Лічниці положена недогідно, не в центрі міста.

Від того часу щотижневі сходини У. Л. Т. відбувалися постійно. Бувало, особливо в 1922—3 рр., що не було часом ані рефе-

Digitized by Google

ратів, ані особливих справ, що вимагали би обговорення; львівські товариші одначе вже звикли до сходин і щотижня приходили таки до домівки, зав'язувалася свобідна товариська гутірка, що тривала й кілька годин. Головними речниками на таких сходинах були Дрималик і Куровець. Вони завсіди вміли щось інтересного розповісти, чито якийсь небуденний випадок з практики, чи спомин з недавнього минулого. Товариші пізнавалися взаїмно, зживалися, витворювалася в товаристві тепла, приязна атмосфера. Вона залишилася й до сьогодні; це й причина, що в т-во вживалися дуже

МАКСИМ МУЗИКА
директор бактеріологічно-хемічного інституту Н. Т. Ш.

легко нові члени, почувалися у ньому відразу добре, відчували, що попали в правдиво товариське середовище. З часом діяльність товариства сильно поширилася, праця одначе все йшла, за дуже нечисленними виїмками, гладко, складно, усякі справи вирішувалися дружньо, без непорозумінь.

Щотижневі сходини мали ще іншу додатню сторінку, а саме спонукували, прямо приневолювали активніших товаришів виготовлювати відчити і реферати. У 1920 р. було під тим оглядом незле; на сходинах відчитували статті й реферати, що їх опісля поміщували в Лік. Віснику, дискутували над термінологією тощо. Пізніше коли Лік. Вісник перестав виходити, підупали й реферати в т-ві. Щойно від 1927 р., коли стала прибувати більша скількість членів, оживилася знову ця ділянка; на належну висоту поставив її виділ у 1931 р., за головування О. Подолинського, коли то на кожних сходинах був відчит, рідко, в крайнім випадку, реферат з біжу-

Digitized by Google

чої медичної літератури. Цей звичай щотижневих рефератів залишився до сьогодні.

При обговорюванні справи сходин слід конечно згадати ще про домівку т-ва. У 1920 р. т-во примістилося в домівці самаританської секції Укр. Горожанського Комітету. Коли в жовтні 1921 р. поліція її замкнула, мусіло т-во постаратися про власну домівку. Найшли її в будинку Ставропігії при вул. Руській ч. 3. Була це мала кімнатка на II. пов., спочатку більше як скромно обстановлена. У 1923 р. купили великий стіл і кільканадцять крісел; у 1925 р. придбали пропам'ятну таблицю, що її виконала Я. Музикова. Від 1928 р. почала домівка бути тісною, не то на збори, але навіть на звичайні сходини. Тоді т-во під кінець 1929 р. на спілку з тов. „Відродження" наняло нову, просторішу домівку при вул. Гродзіцких ч. 4. До неї докупили нову бібліотечну шафу. Домівка мала одначе деякі хиби, а саме III. поверх знеохочував деяких старших товаришів, приходити на сходини; крім того була вона мало репрезентативною. Вкінці задумував тодішній виділ (голова Подолинський) влаштувати в домівці рід клюбу, куди могли би товариші щоденно заходити на часописи, журнали, шахи, на товариську гутірку тощо. Тому попробували на спілку з Укр. Технічним Т-вом, Відродженням наняти гарну, простору хату з 3-ох кімнат при вул. Косцюшки ч. 5/I. До нової домівки закупили кільканадцять нових крісел, кілька столиків, ще одну шафу на книжки, придбали декілька мистецьких малюнків, шахи тощо. У домівці були всякі часописи й журнали, що вечора дижурили члени виділу. Ширшого клюбового життя одначе не повелося зорганізувати, загал товаришів не відчував потреби щоденних сходин. Тому то й домівка, доволі коштовна, не відповідала дійсним потребам т-ва. Під кінець 1932 р. перенесли домівку до камениці Н. Т. Шевченка при вул. Чарнецького ч. 26/I. Хата була достаточно простора, гарна і репрезентативна і була надія, що вона вистане на довший час. Незабаром одначе перенесли до домівки обстановку кабінету голови Н. Т. Шевченка і домівка стала знову тісною і незатишною. Вкінці надоїло т-ву постійні співмешканці і з кінцем 1934 р. перепровадилося воно до зовсім власної теперішньої домівки при вул. Підвалля ч. 7/I.

Перші післявоєнні загальні збори, що відбулися 25. XII. 1919 р., порішили видавати науково-становий орган „Лікарський Вісник" як місячник; журнал мав поважні наукові і практичні завдання мав відзеркалювати українську медичну науку, рівночасно подавати корисні відомості практичним лікарям з цілої области медицини і суспільної гігієни та бути трибуною станових інтересів. Редакційний комітет у складі: І. Бережницький, С. Дрималик, І. Куровець і М. Панчишин взявся жваво до праці і 1. число Лік. Вісника появилося вже в січні 1920 р. Біля Лік. Вісника згуртувалися найбільше активні українські лікарі; зі старших С. Дри-

Digitized by Google

малик, І. Куровець, Т. Гвоздецький, О. Маланюк, з молодших О. Барвінський, В. Білозор, С. Балей, М. Панчишин і М. Музика. Лік. Вісник виходив цілий 1920 р. (вийшло 4 поодинокі і 4 подвійні числа). Видавці завелися одначе дещо в своїх сподіваннях, а саме не дописала матеріяльна сторінка. Українських лікарів було тоді в межах Польщі всього около сотки; надії на поширення між лікарями на великій Україні, в силу заіснувавших обставин, не сповнилися, журнал сам своїми силами не міг вдержатися а У. Л. Т., що нараховувало тоді всього 58 членів, не могло прийти йому з видатнішою матеріяльною підмогою.

КОСТЬ ВОЄВІДКА
голова філії У. Л. Т. в Станиславові.

І так цілий рік виходив він властиво коштом спершу Б. Овчарського, пізніше М. Панчишина. У 1921 р. вийшло ще одно подвійне число і видавництво припинилося аж до 1925 р.

І. з'їзд українських лікарів 1924 р. доручив виділові У. Л. Т. відновити видавництво Лік. Вісника у давньому виді як місячник. Редакційний комітет у складі М. Вахнянин, І. Куровець, Е. Лукасевич, М. Музика і М. Панчишин вспіли одначе видати за 1925 р. з великим зусиллям тільки 3 ч.; на дальші знову не вистарчало фондів. У 1926 р. порішили зрезиґнувати з місячника і видавати Лік. Вісник як квартальник. Від тоді перестали в ньому поміщувати актуальні новинки, статті мусіли старанніше добиратися і мати більше архівальний характер. У зв'язку з тим рішили.

Digitized by Google

що Лік. Вісник буде водночас органом лікарської комісії Н. Т. Шевченка. Ця остання обставина позволила обнизити доволі значні кошти видавництва тому, що друкарня Н. Т. Шевченка, що в ній друкувався Лік. Вісник числила тепер за друк майже власні кошти. Видавати одначе квартальник правильно виявилося таки доволі тяжкою справою. Хоч зростали фонди т-ва, то йшли вони кілька років на інші цілі, а саме на допомоги нострифікантам, про що згадаю ще пізніше. Щойно в 1933 р. вдалося поставити Лік. Вісник на певну матеріяльну основу і відтоді появляється він правильно що три місяці. Наукова його вартість буде насвітлена деінде; слід підчеркнути одно, що Лік. Вісник є сьогодні одиноким українським медичним періодиком і хоч би в тому його велика і неспірна вартість. Позатим є він зв'язком між українськими лікарями в цілому світі, у ньому все знаходилося місце для праць українських лікарів без огляду на кордони. Хоч своїм об'ємом невеликий, не може рівнятися з медичними журналами інших народів, не має навіть претенсій охоплювати цілість української медичної науки, він одначе незалежний від будьяких політичних впливів, вдержуваний виключно фондами У. Л. Т. і його членів, працює тільки для добра української медичної науки і культури. Ми знаємо, що наша медична наука, завдяки звісним обставинам, слабка, вклад її у світову медичну науку незначний, але вона рідна, не є на службі чужих, а то й ворожих ідей. Того ми свідомі і з того ми горді!

Весною 1920 р. виринула потреба влаштувати курси для медиків. Українські лікарі піднялися радо і з запалом цієї праці; курси перемінилися після вакацій 1920 р. у медичний факультет У. В. Ш. у Львові. Лікарі при живій співпраці укр. медиків зорганізували правильні теоретичні виклади та робітні для практичних вправ. Мед. факультет, чи не найкраще зорганізований з усіх факультетів У. В. Ш., перетривав аж до 1924 р., т. є до загальної ліквідації У. В. Ш. За той час перейшло в ньому навчання до 200 студентів; частина їх після іспитів І. риґорозума, виїхала за кордони, де їм признавали вислухані семестри і зложені іспити та дозволяли кінчити нормально студії. Праця в У. В. Ш. коштувала дуже багато часу і енерґії товаришів, що займалися цією справою і якщо У. В. Ш. мали яке значіння для нашого народу взагалі, то велика заслуга в тому і українських лікарів. Праця була зовсім безкорисна, навпаки приносила масу прикростей, матеріяльних втрат, загрожувала навіть особистій свободі. А все таки праця йшла.

У 1921 р. повстав при Н. Т. Шевченка заходами М. Музики бактеріологічно-хемічний інститут, як нова станиця української медичної науки. Про нього говорити не буду, він має свої окремі сторінки в історії української медицини. Зазначу тільки, що від самого початку є він наче експозитурою У. Л. Т. у Львові; у його домівці відбувалися нераз сходини і засідання, в ньому майже від початку поміщується редакція і адміністрація Лік. Вісника, він

Digitized by Google

є місцем, куди товариші з провінції заходять частіше, як до домівки У. Л. Т. довідатися про новинки, місця осідку тощо.

Післявоєнне УЛТ. звернуло пильну увагу на бібліотеку, у розумінні, що ані наукова праця, ані редаґування журналу неможливі без відповідної літератури та й лікарям-практикам необхідно постійно стежити за новими напрямними і здобутками медицини. Перед війною У. Л. Т. не мало ніякої бібліотеки. Початком її було передплачування у 1921 р. двох німецьких (Münch. med. Wochenschr. і Klinische Wochenschr.) та одного французького журналу (La présse medicale); крім того Дрималик віддавав свої власні Tygodnik lekarski і Przegląd lekarski, Панчишин Wiener klin. Wochenschr до бібліотеки т-ва. Від того часу бібліотека постійно більшала; прибували річники пренумерованих журналів, т-во, як тільки мало фонди купувало нові видання. Добродіями бібліотеки були деякі покійні члени, що завіщанням передавали свої книгозбірні на власність У. Л. Т. Такими добродіями були Евмен Лукасевич († 1929 р.), Іван Куровець († 1931 р.(, Петро Шепченко († 1932 р.) і Іван Довбуш († 1934 р.). Кількадесять книжок дістало У. Л. Т. від всеукраїнського т-ва культурних зв'язків з закордоном у Харкові; менші дари одержала бібліотека від ґізних товаришів з краю і закордону. Сьогодні бібліотека У. Л. Т. вже поважна, нараховує 1261 назв у 1312 томах, посідає книжки майже з усіх ділянок медицини.

Після війни поширило У. Л. Т. свої орґанізаційні зв'язки. По статутові гуртувалися в т-ві українські лікарі з цілої Польщі, закордонні товариші можуть бути членами-кореспондентами. У 1920-21 рр. вдержувало У. Л. Т. зносини з різними державними українськими медичними установами (санітарні місії, укр. Червоний Хрест і і.) і лікарськими товариствами і видавництвами. Після ліквідації українських державних центрів нав'язало У. Л. Т. взаємини з українськими лікарськими організаціями на еміґрації та з поодинокими товаришами розсіяними по цілій Европі і Америці. Ці зв'язки вдержуються до сьогодні. Особливо живі зв'язки в нас зі Спілкою українських лікарів у Ч. С. Р.; від самого початку (1924 р.) її члени приїздили на всі наші з'їзди, співпрацювали постійно в Лік. Віснику (Матюшенко, Ортинський, Добриловський, Мазепова і і.), виступали спільно в делеґаціях на всеслов'янських з'їздах, одним словом Спілка українських лікарів у Ч. С. Р. була нашим найкращим товаришем і співробітником у всій праці У. Л. Т.

Особливу увагу звертало У. Л. Т. на взаємини з українськими лікарями на вел. Україні. Зпочатку вдержувалися зв'язки з поодинокими товаришами, що поміщували навіть свої праці в Лік. Віснику (Шеремет-Щербак, Пучківський, Шидловський, Сисак). У часи „українізації", коли там доволі буйно розвивалася українська медична наука, вело т-во переписку з ре-

Digitized by Google

дакціями деяких мед. журналів (Медичні Вісті, Медичний Архів), одержувало звідтіля журнали в обмін, висилало їм звідомлення про У. Л. Т. у Львові, одержувало привіти на з'їзди тощо. У 1931 р. одержало У. Л. Т. з України цілу виставу українських популярних і наукових видань; нав'язалися також кореспонденційні зв'язки з деякими науковими установами (Комісія для вивчання кров'яних угруповань в Харкові) і була надія тіснішої співпраці. Від 1931 р. усякі зв'язки перервалися так, що сьогодні обмежилися вони з нашої сторони до висилки кільканадцятьох примірників Лік. Вісника до наукових установ і бібліотек, з тої сторони не дістаємо ні вісточки, навіть не знаємо, чи наш журнал доходить до адресатів.

Деякі лікарі з вел. України працювали також безпосередньо на терені т-ва як його члени. Це сталося тоді, коли події накинули їм прикру долю еміґранта. Визначні діячі як Е. Лукасевич, П. Шепченко, І. Липа і інші посилили тоді ряди активних членів т-ва.

Окреме значіння у науковій і організаційній діяльності У. Л. Т. мали з'їзди. Було їх 4. Перший, чисто лікарський, відбувся 8. і 9. XI. 1924 р. Тодішній провід У. Л. Т. розумів, що після припинення видавництва Лік. Вісника настав прорив у діяльності т-ва; відчувалася недостача місця, де можна би поділитися з товаришами своїми і чужими фаховими осягами, недостатніми були зв'язки товаришів у центрі і на провінції. Це були головні мотиви організування з'їздів. Думка була правильною; влаштування з'їздів виявилося не тільки потрібною, але й конечною ділянкою у житті У. Л. Т. Спочатку задумували відбувати з'їзди щороку, виявилося одначе, що це на разі перевищує наші сили і з'їзди відбувалися в більших відступах часу. II. з'їзд відбувся разом з природниками 5. і 6. VI. 1927 р., III. плянували відбути осіню 1930 р.,; перешкодили тому відомі пацифікаційні події в Галичині, що витворили занадто нервову і подразнену атмосферу, так непригожу для наукової праці. III. з'їзд відбувся тому 24. і 25. V. 1931 р. разом з природниками і інженерами. Спілка з інженерами виявилася не конче щасливою, організація була занадто тяжкою і складною, а великих користей, особливо інженери, поділені на стільки різнородних фахів, не мали. Тому-то IV. з'їзд відбувся вже знову тільки з природниками 6. і 7. V. 1933 р. Наукових підсумків з'їзду не буду торкатися, вони найдуть відповідне насвітлення в ін. місці. Згадаю тільки, що з'їзди мали все велике значіння для внутрішньої організації У. Л. Т.; приспорювали йому нових членів, підчас з'їздів нав'язувалися нові, відсвіжувалися старі зв'язки, товариші пізнавалися, виринали нові думки, намічувалися нові напрямні праці, обговорювалися різні організаційні і станові справи, одним словом — наші з'їзди, це свого роду соймова трибуна українського лікарського стану. З'їзди втішалися постійно великим заінтересованням товаришів, на кожному з'їзді була приявною приблизно половина організованих

Digitized by Google

в У. Л. Т. українських лікарів. Після кожного з'їзду оживало замітно життя в т-ві, підсилювався Лік. Вісник. З'їзди стали необхідною частиною українсько-лікарського організованого життя.

Згадати ще треба про участь У. Л. Т. у всеслов'янських лікарських з'їздах. І. такий з'їзд відбувся в травні 1927 р. в Білгороді. На ньому була окрема українська делеґація, що виступала від імени У. Л. Т. і Спілки укр. лікарів у Ч. С. Р. Всеслов'янський союз ліка-

СОФІЯ ПАРФАНОВИЧ
голова т-ва „Відродження"

рів задумували зорганізувати на принципі державної приналежности, тому й українська делеґація поставила від самого початку домагання, щоби союз приняв засаду представництва національних, а не державних груп. Справа не була вирішена ані на І., ані ще на ІІ. з'їзді у Варшаві 1929 р., що в ньому ще брала чинну участь делеґація У. Л. Т. і Спілки укр. лікарів у Ч. С. Р. як окрема національна група. Перед ІІІ. з'їздом у Празі вирішили зорганізувати всеслов'янський союз лікарів на принципі державної приналежности, при чому представники національних меншин могли причіпитися до державних делеґацій без права голосу. Тим самим участь в ньому українських лікарів стала неможливою. Пам'ять поодино-

Digitized by Google

ких людей коротка, пам'ять народів не краща, не сягає навіть 20 років взад. Не маємо причини жаліти цієї невдачі, тим більше, що оцей „всеслов'янський" союз повстав не з дійсної потреби, чи спільноти інтересів, а був просто витвором амбіції деяких слов'янських народів, які тим способом хотіли зазначити свою наукову, чи культурну вищість. „Всеслов'янський" союз лікарів перемінився в товариство взаїмної адорації кількох слов'янських народів і ніякої його діяльности майже не слідно.

Образ життя У. Л. Т. був би дуже неповним, якщо не згадати би його філій. Члени т-ва розкинені перед війною по цілій Австрії, після війни у цілій Польщі, скупчувалися в переважній частині в сх. Галичині. Центром т-ва був Львів і майже всю працю вели львівські товариші. Не могло це одначе вдоволити товаришів на провінції, що мали охоту до зорганізованої праці. Також участь товаришів з провінції у щотижневих львівських сходинах, користування бібліотекою тощо дуже трудне, для багатьох зовсім неможливе. Брали на увагу це вже перші організатори У. Л. Т. і в статуті помістили уступ про засновування філій.

Першу філію задумував зорганізувати невтомний під тим оглядом О. Козакевич у Коломиї, бо вже в 1913 р. До війни не вдалося йому одначе виконати того пляну. Після війни не закинув він цієї гадки і як тільки відповідно зросло число українських лікарів в окрузі, приступив до її реалізації. Філія заснувалася і відразу зачала працювати в 1933 р. Крім наукової діяльности (відчити, реферати, з'їзди) може філія похвалитися ще одним досягненням, а саме її члени ведуть від 1. січня 1934 р. амбуляторію філії У. Г. Т. для незаможного населення Коломиї і округи. Коломийська філія під проводом О. Козакевича подає певність, що буде постійно розвиватися та працювати доцільно і пляново.

Філія у Станиславові заснована формально значно скорше, бо вже в 1924 р. Довгий час не проявляла вона ніякого життя. Віднова її наступилав 1934 р. (голова К. Воєвідка). Об'єднує вона багато членів, є в ній товариші здібні й охочі до праці, філія вже в першому році існування виказує поважний організаційний і науковий дорібок, дорівнює а то й перевищує працю централі з перед небагатьох років. Треба надіятися, що станиславівська філія стане незабаром другим після Львова осередком українського орга-ганізованого медичного життя.

На черзі стоїть тепер Перемишль, де над заснованням філії працює гурт товаришів під проводом М. Старуха. Задумують дальше організувати філію в Тернополі. Організаційна мережа У. Л. Т. поширюється, у Львові поволі залишиться тільки дійсна централя, велика частина завдань перенесеться до провінціональних центрів. Львів радо вітає змагання провінціональних товаришів вести працю в різних осередках. Ми знаємо, що товариші з'ясовують собі гаразд свої цілі і завдання та не сумніваємося, що орга-

Digitized by Google

нізація У. Л. Т. стане гнучкішою, праця укр. лікарів набере нового розмаху і ширини, філії стануть великим кроком вперід у розвитку У. Л. Т.

До зросту і успіху в організаційній ділянці причинилося в немалій мірі усправнення діловодства. В. Кашубинський довголітній касієр дав т-ву потрібну матеріяльну підставу. Наладнали також секретарський апарат необхідний для розвитку організації (Ю. Кордюк).

Станові інтереси українських лікарів займали не останнє місце в діяльності У. Л. Т. Товариство все було в такому положенні, що мусіло стояти на сторожі прав членів не як лікарів, але головно як українців. До війни йшла ця оборона іншими шляхами й в інших напрямах, після війни змінилися способи і засоби У. Л. Т. як станової організації. Вже в перших роках післявоєнного існування мусіло т-во зайнятися матеріяльною допомогою українським лікарям, чого до війни не бувало; і мимо того, що т-во не мало ні маєтків, ні нерухомостей, не вагалося прийти з помічю там, де цього вимагав інтерес українського лікарського стану. Для виповнення намічених завдань заснували вже 19. I. 1921 р. допомоговий фонд, що до нього складали товариші добровільно більші чи менші щомісячні жертви. У 1928 р. заключило т-во умову з асекураційним т-вом Assicurazioni Generali, у 1931 р. подібну умову зі зреорганізованою Карпатією. Від обох товариств одержало У. Л. Т. більші зачети на провізію. Усю суму приділили до допомогового фонду, т-во докладало ще з власної каси і виплачувало безпроцентові позички і допомоги лікарям і медикам. З лікарів були це головно нострифіканти, колишні студенти У. В. Ш., що після покінчення студій в закордонних університетах, повернули до краю. Хоч товариші не дуже спішаться віддавати затягнені позички, то У. Л. Т. не жаліє виданих грошей і вважає, що тим способом добре виконувало свій обов'язок. Коли вичерпалися засоби допомогового фонду У. Л. Т. і покінчилася пекуча потреба допомоги нострифікантам, рішило т-во поставити матеріяльну поміч на іншій, тривкішій основі не на добровільних жертвах; а саме з почину У. Л. Т. заснувалася в листопаді 1931 р. кредитова кооператива „Лікарська Самопоміч", що одним з головних її завдань призбирати фонди для допомог потребуючим лікарям і їхнім родинам. Ця акція не найшла, на диво, відповідного зрозуміння між загалом товаришів і кооператива виказує дуже повільний розвиток. Вона розвивається одначе головно завдяки зовсім безкорисній праці управи в особах Л. Максимонька, В. Кашубинського і В. Щуровського. „Лікарську Самопоміч" треба вважати дальшим кроком у розбудові організованого життя укр. лікарського стану і тому обов'язком кожного товариша стати її членом та приспішити сповнення шляхетних і корисних завдань кооперативи. Слід згадати, що У. Л. Т. складає в кооперативі всі звороти з позичок і тим

Digitized by Google

чином призбирує фонди на купно власної хати, що має бути тривкою основою постійного допомогового фонду.

Для доповнення образу станової діяльности У. Л. Т. слід згадати різні заходи і старання, що їх т-во робило в різних роках в обороні укр. лікарів. У 1920 р. інтервенювало У. Л. Т. в університетських властей в справі принимання укр. студентів на медичний факультет; в 1926—1930 рр. старалося впливати на зміну умовин для нострифікантів, кількакратно робило заходи у відповідних властей між 1924 і 1934 р. за приняттям більшої скількости студентів на медичний факультет. Правда, усі ці старання не мали великих успіхів і це зрозуміле. Більше прикрими справами були інтервенції в обороні станових інтересів українських лікарів у наших установах, як нпр. у справі обсади шкільного лікаря в школах сс. Василіянок у Львові. У. Л. Т. мало все велике почуття відповідальности перед українським громадянством за свої вчинки і глибоко відчуло факт, що установа, яка живе коштом українського громадянства посміла зовсі млегко знехтувати обов'язок, дати працю передусім українському лікареві. На щастя такі факти зовсім одиничні, тим більше одначе гідні підкреслення.

Згадати ще треба участь наших товаришів в інших станових організаціях. У раді львівської Лікарської Палати мають українці все кількох членів (останньо трьох), у заряді Палати одного члена. Вони не мають спромоги перевести вирішення наших засадничих постулятів, проте праця їх важна і вимагає багато труду. Не раз вони успішно зуміли охоронити товариша, що на нього подали донос „колеґи", яким поява лікаря-українця псувала інтерес експльоатувати, часто безсовісно, кишеню українського хорого. Від кількох років працює там Т. Бурачинський, що періодичними звідомленнями на сходинах т-ва інформує членів про всі важніші станові справи, які там вирішуються.

В інших станових організаціях роля наших товаришів обмежувалася звичайно до обсервації.

На кінець не можна поминути і громадянської діяльности У. Л. Т. Вона не займала останнього місця в т-ві, навпаки густочасто інші ближчі лікарському фахові справи уступали місця суспільним справам. Українські лікарі знали, що вони в першу чергу відвічальні за здоров'я народу, цієї фізичної основи нації. Для суспільних справ не жаліло т-во ніколи ані труду, ані матеріяльних коштів. Окрему увагу присвячував тим справам Т. Бурачинський так у роках кількакратного свого головування, як і в інших.

Після війни завдання українських лікарів у суспільній ділянці значно поширилися. Край залишився у руїнах, лютували пошесті, інваліди й сироти вимагали негайної допомоги й опіки. Українські лікарі стали зараз-же до праці. Не буду згадувати про давніші суспільні установи, що існували перед війною, як Народня Лічниця,

Digitized by Google

ВИДІЛ У. Л. Т. в 1935 р.

Digitized by Google

що в ній головну й суттєву працю виконують лікарі; під проводом високо заслужених директорів (Озаркевич, Дрималик, Куровець, Бурачинський) вона має свою окрему сторінку в нашій історії. В інших установах суспільної опіки відограли лікарі також не останню ролю. У порадні матерей, що про неї я вже згадував, працюють постійно лікарі; довгі роки був у ній ординатором О. Барвінський, пізніше працювали там Д. Лежогубська-Чубатова, О. Філяс, останньо Т. Туна-Надраґова. У 1919 р. повстав укр. Горожанський Комітет, що його завданням була всестороння поміч жертвам війни і її наслідків. У самаританській секції комітету стали від початку до праці М. Панчишин, М. Музика, І. Куровець і багато інших лікарів і медиків. Пекучою була потреба допомоги інвалідам українських армій; під кінець (1. IX.) 1920 р. відкрили для них захист у Львові і першим його управителем став М. Музика. Пізніше допомогу інвалідам переняло окреме товариство УКТОДІ, до сьогодні одначе українські лікарі у Львові і на провінції лікують інвалідів даром. У краю поширювався після війни в жахливий спосіб висипний тиф й інші пошесні хороби; У. Л. Т. зараз-же після відновлення своєї діяльности 3. І. 1920 р. порішило видати відповідне поучення-відозву в справі тифу власним коштом і виасиґнувало на те майже всі свої тодішні фонди. Відозву розіслали по цілім краю, на всі знані адреси лікарів, діячів, громадських і парохіяльних урядів. По цілому краю основували захисти для сиріт і в усіх них не обійшлося без видатної помочі українського лікаря. Виявилася потреба постійної лікарської опіки над дітьми і молоддю в захоронках і школах ; лікарі переймають цей обов'язок на себе, не оглядаючися на матеріяльні користі. Одночасно цілий час вели лікарі словом і письмом пропаґанду гігієни, боротьби з пошесними і суспільними хоробами. Кілько й яких відчитів та рефератів у Львові і на провінції виголосили українські лікарі, кілько статтей, заміток, нотаток помістили у періодичній пресі, в окремих видавництвах — не дасться сьогодні навіть приблизно підрахувати; це буденна праця, що її лікар уважає не заслугою, про яку варта пам'ятати і передавати майбутнім поколінням, а просто сповненням обов'язку. Праця, хоч йшла невпинно, була одначе роздоблена, тим самим не могла приносити потрібних вислідів. Щоби сконцентрувати сили, узгіднити і повести організовану працю над фізичним оздоровленням українського народу заснували в січні 1929 р. Українське Гігієнічне Товариство. Основником і провідником т-ва від самого початку до сьогодні є М. Панчишин, що вложив у нього не тільки масу праці, але й багато гроша. В У. Г. Т. та в його установах (туберкульозний диспанзер, амбуляторії, спортова порадня, кліматичні стації) головну працю вкладають лікарі. У протиалькогольній роботі в т-ві „Відродження" від ряду років держить

Digitized by Google

провід Софія Парфанович; пропаґанду в цілому краю в переважній частині виконують лікарі.

З початком 1933 р. пробувало У. Л. Т. поставити суспільну опіку на наших землях більше пляново і доцільно. За його почином і працею його членів склеїли т. зв. Раду суспільної опіки, що мала складатися з представників поодиноких того роду українських товариств і установ. На жаль ця ідея стрінулася з опором влади і незадовільним зрозумінням серед нашого громадянства. Справа, на разі, стала на мертвій точці і чекає на більше сприятливий час, щоби дійти до здійснення. Мимо невдачі на тому полі, мають всі установи суспільної опіки в У. Л. Т. завжди щирого дорадника і помічника; сирітські захисти, захоронки, вакаційні оселі і півоселі, садки, бурси, батьківські кружки і і. знаходять між лікарями активних, безкорисних працівників, що не жаліють для них ні часу, ні труду. На полі організації і пропаґанди суспільної опіки невтомно працює О. Філяс.

У. Л. Т. звертало також увагу на розбудову наших живців. Зокрема живець „Черче" завдячує свій розвиток у значній мірі матеріяльній і головно моральній підтримці т-ва. Але й інші наші живці і літнища (Підлюте, Зелемянка, Гребенів) втішалися увагою т-ва.

Взагалі сьогодні нема такої ділянки нашого просвітнього чи культурного життя, що ними не займалося би У. Л. Т. і де не працювали би активно українські лікарі. Просвіта, Рідна Школа, Н. Т. Шевченка, Сокіл, Т. П. О. і багато інших, всюди можна найти лікаря від низових установ до головних виділів включно. Нема й не було ніякої події в науковім, культурнім, мистецькім житті західньої вітки українського народу, що на них не відгукнулося би відзивчиво У. Л. Т.; завжди приходило воно з моральною чи матеріяльною підмогою там, де треба. Перечислювати все це не має прямо змоги.

Варто підкреслити ще одно: від самого початку існування до сьогодні не було в У. Л. Т. ніколи ніяких спорів ні непорозумінь з політичних мотивів. Хоч між товаришами були й є активні політичні діячі різних напрямків і партій, то на терені У. Л. Т. об'єднувала всіх згідно одна ідея: праця на полі української науки, для добра українського лікарського стану і як завершення широко зрозуміла і свідома своїх завдань праця у користь української нації.

Digitized by Google

Спис голов Українського Лікарського Товариства.

1910/11 Озаркевич Евген.
1912 Дрималик Сильвестер.
1913 Озаркевич Евген.
1914 Озаркевич Евген.
1920 Куровець Іван.
1921 Дрималик Сильвестер.
1922 Куровець Іван.
1923 Бережницький Іван.
1924 Вахнянин Мирон.
1925 Музика Максим.
1926 Бурачинський Тит.
1927 Музика Максим.
1928 Бурачинський Тит.
1929 Бурачинський Тит.
1930 Музика Максим.
1931 Подолинський Олександер.
1932 Подолинський Олександер.
1933 Бурачинський Тит.
1934 Максимонько Леонтій.
1935 Бурачинський Тит.

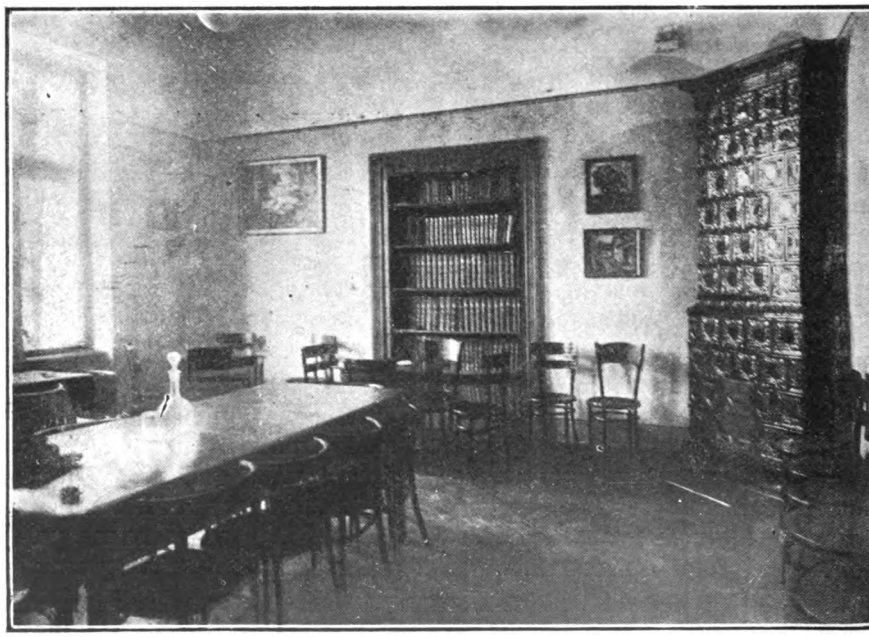

ДОМІВКА У. Л. Т. в 1935 р.

Digitized by Google

Спис членів Українського Лікарського Товариства.

Рік 1910.

Горбачевський Іван, почес. през.
Білинський Володимир † 1916.
Бурачинський Тит.
Бережницький Іван.
Воєвідка Лев.
Гузар Володимир.
Гарматій Гриць † 1930.
Долинський Маріян.
Ікалович Кость † 1921.
Кобринський Володимир.
Козакевич Олександер.
Кос Іван.
Левицький Зиновій.
Мох Іван † 1913.
Олійник Михайло † 1917.
Сафіян Лука † 1926.
Танячкевич Кость † 1919.
Трешневський Евген.
Ціпановський Іван † 1931.
Чапельський Володимир.
Янович Володимир † 1931.
Яросевич Роман † 1934.
Вахнянин Ярослав † 1917.
Дрималик Сильвестер † 1923.
Озаркевич Евген † 1916.
Турянський Григорій.
Сушкевич Петро † 1913.

Рік 1911.

Кос Михайло † 1930.
Кобринський Евген.
Петровський Олександер.
Полянський Станислав.
Шміґельський Василь † 1913.
Куровець Іван, поч. член, † 1931.
Вахнянин Мирон.
Гвоздецький Теофіль.
Дроздовський Володимир † 1932.
Соневицький Теодор.
Мацейович Степан.

Рік 1912.

Овчарський Бронислав.
Вітошинський Володимир † 1930.
Струмінський Адам † 1915.
Брилинський Осип † 1934.

Рік 1913.

Полохайло Іван.
Лопатинський Ярослав.
Грушкевич Ярослав.

Рік 1918.

Гайдукевич Евген † 1919.
Марітчак Мальвіна.
Смолин Василь † 1928.
Чочковський Осип.

Рік 1919.

Яремкевич Михайло † 1922.
Балей Святослав.
Барвінський Олександер.
Малішевський Єронім † 1921.
Панчишин Маріян.

Digitized by Google

Рік 1920.

Дмоховський Степан.
Музика Максим.
Стефанович Іван † 1926.
Лучка Володимир.
Білас Ростислав.
Прийма Остап.
Бачинський Остап † 1926.
Туна Теодозія.
Лаврівський Володимир.
Ґрабовський Олександер † 1928.
Рихло Іван.
Білозор Володимир.
Щуровський Володимир.

Рік 1921.

Івановський Антін.
Мулькевич Володимир.
Яворовський Теофіль.
Шепченко Петро † 1932.
Подолинський Олександер.
Кашубинський Василь.
Сеґен Михайло.
Гинилевич Ярослав.

Рік 1922.

Коцюба Михайло † 1931.
Свідерський Володимир.
Юркевич Амврозій † 1930
Білецький Василь † 1930.
Липа Іван † 1923.
Совачів Василь † 1924.
Кобільник Володимир.
Фільц Іванна
Питлик Богдан
Сисак Микола
Гамерський Володимир
Ґукевич Володимир
Пелех Олександер

Рік 1923.

Петрушевич Петро † 1931.
Вацик Олекса.
Терлецький Микола.
Максимонько Леонтій.
Олексій Евген † 1934.
Сліпий Родіон.
Дмитріюк Василь.
Вербенець Володимир.
Балей Степан.
Гробельний Осип.
Гриневецький Іван † 1929.
Лежогубська Дарія † 1934.
Полотнюк Наталія.

Рік 1924.

Ґілецький Микола.
Дольницький Богдан.
Нагляк Яків.
Скоморовський Володимир.
Гринчак Теодор чл.-кор.
Білецький Володимир.
Лукасевич Евмен † 1929.

Рік 1925.

Левицька Стефанія.
Кушнір Степан.
Банах Володимир.
Козицький Микола.
Літинський Микола.
Рубель Степан.
Сірко Михайло.
Цимбалістий Павло.
Рудницька Ярослава.
Рибачевський Олександер.

Рік 1926.

Парфанович Кость.
Брояковський Всеволод.
Довбуш Іван † 1934.
Левицький Іполіт.
Рожанківський Маркил.
Дзерович Маркіян.
Залужний Осип.
Добромиль Михайло.
Парфанович Софія.
Макогонський Юрій.
Іващенко Антін чл.-кор.

Digitized by Google

Рік 1927.

Гаванський Роман.
Каранович Володимир.
Нижанковський Мирон.
Полотнюк Олена.
Залеський Микола.
Дозорський Ярослав.
Воєвідка Кость.
Гарасимів Петро.
Кокодинський Андрій.
Кордюк Юліян.
Солтикевич Ярослав.
Хома Іван.
Яворський Іван.
Рощинський Петро.

Рік 1928.

Лебедович Омелян.
Рижій Іван.
Воробець Тома.
Ортинський Іван чл.-кор.
Ортинська Анна чл.-кор.
Попович Микола.
Ремешило Іван.
Ваврик Мартин.
Шекета Михайло.
Мучій Федь.
Белей Іван.
Коцюба Степан.
Телішевський Ярослав † 1929.
Чайківська Ольга.
Гура Осип † 1932.

Рік 1929.

Берест Осип.
Подюк Іван.
Свистун Омелян.
Крушельницька Володимира.
Козаневич Лев.
Шкварок Осип.
Тушицький Омелян.
Бойко Володимир.
Ільчишин Михайло.
Коцюба Володимир.
Карачко Лукіян.
Коваль Осип.
Мандзик Михайло.
Могильницький Роман.
Парфанович Теодор.
Пасічняк Володимир.
Панкевич Софія.
Станкевич Дмитро.
Снігурович Степан.
Сташинський Володимир
Тимків Максим.
Ткачук Дмитро.
Таращук Павло.
Шкляр Омелян.
Левицький Витовт.
Філяс Осип.
Книш Іван.
Лаврівський Олександер.
Стефанюк Володимир.
Селянський Остап.
Трутяк Володимир.
Юрєвич Анатоль.
Луцький Августин.
Мизюк Василь.
Саламанчук Олекса.
Старух Михайло.
Гіжовська Марія.
Крілик Володимир.
Маланюк Осип.
Свистун Богдан.
Сапрука Богдан.
Білинський Тарас.
Дурделло Евген.
Мельник Клим.
Стронська Ярослава.
Баранецький Богдан.
Гура Роман.
Ваньо Ярослав.
Кліш Ізидор.
Козій Іван.
Петринюк Юра.
Скоморовська Софія чл.-кор.
Селепей Дмитро † 1935.
Породько Ярослав.

Рік. 1930.

Ганьківський Володимир.
Корнова Андрій.
Шиманський Гриць.

Digitized by Google

Бойко Михайло.
Каранович Евген.
Лев Олександер.
Бородчак Осип.
Дмитричко Василь.
Липа Юрій.
Марковський Роман.
Мисюк Теодор.
Савочка Теодор.
Яківчик Микола.
Мотлюк Роман.
Матіяшек Іван.
Макарушка Богдан.
Манацький Олександер.
Несторович Роман.
Явний Гриць.
Мацьків Теодор.
Берест Петро † 1930.
Радзикевич Юліян.
Кривецький Григорій.
Савицький Осип.
Клодницький Осип.
Чаплінський Лев.
Стасів Дмитро.
Коновалець Степан.
Хома Осип.
Рибачек Ірина.
Ковальчук Володимир.
Патрило Ярослава.

Рік 1931.

Брославський Осип.
Сеньківський Теодозій.
Коцюбинський Микола.
Річинський Арсен.
Домбчевський Ілярій.
Домбчевська Марія † 1931.
Стефурак Василь.
Яремчишин Михайло.
Білинський Олександер.
Іванець Роман чл.-кор.
Рощинська Ганна.
Васильченко Михайло.
Грабар Степан.
Крупка Роман.
Куцик Василь.
Левицька Наталія.
Любчак Осип.
Малис Ярема.
Осінчук Роман.
Хомишин Наталія.

Рік 1932.

Бурачинська Олена.
Кокодинський Антін.
Сімович Ірина.
Коржинський Степан.
Кузів Роман.
Дзьоба Андрій.
Зарицький Людомир.
Комарянський Мирослав.
Лотоцький Василь.
Кархут Василь.
Лукіянович Нарциз.
Процьків Антін.
Паращук Дмитро.
Бандурка Григорій.
Банах Олексій.
Дмитрів Гриць.
Кос Осип.
Макогонський Дмитро.
Хмілевський Ярослав.
Зубик Константин.
Чвартацький Гриць.
Коренець Стефанія.
Матвісів Степан.
Кулик Михайло.
Ґижа Михайло.
Ґарбовський Богдан.
Чубатий Володимир.
Миколаєвич Марія.

Рік 1933.

Владичин Іван.
Лотович Матвій.
Лах Іван.
Миронович Антін.
Решетило Теодор.
Політило Юліян.
Міґоцький Льонґін.
Кривокульський Степан.
Кушнір Олександер.

Digitized by Google

Тимчишин Микола.
Логаза Михайло.
Синенький Петро.
Терлецький Микола.
Кульматицький Степан.
Кебало Кость.
Сай Тадей.
Куницький Степан.
Сивенький Осип.
Скорецька Олена.
Гнатчук Микола.
Шлемкевич Петро.
Капітан Дмитро.
Савчак Михайло.
Омельський Евген чл.-кор.
Івасюк Володимир чл.-кор.
Крихтюк Власій чл.-кор.
Купчанко Сильвестер чл.-кор.
Курка Микола чл.-кор.
Лукач Степан чл.-кор.
Бурачинський Андрій чл.-кор.
Галин Микола чл.-кор.
Модна Катерина.
Савка Теодозій.
Жук Семен.
Попович Ірина.
Самборський Єфрем.
Руденський Теодозій.
Антонович Ірина.
Хомин Михайло.
Носковська Галя.
Ясеницька Марія.
Дмоховський Леонтій.
Кліпко Володимир.
Воронка Остап.
Дубовий Михайло.
Коцюба Степан Теодор.
Мриц Іван.
Ольшанський Роман.
Карпевич Ярослав.
Лемішка Іван.
Клюфас Всеволод.
Йойко Славомир.
Орловський Антін.

Рік 1934.

Турко Роман.
Семчишин Михайло.
Собчук Богдан.
Шалаута Ярослав.
Станецький Володимир.
Кивелюк Семен.
Козакевич Роман.
Врецьона Володимир.
Фридрих Микола.
Недзьвецький Олекса.
Федейко Ілярій.
Мохнацький Олег.
Дзядик Яків.
Істеревич Степан.

Рік 1935.

Когутяк Володимир.
Сендецька Розалія.
Неділський Богдан.
Долинський Мирон.
Сендецький Ілля.
Девоссер Софія.
Онуфрик Петро.
Копач Роман.
Сайкевич Петро.
Воробель Олекса.
Горницький Павло.
Кібзей Тиміш чл.-кор.

Digitized by Google

Е. Кобринський.

Українці-лікарі на Буковині.

Перед світовою війною положення українських лікарів на Буковині було надзвичайно корисне. Директором головного шпиталю в Чернівцях був від 1866 до 1899 р. заслужений лікар д-р Василь Волян. Це один з найвизначніших українських діячів на Буковині. Д-р Волян поклав собі за найголовнішу ціль здвигнення шпиталю, що відповідав би всім новішим вимогам гігієни. Своєю ініціятивою і енерґією причинився д-р Волян до заснування нового краєвого шпиталю в Чернівцях в 1886 р.

У цьому шпиталі працювали як співробітники визначні українські лікарі д-р Володимир Залозецький і д-р Володимир Филипович. Після смерти д-ра Воляна обняв дирекцтуру шпиталю від 1901 р. аж до свого спенсіонування в 1919 р. д-р Филипович. Він причинився значно до розвою шпиталю через оснування бактеріологічної ляборатории і просектури, заложення дитячого шпиталю в Чернівцях і розширення повітових шпиталів у Сторожинці, у Вижниці й в Радівцях.

Підчас директури д-ра Филиповича було більше українських лікарів занятих у шпиталі. Працював там д-р Тит Евген Бурачинський довгі літа на хірургічному відділі, після війни перенісся на власне жадання до Львова. Рівнож звісний лікар д-р Володимир Гузар, що працював на внутрішнім відділі та після війни пішов на пенсію. У Кімполюнзі, відтак у Вижниці, був директором шпиталю д-р Олександер Петровський. Додам, що головним санітарним інспектором на Буковині був від 1891 до 1912 р. радник двору д-р Василь Ключенко. Як повітові лікарі служили на Буковині: д-р Евген Кобринський в Кімполюнзі, відтак повітовий старший лікар при правительстві у Чернівцях, остаточно на жадання першого міністра здоров'я в Австрії д-ра Горбачевського іменований підчас війни краєвим інспектором санітарним. У Вашківцях повітовим лікарем був д-р Атанасій Окуневський, в Кіцмані д-р Лев Воєвідка та в Сторожинці д-р Михайло Левицький. Перед війною був комендантом військового шпиталю старший штабовий лікар д-р Андрій Бурачинський. Згадати-б ще д-ра Олександра Козакевича, тепер у Коломиї, що мав тоді заняття в Чернівцях при правительстві як повітовий лікар. Положення лікарів-українців після війни зовсім змінилося. Наші лікарі по більшій часті пен-

Digitized by Google

сіоновані, по часті померли. У головному шпиталі в Чернівцях є тепер тільки один лікар примар і один помічний лікар. У цілій теперішній Румунії числимо 37 українських лікарів (між ними 4 окружних); декілька з них в старім реґаті, Бесарабії та в Семигороді. В Букарешті практикує дентистка д-р Олена Маєр Михальська. Додаю, що в черновецькім повіті з 80% українського населення находиться аж 15 окружних лікарів, в самих Чернівцях 7 міських лікарів, між ними нема ні одного українця.

Тимчасом поробили перші спроби для згуртування українських лікарських сил і влаштували два з'їзди. Від трьох літ існує в двох кімнатах „Народнього Дому“ в Чернівцях „Лікарська Порадня“, де в кожний будень ординують безплатно українські лікарі для бідного населення. Матеріяльні вигляди для молодих лікарів несогірші, якщо вони перестануть ждати на державні посади та займуться більше позитивно своїм народом.

Digitized by Google

А. Т. Кібзей.

Українські лікарі в Америці.

I. Злучені Держави П. А.

До недавна ще не було в Америці ні одного лікаря-українця. Щойно в 1915 чи 1916 р. появився в Шикаґо перший лікар-українець В. Сіменович, що помер у минулому році. Незабаром після Сіменовича приїхав з краю С. Гриневецький, що осів також у Шикаґо. Рівночасно тоді почали вже з американських університетів виходити дипломовані лікарі. Одним з перших був Кульчицький, а дальше йшов ряд інших. Сьогодні нараховують у Злуч. Державах знаних між українцями 26 наших лікарів. Вони розміщені по різних містах і місцевостях, де тільки групуються наші люди.

Найбільше їх у Шикаґо, п'ять: М. П. Шишкан, С. Гриневецький, М. А. Мелин, М. Сіменс (Сіменович молодший), І. Е. Смук і К. Тарнавський. У Ню-Йорку живуть чотири українські лікарі: Г. Андрейко, К. Д. Білик, М. Пелехович і Смис. У Філаделфії В. Городиський, П. Романів і С. Р. Черняк. У Клівленді П. І. Михаленко, Е. І. Михаленко і Е. Манкович. У Дітройті А. Т. Кібзей і І. А. Галушка. У Скрентоні І. Кульчицький і М. І. Стець. У Єнґставні В. І. Тимочко і Е. Лавришин. В інших містах А. І. Балко, М. Янкович, М. Клим і С. Кулик.

Між еміґрантами з Підкарпатської України находиться деяка скількість лікарів українського походження, вони, на жаль, вважають себе мадярами або русскими.

Значно менше наших дентистів у З. Д. П. А.; звісних всього шість: В. Гайович, П. Канчир, Ґ. С. Скегар, О. Тарнавский (усі чотири в Шикаґо), М. Тацій і Козелко.

II. Канада.

Першим українцем, що покінчив студії на медичному факультеті в Канаді був Новак, у 1919 р. В два роки пізніше промувався Оробко та в 1922 р. Кібзей. Останній виїхав пізніше до З. Д. П. А. Усі три студіювали в Мк. Джіл Юніверсіті в Монтреалі, що має славу одного з найкращих університетів у Канаді. Пізніше прибували ще дальші лікарі так, що сьогодні

Digitized by Google

в кожному майже більшому місті Канади є лікар-українець. В Едмонтоні їх три: О. Меґас, І. Оробко і І. Верхомин; у Вінніпеґу Б. Дима і Ґ. Новак; в інших містах по одному: М. Буряк, Ґ. Е. Драґан, П. П. Кий, В. Никифорук, П. Потоський, І. Потоський, І. Вацик, І. Якимишак, Е. В. Сварич і Стрільчак.

Стоматологів у Канаді маємо п'ять: П. Гуцуляк, М. Мигайчук, П. Закус, М. Бойкович і Е. Вахна; три перші у Вінніпеґу.

Наведений вище спис лікарів і стоматологів неповний. Треба сподіватися, що є ще в З. Д. і Канаді більше лікарів-українців. Коли дехто тут не згаданий, то це не сталося нарочно. Пропущені тут лікарі це хіба тільки такі, що не дають про себе нічим знати українському громадянству й тому не можна ніде довідатися про їх існування.

Digitized by Google

Б. О.

Свідомі завдання...

Свідомість завдання, плановість і тяглість у його реалізації — це вартості, що лягають в основу успішности кожного задуманого діла й ведуть побідною ходою до окресленої мети. Виховати рідному народові здорові тілом і душею, непереможні в шляхетному змаганні кадри молодих лікарів-громадян — це бажання і мрія, що перед двома з половиною десятками літ угольним каменем лягли у будову першої організації української лікарської молоді. Створити як найбільше правдивих лікарів-суспільників, лікарів-громадян і передати їм у дальше життя, як найкращі елементи людського характеру й високі принципи лікарської етики — це девіза, що для неї зродилася „Медична Громада". Перманентним лейтмотивом перетривала вона у діяльності нашого т-ва до сьогодні й за ввесь час його існування була джерелом ідейних імпульсів до кожночасної жертвенної праці. Історичний огляд виказує скільки організаційних змін переходила Мед. Гром. й скільки різнородних колод і перипетій ставало на шляху її розвою. Формально нинішня Медична Громада не та, що перед двацятип'яти роками й здавалося би з кооперативою Медична Громада нічого її не в'яже. Так, зовнішні форми нашого товариства змінялися відповідно до політичних катаклізмів і життєвої дійсности, зате, що так скажу, — ідеологія цієї професійно-студентської організації усе була та сама, ясна й недвозначна: Не гаймо дорогого часу, усіми доступними способами добуваймо фахове знання, побіч інтелекту шліфуймо характер, ушляхотнюймо душу й поширюймо горизонти людського думання! Будьмо свідомі, що нас жде безупинна затяжна боротьба за оздоровлення і закріплення нашого національного організму! Покищо за студентськими підручниками, при ліжку хорого, чи над марморним секційним столиком готовімся до твердого життєвого змагу, добуваймо знання, бо аджеж воно стане нашою збруєю у боротьбі зі суспільними й одиничними недугами, що паразитами насіли наш народній комплекс!

Український лікарський стан — молодий, його перша організація у Галичині (Укр. Лік. Т-во) святкує що-лиш своє 25-ліття, але всежтаки цей стан свідомий своєї ваги для нації, заслуги його для рідного народу принимають для нас, лікарського доросту

Digitized by Google

вже форми світлої традиції. Розділений політичними кордонами, позбавлений державної самостійности й доведений історією до нужденної безвольної веґетації, нарід наш гибіє серед важких обставин зовнішнього життя. Економічна нужда й гігієнічне неосвідомлення українського села довершують жахливе оформлення нашого сьогоднішнього лихоліття. Туберкульоза, сифіліс, пошесні хороби й налоговий алькоголізм — це лише важніші з безчисленних розкладових черваків, що їддю вжираються у здоровий пень молодого, бо майже в цілості селянського народу. Усі ті суспільні хороби не вбивають відразу, але поволі й постепенно нищать організм і зменшують усяку форму його енерґетичних засобів. І саме на цьому чорному, на жаль, реальному тлі тої нашої дійсности рисується постать українського лікаря-піоніра, борця за здоров'я і будучність народу. Під солом'яні стріхи мужицьких хаток, у гнилу атмосферу міських сутерин, у скромні стіни народніх лічниць нести поміч і лік, нести добуток знання і досвід роботящого життя — це завдання правдивого лікаря-українця, що звання свойого не вважає виключно заробницьким варстатом, але безкорисно несе поміч і розраду там, де її треба, серце своє й розум отвирає для всіх терплячих і нещасних, однаково вбогих чи багатих. Цей лікар-людина є одночасно лікарем-громадянином, свідомою своїх завдань часткою української цілости. У села, містечка й передмістя іде він з живим словом гігієнічного освідомлення, бореться з темнотою і неохайністю народу, в читальняних салях викладає основи суспільної гігієни, вчить жити й берегти здоров'я по вказівкам лікарської профілактики. Усе життя на змаговій арені, усе у змагу зі стихійними ворогами українського народу, з хоробою і темнотою, а все те за здоров'я і краще завтра нації. Бож нарід, що сягає по прийдешнє і хоче побудувати тривкий політичний організм, мусить попри морально-інтелектуальну дужість мати й фізичне здоров'я. І борцями за оце народнє здоров'я перш усього лікарі. Таких лікарів виховувати ставить собі метою Мед. Громада за всі роки свойого існування; усіми способами працює у тому напрямі й що-раз то нові кадри молодих лікарів висилає на „фронт".

Медична Громада для розвою і дозрівання цієї думки має і впродовж свойого існування мала велику заслугу. Товариство завжди єднало у собі всіх українських медиків львівського університету й було справжнім науковим, культурним і товариським огнищем їхнього життя. На терені Мед. Громади, як і в кожному іншому товаристві, зустрічаються люде високоідейні, свідомі завдання і готові до праці з людьми дещо більше індиферентними. Ці останні, що звичайно остали би осторонь рідного життя, дають опанувати себе непереможному запалові до праці й активности, що у кожній збірній організації промінює від світліших і більше активних працівників. Цей вплив і приклад товаришів і шляхетна форма конкуренції у науковій і культурно-освітній праці кожночасно підносили рівень інтелектуального життя і насилювали громадянську активність членів Мед. Громади.

Digitized by Google

Велику увагу зверталося і досі звертається у Мед. Громаді на научну й самоосвітню працю. Мед. Громада давала до неї спонуку й усякими дорогами старалася дати своїм членам теж і засоби у формі відповідної літератури й наукового приладдя. Багату фахову бібліотеку т-ва рік-річно доповнюється актуальними випусками світової медичної літератури. Часописня Мед. Громади побіч знаменного числа краєвих часописів доставляє своїм читачам чимало закордонних медичних журналів на кількох европейських мовах. У просторій і затишній домівці користуються члени мікроскопом і цілим рядом гістологічних і анатомо-патологічних препаратів. Комплети ото-ляринґологічного, стоматологічного і іншого приладдя стоять усе до диспозиції заінтересованих товаришів. Самоосвітня праця і взаємна допомога у студіях мають усе в Мед. Громаді гарні зразки та світлу традицію. Різними шляхами змагали ми до збагачення нашого фахового знання а водночас дбали про всестороннє своє освічення і старалися плекати серед товаришів замилування теж до різних інших ділянок науки й мистецтва. Реферати з медичною, історичною й літературно-мистецькою тематикою, „жива ґазетка“, що побіч різних статтей і звідомлень поміщує огляди медичної преси й літератури, час від часу доклади виголошувані запрошеними представниками українського лікарського світу, дискусії та гутірки над різного роду актуальними проблемами й т. д., і т. д. — це засоби, що ними Мед. Громада багатьома наворотами за час свойого існування змагала до своєї мети. Анатомічні, хемічні й інші курси, ведені старшими товаришами, також передриґорозальні лекції, ведені товаришами „спецами“, заходи біля видання скриптів — змагали до улегшення товаришам науки й свідчать про велику научну самопоміч і солідарність членів нашого т-ва. Т-во дбало теж про знайомість чужих мов серед загалу товаришів та ініціювало збірні лекції у першу чергу англійської мови. Мед. Громада постійно дбала також про культурну форму розривок для своєї „братії“. Організувала шахові турніри, уладжувала збірні прогульки до музеїв, на мистецькі вистави рідної пластики, до театрів і опери. Зрештою кожночасний провід т-ва кладе сильний моральний натиск на поважне відношення товаришів до науки й щоденних обов'язків та всякими способами загріває до праці над самим собою. Усе те робили не прихапцем і без застанови, але навпаки планово і у повній свідомості потягнень і їхнього значіння.

Другою сторінкою виховної діяльности Мед. Громади за всі роки її існування — це заправа будучих лікарів у культурно-освітній, гігієнічній і загально-громадянській праці. Вона приносила не лише доразову користь і гігієнічне освідомлення тим осередкам і установам, у яких члени працювали, але одночасно вишколювала самих працівників і приготовляла їх до прийдешньої піонірської ролі українського лікаря-громадянина, творила активних громадян і борців за здоров'я і гігієнічну культуру народу. Хронологічно переходячи підсумки цієї праці, мусимо ствердити її розвій та що-раз то кращі форми її організації. Уже у 1910 р. існує

Digitized by Google

у Мед. Громаді відчитова комісія, що займається підготовлюванням гігієнічно-природничих рефератів і висилкою відповідних прелеґентів на села й передмістя Львова; провадиться санітарні курси для молоді. Мед. Громада співробітничає з українськими лікарями у редакції часопису „Здоровлє". Члени працюють на відповідних станицях у перших українських спортових і руханкових організаціях. Санаторія Мед. Громади у Підлютому свідчить скільки уваги, енерґійної праці і матеріяльного добра жертвувало т-во справі рятування здоров'я вбогої української студентської молоді. Золотими стрічками записалися члени Мед. Громади у формуванні перших частин і в усій історії українського січового стрілецтва. У відповідний час, у час всенароднього чину велику криваву жертву поклала Мед. Громада на вівтарі безталанної Батьківщини. Десятки наших найкращих товаришів лягли буйними головами на полі слави.

Безперечно великі заслуги має Мед. Громада для У. В. Ш. у Львові, зокрема для організації її медичного факультету. Наш К. О. К. (Культурно-освітня Комісія) має за собою світлу традицію і ефективне насилення його праці змагається навіть у відворотній пропорції до числа членів т-ва, що, завдяки труднощам при приниманні українців на медичний факультет, з року на рік меншає. Працюємо під гаслом: якістю мусимо заступити скількість! Майже кожної неділі розїздяться наші медики по всьому львівському повіті й під низенькі сільські стріхи несуть живе слово національного та гігієнічного освідомлення. Ні снігова хуґа, ні осіння дощевиця, ані весняні тучі не здержують їх у реалізації ідейних задумів, вони свідомі свойого обов'язку й великої ваги своєї праці; розмоклими дорогами й пільними стежками йдуть туди, де їх потреба, куди зове їх непереможний клич інтересу рідного народу. Конференції культурно-освітніх референтів усіх українських студентських товариств у Львові виказують беззастережне першенство Мед. Громади у царині культурно-освітньої праці й висловлюють їй належне признання. Мед. Громада держить перманентний контакт з багатьома громадянськими установами краю (Просвіта, Рідна Школа, Укр. Лікарське Т-во, Укр. Гігієнічне Т-во, Відродження, численні студентські т-ва й т. д.) й успішно спомагає їх у праці. У перших рядах усяких ударних протиалькогольних чи протитуберкульозних кампаній усе ступають українські медики. Враз із лікарями працюють вони у спортово-лікарській порадні й держать нагляд над національним розумінням і правильним плеканням спорту серед широких мас української молоді. На кожні ферії й свята розїздяться члени Мед. Громади у свої рідні сторони з гарячим зазивом і наказом свойого проводу не гаяти часу, але використати його для гігієнічної пропаґанди й культурницької праці. З цієї праці здають вони згодом звіт проводові т-ва.

Уже з цього побіжного перегляду праці Мед. Громади на народній ниві, різних її форм і живого насилення слідно, що т-во свідоме своїх безпосередніх обов'язків супроти рідного народу,

Digitized by Google

водночас планово й послідовно змагає до виховання своїх членів на справжніх лікарів-громадян, гідних ймення українського лікаря.

Мед. Громада все стоїть близько до життя українського студенства й бере у ньому активну участь. Як т-во є вона здоровою клітиною українського студентського організму. Поодинокі члени Мед. Громади працюють у різних ідеологічних студентських організаціях і нерідко займають у них відвічальні й провідні становища. Ми ніколи не забуваємо, що ми перш за все українські студенти й завжди дбаємо про добре ймення та честь цього найкращого й найживішого елементу нашої нації.

— — — — — — — — — —

Зі становища 25-літнього ювілею перекидаємо живі сторінки минулого Медичної Громади, переглядаємо багатогранну її працю, спиняємося над ідейними інтенціями, що були рушіями кожночасної діяльности, та над засобами, якими змагало т-во до своєї мети й стараємося оцінити їхнє значіння для української дійсности. Чверть століття начислює уже історія Мед. Громади. Це час розмірно може й невеликий, за те для нашого народу це час незвичайно багатий у зміст і події, що іноді набирають символічного значіння і стають зворотними моментами. На ленті цього бурхливого часу, на переломі політичних дійсностей і психічних пермутацій прийшлося Мед. Громаді ставити свої перші кроки й розвивати своє діяння. Тяжко приходило т-ву боротися за своє право існування. Кілька разів ставало воно віч у віч з ділемою: бути чи не бути; кілька разів треба було зміняти зовнішню форму організації. Енерґія й незломний запал людей, що кожночасно в Мед. Громаді діяли, побідно перемагали усі труднощі та перешкоди і в ефекті: Мед. Громада перетривала 25 літ і станула на сьогоднішній площині свойого розвою.

Звідкиж стільки відпорности й внутрішньої сили, що у це бурхливе чвертьстоліття не тільки, що не дали нашому т-ву впасти, але й запевнили йому розвій і закріплення, що надхнули його невмірущою потенцією життя? Відповідь на те одна! Велика й непереможна любов до ріднього народу, свідомість завдання і великої місії, що ожидає українського медика, це невмірущі джерела сили, що золотим струмком переливаються крізь усю історію Медичної Громади, що багатство праці й різноманітність її форм роблять одним послідовним і свідомим змаганням до окресленої мети.

Digitized by Google

Л. З. Беч.

Начерк історії Медичної Громади.

(1910—1925)

Т-во Медична Громада, що об'єднує українців-студентів медичного виділу львівського університету, повстала 1910 р. Від того часу різно представлялася її доля. Бували хвилини цілковитого припинення діяльности (як час світової війни) — були й хвилини світлі, як хочби роки 1918—1924. Чейже Загальні Збори з 30. X. 1918 р. були присвячені опрацюванню пляну санітарної акції на час Великого Листопада, чейже одною з перших жертв листопадових днів був член Медичної Громади Шкондиюк, чейже Медична Громада поставила медичний факультет Української Вищої Школи під оглядом організації на тому рівні, на якому він стояв.

Різно пристосовувалася Медична Громада до життя, різні організаційні форми прибирала відповідно до хвилевих конюнктуральних обставин, та завжди ідея була одна: дати майбутньому лікареві деяке мінімум фахового і суспільно-громадянського вишколу, заки піде у вир життя.

Що дотичить початків Медичної Громади, то до 1907 р. не можна було думати про заснування осібного товариства для українців-медиків, бо на цілому медичному виділі львівського університету було їх тоді 5—6 осіб. Щойно в ак. р. 1908/9 гурт студентів на чолі з Іваном Стефановичем (сотник лікар У. Г. А., бувш. нач. лікар самбірської бриґади, † 23. XII. 1926), Лукою Шустом († 1912 р.), Евгеном Гайдукевичем[1]), Максимом Музикою, Іваном Рихлом і ін., почав думати про заснування осібного товариства для українців-медиків. До того часу належали вони до т-ва „Bibljoteka słuchaczów medycyny", що до 1905 р. об'єднувало медиків усіх народностей. У 1905 р. виступили з нього вшехполяки і заложили своє „Koło medyków". У „B. S. M." остали українці, жиди і тзв. поступові поляки. Біля 1909 р. в цьому т-ві почалися тертя, бо поляки хотіли т-ву надати польський характер і робили старання, щоби в тому напрямі змінити статут. Незабаром після заложення Мед. Громади вони таку зміну статуту в насильний спосіб перевели (мимо того, що більшість голосів на зборах було

[1]) Подано за „Лікарським Вістником" ч. 1—2 ех 1929, ст. 34.

Digitized by Google

проти зміни). Тоді українці покинули демонстраційно салю та виступили ґреміяльно з т-ва.

Статут, що його вносив ініціятивний комітет до намісництва, кілька разів відкидали і щойно рескриптом з дня 31. V. 1910 р. XII 1756/7 затвердили.

I. Загальні Збори відбулися 22. VI. 1910 р. Пора була недогідна, бо багато діяльних членів, навіть з ініціятивного комітету, покликали на військові вправи, так що на заг. зборах було тільки 17 осіб, хоч медиків-українців було тоді біля 30. Заг. збори відбулися в домівці Академічної Громади при вул. Зиблікевича 3. Зборами проводив Лука Шуст, секретарював Ю. Божейко. Присутні були: О. Барвінський, В. Білозор, Ю. Божейко, Микола Ваврик, Михайло Ваврик, С. Гасюк, М. Козак, О. Кордасевич, Т. Крохмальний, Е. Олексій, І. Посмітюх, І. Рихло, М. Сапеляк, Д. Сприс, К. Ступницький, Л. Шуст і В. Щуровський.

Першим головою вибрали О. Кордасевича, містоголовою М. Козака, секр. Ю. Божейка. З огляду на те, що Виділ вибрали перед самими феріями, не мав він часу розпочати ширшої діяльности та обмежився тільки до ведення інформаційного бюра для нововступаючих на університет. Діяльність на ширшу мету започаткував щойно наступний Виділ — з Б. Чабаком як головою, В. Щуровським як містоголовою і Л. Садовською та відтак К. Сосенком як секретарями.

До перших потягнень нового Виділу належить зачислити рішення вступити до Студентського Союзу і рішення просити проф. І. Горбачевського з Праги приняти протекторат над товариством. Проф. Горбачевський протекторат приняв і завсіди матеріяльно і морально підтримував т-во. Для кращої праці в товаристві створили 3 комісії: 1) для справ санаторії, 2) для створення української лікарської термінології і 3) для уладжування відчитів.

Комісію санаторійну покликало до життя рішення Виділу з дня 20. I. 1911 р. — тоді саме „рішено заложити санаторію для лічення грудних недуг серед української молоді". У порозумінні з представниками інших студентських товариств звернулася Медична Громада до митрополита Шептицького за матеріяльною допомогою. Митрополит поставився дуже прихильно до заходів Медичної Громади, відступив до вжитку на санаторію дім у Підлютому і закупив велику частину інвентаря.

Санаторію вела Медична Громада протягом 2 літніх ферій 1911 і 1912 р. У 1911 р. лікувалося 11 хорих, в 1912 р. — 8. Подань за приняттям до санаторії було більше, але їх мусіли відкинути ізза недостачі місць. Кошт удержання і лікування виносив засадничо 80 корон, але більшість хорих мала знижки. Сезон тривав від 1. VII. до 31. VIII. Лікарями були в I. р. др. І. Зон і др. М. Панчишин, в II. р. др. Занько. Вислід лікування, як вказує звіт др. Панчишина, був у всіх хорих дуже добрий.

Після двох років рішили для ведення санаторії створити окреме загально-студентське т-во „Лічнича Поміч".

Digitized by Google

Санаторія, заки її передали т-ву „Лічнича Поміч“, вимагала незвичайно багато праці від членів Мед. Громади. Т-во не мало надто багато членів, не мало великих фондів, бо спиралось тільки на вкладках членів і на евент. жертвах посторонніх осіб. Приходилося при недостачі фахового вишколення орудувати кількома тисячами корон і вести всі доволі складні аґенди санаторії. Не диво отже, що були нераз маленькі непорозуміння, які одначе не затемнюють ясного образу цієї сторінки життя Мед. Громади. Піднести треба заслуги Чабака для санаторії. Від нього вийшла ініціятива і він вложив львину частину праці в зорганізовання

ОМЕЛЯН КОРДАСЕВИЧ
І. голова Мед. Громади.

і ведення цієї установи в першому році. Належить тільки дивуватися відкіля в наших попередників найшлося тільки енерґії, що поруч справи санаторії, вели інтенсивно ще й іншу роботу, гол. в двох інших комісіях і поза ними.

Комісія для справ української лікарської термінології в складі Чабак, Музика, Щуровський і Стефанович мала підготовляти чи творити українську лікарську термінологію. Комісія нав'язала кореспонденційні зносини з Н. Т. ім. Шевченка в Києві, гол. з його медичною секцією, що її головою був др. Черняхівський. Комісія розпочала свою працю систематичним збиранням назв, що вже до того часу находилися в нашій науковій літературі, в підручниках, у медичних збірниках наукових товариств у Львові і в Києві та в популярно-наукових виданнях. Як повела комісія дальше свою роботу і що сталося з матеріялом нею зібраним, нам не відомо.

Digitized by Google

Діяльність відчитової комісії з перспективи літ для нас особливо дорога, зогляду на увагу, що її теперішня Мед. Громада присвячує культурно-освітній праці. Коли взяти під увагу обставини, серед яких треба було починати перед війною відчитову діяльність, то треба признати, що медики мусіли мати дуже багато запалу, починаючи її. Відчитову діяльність кожночасний Виділ старався поставити на відповідній висоті і така світла традиція не мало причинилася до того, що останніми роками несповна 50 членів Мед. Громади давало протягом року стокількадесять рефератів по селах.

Офіціяльним початком відчитової діяльности Мед. Громади належить уважати день 27. X. 1910 р., коли на засіданні Виділу на внесення Музики „рішено почати відчитову діяльність". У початковій концепції виклади мали відбуватися у Львові; тому одначе, що кожної неділі і свята у Львові давало реферати т-во ім. Петра Могили, члени Мед. Громади ограничилися до провінції. У 1910 р. відбулися 4 реферати; 2 тов. Чабака в Долині: „Гігієна" і „Інфекційні недуги", 2 тов. Гасюка в Селиськах і Горбачах: „Перша поміч у наглих випадках".

Виявилася при тому потреба відповідних таблиць і популярного підручника в українській мові. Тому комісія постановила видати такі таблиці і підручник. Виконанню цього гарного плану перешкодила війна, що так багато планів взагалі в Мед. Громаді перервала в стадії реалізації.

У час воєнних настроїв у 1912 р. Мед. Громада влаштувала власними силами „самаританські курси", що були тоді модними в цілій Австрії. На тих курсах члени Мед. Громади дали серію викладів з ділянки першої помочі, з особливою увагою на поміч раненим. Вели також практичні вправи в перев'язках, штучному віддиханні і т. д. Курси тривали кілька тижнів, мали велику скількість учасників (біля 80, переважно жінок) та тішилися великим признанням і успіхом.

Відчитова комісія дала також ініціятиву до співпраці Мед. Громади у журналі „Здоровлє", що його у 1912—1914 рр. видавало Українське Лікарське Товариство. Члени Мед. Громади працювали в редакції і адміністрації цього журналу та містили також у ньому свої статті (Божейко, Скоморовський і інші).

Виділ Мед. Громади прикладав ще доволі велику вагу до придбання фахової бібліотеки для вжитку членів; одначе скупі фонди т-ва не дозволювали на закупно більшої скількости дорожчих нових видань. Тому значна частина бібліотеки складалася з книжок подарованих товаришами, або куплених оказійно. Не диво, що в таких відносинах бібліотека не стояла на такому рівні як тепер, де виділ завдяки субвенціям може видавати річно близько 1000 золотих на закупно нових книжок.

Крім цього в т-ві йшла нормальна праця, праця над фаховим образуванням членів. У Мед. Громаді відбувалися передриґоро-

Digitized by Google

зальні курси з хемії, анатомії, що на них викладали старші товариші і в цей спосіб підготовлювали молодших до ригорозів.

Товариське життя зосереджувалося у домівці, що на неї т-во видавало більшу частину усіх своїх приходів, на які складалися майже виключно тільки вкладки членів. На вні у ділянці товариського життя виступила Мед. Громада пораз перший у 1911 р. влаштуванням балю медиків. Від того часу щорічне уладжування такої імпрези стало вже традиційним. Перший баль Мед. Громади

БОГДАН ЧАБАК
II. голова Мед. Громади.

це була у товариському житті у Львові сензація. Назва баль і заповіджений на запрошеннях обов'язковий балевий стрій, це було тоді для львівського громадянства щось нового. Цей перший баль виробив подібним імпрезам М. Г. уже тривалу марку найбільше елеґантних[1]).

Члени Мед. Громади були рівночасно членами загально- сту-

[1]) Ґенезу цього можна пояснити, коли візьмемо на увагу одну сторінку психіки тодішнього нашого громадянства. Воно вважало себе так бідним, що діти його могли студіювати теологію, з бідою ще філософію і права а вже ніяк „дорогу" медицину. Тож і медиків вважали загально і посеред студенства паничиками, хоч вони на загал так само голодували і мерзли як інші студенти. Не диво, що у висліді також у самих медиків виробилося почування їх до деякої міри „аристократичного" положення. До скріплення цього причинювалося подекуди добре матеріяльне положення лікарів з тих часах.

Digitized by Google

дентських українських організацій. Вони брали діяльну участь у загально-студентському житті, що стало тоді під знаком завзятої боротьби за український університет у Львові. Давали вони гарні докази сильної волі і характеру у цій боротьбі. Коли у 1910 р. після подій, що в них жертвою впав Коцко, наступило на короткий час психічне заломання нашого студентства, тоді власне тільки поміж медиками найшлося двох, що витревали на становищі та не покорилися університетським властям. Наша медична організація, хоч і не дуже чисельна, була на стільки сильна, що рішала нераз при подіях на медичному факультеті. Тут приміром у 1913 р. поляки не зуміли перевести страйку в наслідок спротиву українців, хоч на усіх інших факультетах страйк вповні перевели.

Передвоєнна М. Г. залишила у висліді своєї ледви чотирилітньої діяльности, як цінні здобутки, тривку підставу для організації, правильний напрям праці та вироблення здорового почуття солідарности і національного обов'язку.

З людей, що їх назвища найчастіше стрічалося в протокольних книгах з тодішнього часу належить згадати: Чабак Б., Стефанович І., Музика М., Тарнавський Г., Гайдучок С., Щуровський В., Пачовський О., Рихло І., Сіминович Р., Білозор В., Желехівський М., Барвінський О., Балей С., Малис Я., Парфанович К., Скоморовський В., Філяс О. і ін.

Цей жмуток фактів, це все, що можна було про життя у Медичній Громаді до війни дізнатись зі сухих нотаток та оповідань тодішніх членів. Та вже з них видно, що праця йшла, плани дальшої діяльности начеркнено широко та сміливо, але проведення їх у життя припинила війна.

Наступила трилітня воєнна перерва, що допровадила Мед. Громаду до цілковитої матеріяльної руїни так, що люде, які хотіли відновити діяльність мусіли всьо зачинати від початку. Та проте діяльність відновили і скликали заг. збори 18. XI. 1917 р.

Звіт виділу здав містоголова В. Скоморовський. Невеселі новини подав він. Перш за все війна забрала 7 товаришів з головою т-ва на чолі. Згинули: Желехівський (31. III. 1917), Куровець, Носковський, Пасічинський, Роґуцький, Сіминович і Щирба. Усе майно т-ва пропало, з давньої Мед. Громади остала тільки ідея і горстка людей, бо багато членів т-ва ще на фронті. Не диво, що виділ, який мав почати працю складався у більшості з жінок.

Виділ працював не довго, бо тільки до 30. X. 1918 р., коли то наступила нова перерва до 1921 р. Підчас того року діяльности уся енерґія йшла у тому напрямі, щоби розшукати пропавші частини інвентаря Мед. Громади. Крім цього спеціяльна комісія т. зв. індексова дбала про індекси товаришів-фронтовиків, збирала їм підписи і полагоджувала усі формальності, щоби вони по можності не тратили років. З важніших тодішніх потягнень цікавим, у порівнанні з теперішніми відносинами, факт, що вислали делеґацію до проф. Марковського, щоби просектор був замкнений

Digitized by Google

у наші свята. Позатим у крузі заінтересувань станула справа санаторії, що її війна комплетно знищила.

Останній документ з того часу, який нам остав, це початок протоколу зі Заг. Зборів 30. X. 1918 р. Були вони, як знаємо з оповідань учасників, присвячені надходячим подіям і підготовці до них. Не стало вже часу вписати до книги протоколу з тих Зборів і пропав нам у цей спосіб один з документів, що свідчили про те, що український медик у міру своїх сил старався станути завжди на висоті завдання, яке йому ставила хвилина. Він знав свій обов'язок і його виповнював, без самохвальби і без перехвалок, як вмів найкраще; нагороди не чекав, бо знав, що за сповнення обов'язку нікому не належиться нагорода.

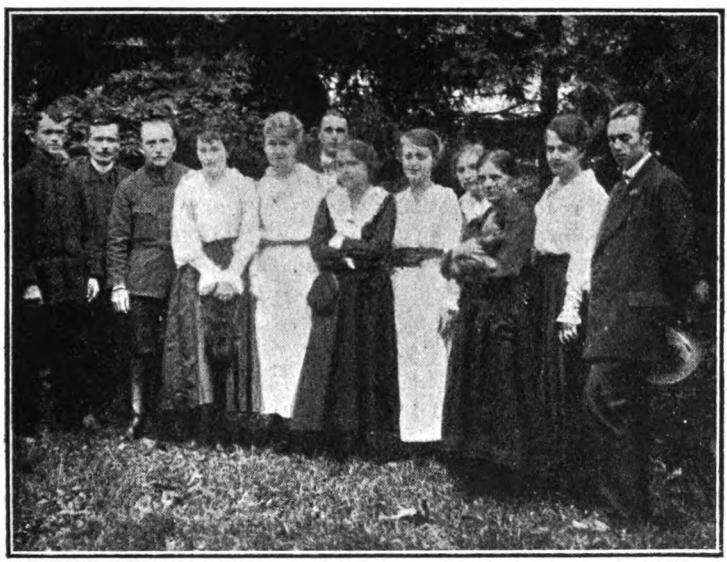

ЧЛЕНИ МЕД. ГРОМАДИ в 1917 р.

Віднова діяльности після війни наступила 30. III. 1921 р.

Настали для товариства гарні часи. Мед. Громада об'єднувала тоді усіх студентів медичного факультету Української Високої Школи. На Мед. Громаді лежав тоді теж обов'язок дбати про організацію цього факультету; що Медична Громада добре вив'язалася зі свойого завдання, доказує факт, що медичний факультет стояв під оглядом організаційним найвище зі всіх факультетів У. В. Ш.

Запал до праці був тоді величезний. Не зважаючи на перепони зв'язані з частими змінами місця викладів, з частими відвідинами органів адміністраційної влади, студії йшли правильно, так що заграницею студенти У. В. Ш. здавали на чужих університетах іспити здебільша з відзначенням.

Digitized by Google

У зв'язку з тодішніми часами згадуються найбільше назвища: Т. Воробець, С. Коцюба, Я. Небиловець, Е. Гронський, М. Попович, Ю. Радзикевич, О. Філяс, Ф. Мучій, С. Панкевичівна, В. Сташинський і ін.

У домівці Мед. Громади при вул. Марка 20, І. п. був тоді осередок товариського і наукового життя мед. фак. У. В. Ш. Мед. Громада розшукувала льокалі на виклади та вправи, матеріяли до вправ, видавала скрипти, тримала зв'язок між професорами, квестурою і студентами. Ця діяльність була не до вподоби адміністраційній владі і 9. XI. 1924 р. т-во Медична Громада перестало існувати.

Одначе мед. факультет і члени не могли остати без організаційного осередка, тому на місце розв'язаного товариства заснували кооперативу Медична Громада, що письмом з дня 16. XI. 1924 р. повідомила маґістрат міста Львова, що „відчиняє канцелярію при вул. св. Марка ч. 20. І. п. Склеп натомість наміряє відчинити з днем 1. січня 1925 р.".

Відношення кооп. „Мед. Громада" до т-ва „Мед. Громада" очеркує докладно ухвала управи кооперативи з 1. XI. 1924 р.: „тому, що кооператива „Медична Громада" у своїх научних цілях майже цілковито покривається зі завданням бувшої „Медичної Громади", являється отже її правною наслідницею". Тому кооператива перебрала усіх бувших членів товариства і старалася перебрати також його майно, оскільки це було можливе, бо бібліотеку і весь інвентар опечатала поліція.

Так знову почалася нормальна праця. Видавали скрипти, рішили вести чайню для членів і т. п. „Медична Громада" творила тоді організаційну цілість з „Філософічною Громадою", бо та не була затверджена; її члени перед владою леґітимувалися уділовими книжечками „Медичної Громади".

У 1924 р. зліквідувалися У. В Ш. і у зв'язку з тим багато її бувших слухачів виїхало за кордон, так що кооператива „Медична Громада" мусіла опертися тільки на медиках записаних на польський львівський університет. Було їх одначе замало, щоби кооператива могла самостійно дальше існувати і добре розвиватися.

Тому люде, що були згуртовані у кооперативі „Медична Громада" почали робити заходи до заснування статутового товариства, затвердженого університетом; старання вкінці увінчалися успіхом і 1926 р. починається новий етап у житті Медичної Громади.

Кооператива „Медична Громада" зріклася свойого майна у користь товариства „Медична Громада", члени кооперативи стали членами товариства і кооператива на ділі перестала існувати. Кажу на ділі, бо на папері вона існує ще досі.

Так до 1926 р. треба було тричі зміняти статут, тричі починати перервану працю від початку. Та помимо тих перепон т-во все находило людей, що радо працювали і допроваджували пе-

Digitized by Google

рервану працю до такого позему, на якому була перед її перерванням, а то й до вищого.

Десять літ відновленої праці „Медичної Громади“.

(1925—1935)

При кінці 1924 р. невблагані обставини нашої дійсности заломили оту „залізну та незломну волю наших молодих поколінь“[1]), що окрилювала їхні юнацькі пориви, їхні геройські зусилля і змагання — збудувати величний Храм Української Науки, оце ослі-

ВИДІЛ МЕД. ГРОМАДИ в 1929/30 р.

плююче джерело світла, що в нашу тодішню сумну й нероз'яснену сучасність кидало стоясні промінні великих надій, шляхетного ідеалізму й палкого патріотизму. Історія Медичної Громади ясно виказує, як біля цієї високої, всеобіймаючої цілі згуртувалися численні ряди молоді й професорів; вона дає наявний доказ, що можливе є відтворення давніх високошкільних відносин (universitas magistrorum et studentium) тоді, коли кермує всіми думками й починаннями єдина воля — завершити культурні стремління Нації.

І з яким жалем невимовним, по літах зусиль, по літах геройського, повного посвяти прямування до визначених мет, приходилося молодим подвижникам ідеї вступати в сірі мури школи, яка ще кричала свіжою памяттю сецесій, роз'ятрювала в душах ясний спогад розбитих трудів.

---

[1]) В. Мудрий.

Digitized by Google

Коли з початком 1925 р. почали вписуватися українці на медичний виділ у Львові, молодий і енергічний дух не дозволяв попадати в апатію, але наломлював обставини для своїх духових і культурних потреб. Твориться ініціятивний гурток, що укладає статут для Мед. Громади та старається виєднати його затвердження у властей. Вислідом тих заходів були І. Загальні Збори Мед. Громади 25. квітня 1926 р. Предсідником зборів був т. Берест Осип, секретарями т. Панкевич Петро і Лев Олександер. Загальні збори передискутували статут зложений ініціятивним гуртком, рішили не згадувати в ньому про національну приналежність членів („Т-во Медична Громада у Львові") тому, що Сенат терміну „український" затвердити не хотів. (Ця справа стала опісля предметом щорічних старань виділів, та щойно після дев'ятьох літ вибороло т-во признання національної приналежности членів). У склад виділу ввійшли тт. Берест О. голова, Макарушка Б. м.-г., Лев О. секр., Осінчук Р. скарбн., Любчак О. бібл., Сай Т. господ.

Виділ зразу занявся відзисканням майна Мед. Громади, що частинно було в санаторії у Підлютім, решту опечатала поліція в домівці У. Л. Т. Наладнали цілий ряд організаційних справ, довгими заходами придбали в травні 1926 р. домівку в Акад. Домі, що причинилося до оживлення товариського життя в Мед. Громаді; нав'язали контакт зі старшим громадянством та студентськими медичними секціями в краю і закордоном (Відень, Прага). Активною була участь Мед. Громади в організації львівського українського студ. життя (Студентська Самопомочева Централя і т. д.).

Незавидний був фінансовий стан т-ва. Заходи одержати субвенцію, мимо щирої піддержки куратора дек. Косковського В., мало причинилися до посилення приходів. Розбудова аґенд т-ва, така конечна для успішної діяльности Мед. Громади, не могла з цієї причини поступати вперід. І тому кількакратно звертався Виділ до загалу українських лікарів, щоби вступали в спомагаючі члени Мед. Громади, але ці зазиви були безуспішні. (В той час аналогічне т-во жидівських студ. медиків мало 300 лікарів жидів спомагаючими членами)[1]).

Надходили великі літні ферії і вривалася праця в т-ві. Виділ поручив членам давати відчити на гігієнічні й лікарські теми, анґажуватися в культурно-освітній праці по селах, приєднувати нових членів Народній Лічниці.. При кінці серпня і у вересні уділювало т-во інформацій про мед. студії у Львові; давало оповістки до часописів, письменні відповіді та зорганізувало інформаційні дижури членів у домівці.

Після ферій відбулися 14. XI. 1926 р. другі Заг. Збори Мед. Громади в присутності новоіменованого куратора проф. З. Штайзінґа і 65 членів. На них, за почином т. Кархута Василя, знову зак-

[1]) Зі звіту т. Береста на Заг. Зборах 26. XI. 1926.

Digitized by Google

туалізували справу санаторії в Підлютім, що її вела Мед. Громада в т. зв. білій палаті, відступленій на ту ціль Ексц. Митр. Шептицьким. У воєнних роках її майже зовсім понищили. Тепер Мед. Громада старалася продовжувати наново добре діло. Створили „Комітет будови санаторії“ (Кархут, Сахно, Терлецький), що мав повести цілу акцію. Та серед загалу українських лікарів і старшого громадянства живішою була у той час думка будови українського шпиталю, тому й Мед. Громада відсунула свої плани й приступила до співпраці в тому напрямі; думки про санаторію не кинули в забуття; вона ожила по кількох літах, її знову видвигнули при праці над створенням фонду „Дому Українського Медика“.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ МЕД. ГРОМАДИ в 1932 р.

У 1927 р. Мед. Громада об'єднала майже всіх українців медиків львівського університету та заспокоювала їхні духові й фахові потреби. Виділ старався збільшити книгозбірню т-ва, що мала в той час мало книжок і недоставало у ній новіших видань. До тої цілі Виділ зміцнив акцію приєднування спомагаючих членів. Першими спомагаючими членами Мед. Громади стали проф. М. Панчишин (150 зол.) і проф. З. Штайзінг (15 книжок). Крім того в 1927 р. перейшла на власність Мед. Громади бібліотека українського студ. Т-ва в Празі, що тоді зліквідувалося.

Виділ старався оживити внутрішню діяльність т-ва. Запросив визначних українських лікарів, що виголосили в Мед. Громаді цінні відчити, закупив ряд допомічних до науки приладів і препаратів. Виділ часто інтервенював у справах членів через свойого відпоручника в Т. П. О. та в „Студентській Громаді“. Для зміц-

Digitized by Google

нення товариського співжиття членів виконали відзнаки (у синій, золотій і червоній красці).

Виринає також думка пляново зорганізувати зовнішню діяльність Мед. Громади, створенням осібної комісії, що давала би відчити й влаштовувала поїздки з гігієнічними рефератами (Макарушка). Конечність цієї важної ділянки в зорганізованому житті студентів-медиків, чітко відмітив т. Сахно в свойому рефераті: „Завдання українського студента-медика в суспільній праці", що його виголосив на III. Заг. Зборах 20. XI. 1927 р. Тоді утворили Культурно-Освітню Комісію (КОК) і надали правильні організаційні форми культурно-освітній діяльності Мед. Громади.

В наступному 1928 р. праця Мед. Громади йшла головно в двох напрямах: 1) праця серед самих членів і 2) праця на громадянському полі.

Для тіснішої співпраці з членами влаштовував виділ часто ширші сходини всіх членів, що на них обговорювали справи т-ва та виголошували відчити.

Виділ старався виєднати в ректорaті дозвіл носити українські студентські шапки, подібні, як носили в той час члени Української Студ. Громади у Львові, але помимо кількакратних подань, навіть відклику до міністерства В. Р. і О. П., справу поладнали негативно. Одначе студенти-медики, мимо такого поставлення справи, шапки носили, часто попадали в конфлікт з польськими корпорантами, що доводило до різних перипетій з поліцією, бо та потягала виділ Мед. Громади до відповідальности.

І вже тоді виринає думка (Сай) врочисто відсвяткувати ювілей Мед. Громади (20-ліття існування), влаштувати академію та видати друком історію, але щойно в п'ять літ пізніше завершилася вона чином в оцій книзі.

Зовнішня діяльність Мед. Громади проявлялася у живій участі в загально-студентському українському житті. Від 1. X. 1928 року Мед. Громада приступає до організації і ведення Загально-Студентської Читальні, де делегат М. Г. т. Осінчук співпрацює з делегатами „Студ. Громади", „Основи", „Ватри" й „Торговельника". Мед. Громада бере теж чинну участь у спільній збірковій акції в Місяці Студента, та нав'язує зв'язки з Центральним Студентським Українським Союзом; відпоручники М. Г. тт. Копач і Козак працюють у Комісії праці при Т. П. О.

Мед. Громада енергійно співпрацює у громадянському комітеті будови шпиталю (Любчак, Дзядів), жертвує на цю ціль 50% доходу з традиційного балю, заохочує членів до співпраці з акцією комітету.

Виділ нав'язував теж зносини з українськими медичними товариствами в Києві, Харкові й Одесі; на прохання „Українського Медичного Архіву" Сай і Когутяк виготовлюють з доступних їм у той час джерел короткий начерк історії Медичної Громади, що опісля друкується у тому журналі й у „Студентському Віснику".

Digitized by Google

Надійшли знані 1-листопадові події 1928 р. і повторилися давні виступи, практиковані вже нераз передтим. Домівку Мед. Громади, підчас нападу польських студ. корпорацій на Академічний Дім, поруйнували дощенту. Ця сама доля стрінула всі домівки й убікації поміщені в партері Акад. Дому, також малярську виставу учнів Новаківського, що в той час відбувалася в авлі.

Жахливий образ цієї руїни відтворює звіт господаря[1]). „В домівці понищили шафи, поломали крісла, побили кліші проєкційного апарату, зникли шараґи й умивальня, пропала частина книжок з бібліотеки (нові видання) і т. д.; на університеті знищили

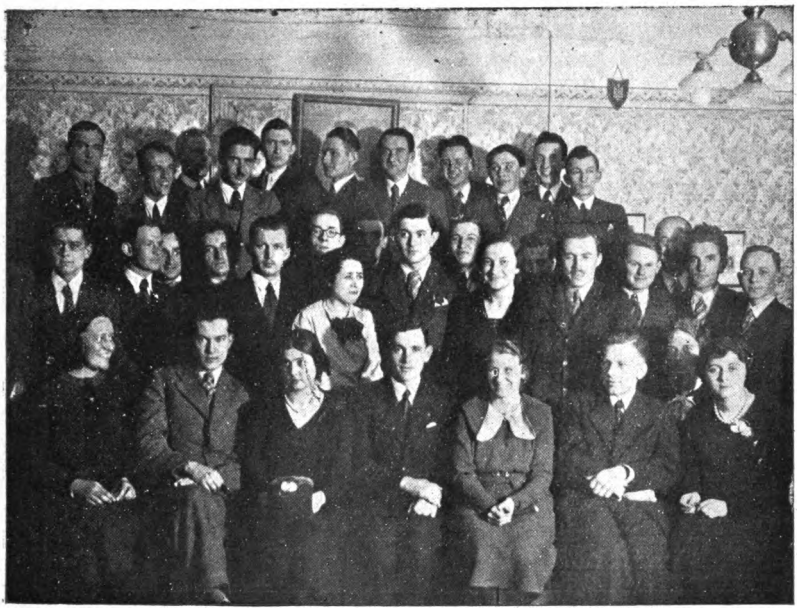

ЧЛЕНИ МЕД. ГРОМАДИ в 1934/35 р.

ґабльотки т-ва, здерли клепсидру з брам мед. інститутів, що повідомляла про смерть нашого товариша Панкевича“.

Багато медиків поарештували, тільки частину їх, завдяки кураторові проф. Штайзінґові, звільнили.

Ці справи глибоко відчули медики, тому й події знайшли своє всестороннє і багатомовне освітлення на найближчих IV. Загальних Зборах з 2. XII. 1928 р. в резолюціях, що їх сформулували Тимчишин і Сай: Загальні Збори „суворо осуджують спричинників усіх шкід, які понесла Мед. Громада та звертаються до університетських властей, щоби рішуче нап'ятнували згаданий злочин студ. корпорацій та дали Мед. Громаді сатисфакцію за

[1]) Зі звіту господаря тов. Лещинського.

Digitized by Google

втрати". Крім цього Загальні Збори протестують:[1]) „1) проти того факту, що польські студ. корпорації при помочі палиць не допускали в днях 5. і 6. листопада 1928 р. українських студентів-медиків до викладових саль і лябораторій. 2) Забороняли українським студентам-медикам розмовляти між собою у своїй рідній мові в будинках університету й викидали їх силою з цих будинків".

Придбання сталої домівки, зміцнення організаційної спаяности т-ва, упорядкування бібліотеки, поширення участи членів у культ.-освітній праці — це частина завдань, наложених на новий виділ 1929 р.

Розпочалася систематична плянова праця у Мед. Громаді. Перевели перереєстрацію членів, видали нові виказки. На зазив виділу ряд виключених товаришів вписався знову до Мед. Громади. Привели до ладу й відновили касові книги, впорядкували бібліотеку й осібним правильником унормували користування з неї. І вкінці Мед. Громада могла знов по руїні вести правильну працю.

У березні 1929 р. одержала Мед. Громада вже сталу домівку, виключно для свойого вжитку, без жадних співмешканців. Була це кімната з голими стінами. Щоби заощадити коштів, самі виділові привели домівку до порядку.

Зміцніли давні дружні відносини Мед. Громади з українськими мед. товариствами у Варшаві, Кракові, Познані й Вильні, зі студ. т-вом „Буковина" в Букарешті, Студ. Централею та мед. товариствами на Радянській Україні. Зі старшим громадянством удержували зв'язки на терені Україн. Лік. Т-ва, Укр. Гігієн. Т-ва, Просвіти, Сокола, Луга, Т. П. О. і ін.

Визначну участь бере Мед. Громада й у зорганізованому житті львівського студентства. Коли стала актуальною справа одержування автоматичних докторатів, Мед. Громада приступила до спільної акції усіх студ. товариств.

Незавидний був економічний стан Мед. Громади. Мало реальні здобутки давали часті делеґації і прохання. Признавання субвенцій тягнулося місяцями, одержані квоти далеко відбігали від тих, що відповідно до скількости членів Мед. Громаді належалися.

Постійна журба за придбання фондів т-ву, недостаточне матеріяльне положення членів приневолювали виділ шукати якогось виходу, щоби зарадити лихові. Рішили перемінити Мед. Громаду з фахового т-ва на фахове й самодопомогове. V. Заг. Збори 17. листопада 1929 р. приняли новий змінений статут. На основі його: „Т-во Медична Громада у Львові мало дбати про моральну й матеріяльну поміч, як теж про фахову освіту членів". Мед. Громада статутово здобувала тепер право „уділювати членам безвідсоткових грошевих позичок, закладати для своїх членів фундації

[1]) З протоколу Заг. Зборів 2. XII. 1928. р. секр. Кушнір.

Digitized by Google

і стипендії, посередничити в вишукуванні платних занять для своїх членів“ і т. д.

Та затвердження статуту натрапило на дуже багато перепон. Вправді статутовий референт Сенатської Комісії дек. Лоншан особисто був за тим, щоби були самодопомогові т-ва, окремі для кожного виділу, бо краще тоді діє самодопомога, але іншої думки була більшість Комісії.

За почином Мед. Громади українські студенти інших виділів львівського університету стараються заснувати в себе такі самодопомогові т-ва; спільне засідання українських студентів рішає повести акцію виєднати затвердження Мед. Громади, Правничої Громади, Молодої Громади (для гуман. і мат.-прир.) та Самодопомогового Т-ва Студенток. Мимо кількакратних інтервенцій справа статуту Мед. Громади тягнулася цілий рік. Академічний Сенат затвердив статут щойно 27. січня 1930 р., а до Мед. Громади переслали його щойно 26. червня.

Здобуто нові осяги на шляху удосконалення організаційної споєности т-ва; виготовили правильники Заг. Зборів і засідань виділу та статистичну книгу членів, завели хроніку т-ва (Ґарбовський), (яка опісля пропала), домашнім правильником унормували життя в домівці.

Щоби оживити внутрішню діяльність, виділ звернув увагу на прикрашення домівки. Домівку помалювали, відновили й докупили обстановку. Тому, що часті відвідини адміністраційної влади в Акад. Домі фатально нищили майно Мед. Громади, головно книжки бібліотеки, робили старання обезпечити домівку, але жадне т-во обезпечень, довідавшися, що домівка є в Українськім Акад. Домі, не хотіло такого обезпечення приняти.

З досить добрим успіхом інтервенював виділ у Ректораті в справі стипендій і позичок; також у Т. П. О.

Коли в кругах львівського українського студентства повстала думка утворити студ. кредитову кооперативу, Мед. Громада, одна з перших, приступила до організації і реалізації цієї корисної установи.

Стараючися спопуляризувати в кругах українського студентства ситківковий спорт, Мед. Громада жертвує чашу за найкращий осяг у ситківці; цим кроком вводить традиційні змагання за мистецтво українського студентства в ситківці.

До круга давніх дружніх зв'язків Мед. Громади, прилучилися нові зі студентами німцями й болгарами. Головно дружні відносини були між Мед. Громадою і Verein-ом Deutscher Hochschüller. Делеґати беруть участь в їхньому Stiftungsfest-і.

Безперечно треба признати, що виділ 1929-30 р. поклав великі заслуги для дальшого розвою Мед. Громади, управильнив життя, зміцнив організацію т-ва. Поклав цим тривкі основи, на яких так гарно розвинулася дальша діяльність Мед. Громади й розвивається по нинішній день. Мені, історикові цих подій, приємно навести слова признання.

Digitized by Google

Висловили їх Загальні Збори 26. X. 1930 р., що приняли звіт голови т. Осінчука Р. і виділових Кузіва, Остапа і Папроцького[1]): „з ентузіязмом до відома й висказали виділові повне признання і палку подяку за цілорічну успішну й безкорисну працю для розвитку т-ва та піднесення його престіжу“ — особливо відзначуючи „солідарність та гармонію у працях виділу й велике зрозуміння для творчої громадянської праці для добра та кращого будучого нашого народу“[2]).

Новий виділ мав уже підготовлене підложжя для дальшої праці. Розвинули широку фахово-студентську діяльність, збільшили бібліотеку, поправили фінансовий стан т-ва, розвинули велику самодопомогову діяльність, зорганізували в осібну секцію українців студ. фармації. Осібний правильник, виготовлений Папроцьким, нормував самодопомогову акцію, на яку призначили 1/3 фондів т-ва.

Мед. Громада нав'язала зносини з новими студ. товариствами у Львові (У. С. С. К., Обнова, студ. кружок Р. Ш. і ін.), також з Білоруським Студентьким Союзом у Вильні, Українською Акад. Громадою в Подєбрадах і зі Союзом Українських Студентів Німеччини в Берліні. Весною 1931 р. брали делеґати Мед. Громади участь у II. Краєвій Студ. Конференції.

З року на рік меншало число студентів-українців на медичному факультеті львівського університету. Перед Мед. Громадою зарисовувалося жахливе марево ліквідації у наслідок недостачі членів. VII. Заг. Збори 25. X. 1931 р. пройшли під знаком цієї журби за майбутню долю Мед. Громади. Голова Врецьона В. у свойому звіті представив ті перспективи т-ва та для ілюстрації своїх слів подав статистичну таблицю зі зіставленням скількости членів, яку для характеристики відносин наводжу:

Рік	Приняли на I. рік	Усіх членів М. Г.
1925/26	25	61
1926/27	22	83
1927/28	15	97
1928/29	14	113
1929/30	14	101
1930/31	11	99
1931/32	2	69[1])

Новий виділ розпочав свою діяльність від інтервенцій у компетентних чинників у справі принимань українців на лікарський виділ львівського університету. Порушили її у звіті до ректорату львівського університету (без відповіді), в студентській і громадянській пресі, на Заг. Зборах Укр. Лік. Т-ва, дійшла вона до відома Української Парляментарної Репрезентації і найшла своє

[1]) З протоколу Заг. Зборів 26. X. 1930. р.

[2]) З резолюції Кудика, яку Заг. Збори ухвалили з аплявзом.

[1]) 1932/33 приняли нових 9 разом усіх 60.
1933/34 6 63.

Digitized by Google

освітлення на соймовому форумі. Але висліди тих заходів були дуже малі (9 принятих).

У 1932 р. значно збільшилася допомогова діяльність. Розвели акцію за приєднуванням спомагаючих членів Мед. Громади. В тій цілі придбали мистецько виконані грамоти (арт. Дядинюк). Упорядкували бібліотеку та збільшили новими виданнями; архів т-ва передали до музея Н. Т. ім. Шевченка.

Загострювалися відносини між університетом і студентськими організаціями; першою ластівкою нових змін були нові приписи, що обмежували діяльність т-ва. Відтепер треба було по-

ВИДІЛ І КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ МЕД. ГРОМАДИ в 1934/35 р.

відомляти куратора про кожне засідання виділу, а після кожного засідання пересилати звіт. Поліпшився економічний стан Мед. Громади. Добре функціонувала самодопомога; т. зв. „вуглевий фонд“ дозволяв членам користати з мешкань і харчів, платних в 3 роки після одержання диплому.

З комісій живішу діяльність виявив КОК та комісія прогульок і осель, що уладила 2 прогульки й працювала над зорганізуванням (разом з У. С. С. К-ом) літньої, спортової оселі для українських студентів у Синевідську Вижнім. Оселя була підготована як слід, тільки задля малого числа зголошень не могла відбутися.

Більше число принятих фармацевтів (п'ять) дало змогу зорганізувати в Мед. Громаді Секцію Фармацевтів. Провідником її був Гнідець Іван, секретарем Яцик. Члени секції брали

Digitized by Google

видатну участь у праці Мед. Громади. Крім того влаштовували сходини секції з відповідними рефератами.

З кінцем 1932 р. зачала проявлятися байдужість членів до культурно-освітньої праці та повільне зменшування активности. Боровся з цими проявами виділ, вони теж стали темою нарад Заг. Зорів 6. XI. 1932. На них колишній голова Мед. Громади, тепер делеґат У. Л. Т. Осінчук Р. загрівав до участи в культурно-освітній праці, кидаючи клич „За оздоровлення народу й його побуту". Цей клич стає підставою широкої дискусії, у якій намічується пляни, цілі й засоби культурно-освітньої праці; спеціяльна резолюція ухвалює, що всі члени, від III. р. починаючи, обов'язані дати щонайменше один реферат продовж року.

Оживити культ.-освітню працю в М. Г., розбурхати енерґію членів, розбудити в них свідомість і охоту до жертвенної праці над усвідомленням широких мас народу — оце одно з найважливіших завдань, що його мав сповнити виділ у 1933 р. (голова Кюпач Р.). Зразу таки розглянули можливості більшого розвою культ.-освітн. праці. КОК розписав конкурс на найкращий популярний реферат, проголосив протитуберкульозну кампанію і влаштовував реферати та платив членам поїздки до дооколичних сіл.

Новий молодий порив до праці, що тепер опанував членів, виявив свої наслідки в підсиленій діяльності всіх комісій (спортово-лікарській, прогульок і осель, посередництва праці) та в усій внутрішній і зовнішній діяльності Мед. Громади. Повна юної живучости розпочала новий період розвою.

1934 р. став роком дальшого походу вперід. Поширили, посилили й додали всесторонність праці Мед. Громади. Розвинули живу акцію приєднування спомагаючих членів. Велику вагу поклали на впорядкування і поширення бібліотеки. Закупили найбільше число книжок (120 — за 1.014.33 зол.).

Медична Громада старалася поширити акцію за збільшення принять українців на мед. факультет, на всі університетські осередки. В тій цілі нав'язали контакт з усіми студ. мед. секціями й тільки завдяки байдужности деяких студ. центрів не набрала ця акція широко закроєних розмірів. На львівському університеті виділ М. Г. перевів докладну статистику принять, евіденцію всіх допомог, стипендій, позичок, зачетів на лікування і т. п.; цей точний матеріял використовували при кожній нагоді для нових домагань.

Жива й активна була участь Мед. Громади в студентському житті. Члени т-ва займали відповідальні становища у виділах загально-студентських товариств (Студентська Репрезентація, Студ. Кружок Р. Ш., Т. П. О. і ін.).

Велике признання серед громадянства здобула собі культурно-освітня праця Мед. Громади; всестудентська конференція для культурно-освітніх справ двічі вирізнила зразкову культурно-освітню працю Мед. Громади.

Digitized by Google

В 1935 р. вступила Мед. Громада в ювілейний рік своєї 25-літньої діяльности. Чверть століття сповнювала Мед. Громада почесну ролю в житті українського студентства. Була початковою школою молодого нарибку лікарського звання, огнищем його фахових і духових заінтересувань, приміром організаційної спаяности і зорганізованої пляновости в змаганні до здобуття визначених мет. Історія Мед. Громади — це явний незбитий доказ усім, що звикли закидати молоді недостачу пляновости, витревалости й послідовности в праці, це доказ, що українська студентська молодь не тільки палко вміє обороняти нові шляхетні ідеї, але з тим самим юним ідеалізмом вміє сповняти творчу, конструктивну, реальну роботу.

СПИС ГОЛОВ МЕДИЧНОЇ ГРОМАДИ.

Кордасевич Омелян (22. VI. 1910 — 14. X. 1910).
Чабак Богдан (14. X. 1910 — 25. XI. 1911).
Музика Максим (25. XI. 1911 — 25. II. 1912).
Сімович Роман (18. III. 1912 — 1. II. 1913).
Білозор Володимир (1. II. 1913 — 15. XI. 1913).
Желехівський Михайло (15. XI. 1913 — номер 31. III. 1917).
Скоморовський Володимир (18. XI. 1917 — 13. VII. 1918).
Гнатюківна Ірина (13. VII. 1918 — 30. X. 1918).
Філяс Осип (30. III. 1921 — 21. XII. 1921).
Сташинський Володимир (21. XII. 1921 — 9. XII. 1922).
Коцюба Степан (9. XII. 1922 — 25. VI. 1924).
Хмілевський Ярослав (23. III. — 10. XII. 1924, справник кооперативи „Медична Громада“).
Берест Осип (шк. р. 1925/26).
Макарушка Богдан (1926/27).
Сахно Ярослав (1927/28).
Кушнір Роман (1928/29).
Осінчук Роман (1929/30).
Врецьона Володимир (1930/31).
Семків Володимир (1931/32).
Копач Роман (1932/33).
Ольшанський Володимир (1933/34).
Григорчук Михайло (1934/35).

Digitized by Google

Б. О.

З історії „Білої Палати“...

Оповідання моє зачеркує кілька років перед великою світовою хуртовиною.

Гамором і веселим криком відбився від зеленню встелених гірських стін і скалистого провалля приїзд гуртка молодих лікуванців у молоду кліматичну оселю в Підлютому. Над шумливими водами сріблистої Лімниці, серед розкішної руні зелених смерекових лісів стояла „санаторія“ Медичної Громади й білим рефлексом чепурних своїх стін відбивала від пестрого, шмарагдом тканого оточення. Недаром звали її „Білою Палатою“. Цей білий притвір здоров'я — це дарунок ласкавого князя галицької Церкви, митрополита Шептицького, що віддав його для хосенного вжитку щойно заснованого т-ва українських студентів медицини. А вони, ці молоді медики, надхнені ідейним запалом праці, мовчазні стіни палатки перекинули в скромну санаторію і гостинно отвирали її двері для вбогого, працею і недостатком утомленого українського студента.

Не від речі підкреслити, що діло не прийшло легко, але було наглядним завершенням великої праці і жертвенних трудів багатьох членів молоденької Мед. Громади. В ефекті: літком 1911 р. відпоручник Мед. Громади т. Чабак з промінним від радости лицем відчиняє нашу маленьку святиню здоров'я для 11-ох убогих студентів-лікуванців, що за дешевенькою оплатою приїхали сюди рятувати своє молоде цінне для народу здоров'я. Побіч студентів найшлося теж кілька бліденьких дитячих ще лиць гімназійних учнів. Усі вони найшли приют у гостинних стінах санаторії і перейшли під крила опіки санаторійних лікарів д-ра Панчишина й д-ра Зона.

Кліматичні умовини Підлютого: чистий, бальсамом живичних ароматів закрашений високо-гірський воздух, прегарні можливості гірської інсоляції, високі вартості місцевої води з одної, та дбайлива опіка й поживний харч з другої сторони склалися на хосенний ефект кількатижневого лікування гостей нашої санаторії. А життя у санаторії йшло гарне. Погідний настрій стояв у гармонії з чарівною красою гірської країни. Закопчені міським димом груди повними гавстами хлептали свіже, оживне, смерековими олійками насичене повітря, ясне сонце на струнах золотого сяйва блідим лицям слало теплий, здоровий цілуй ласкавого

Digitized by Google

Геліоса, затишні, скалисті плаї манили до проходів у смерековий ліс. Спокійна, дружня атмосфера та щире відношення санаторійної опіки й прислуги вертали лікуванцям душевну рівновагу й скріплювали втомлений і, ясно скажім, загрожений туберкульозою організм. Серед милого оточення швидкою ходою тікав час. У день від'їзду здорові й бадьорі розміщувалися наші лікуванці на „льорах", що звезти їх мали на доли, й з правдивим жалем розставалися з затишною гірською оселею, востаннє звертали свої опалені, бронзові лиця в той зелений рай, де стільки милих хвиль провели, звідки везли стільки чарівних спогадів і багато здоров'я та життєвої дужости. Очевидно, що з другої сторони оттаке літнє дозвілля гуртка українських студентів не було без значіння для культурного розвою і освідомлення цієї частки бойківської околиці.

Свідомість потреби оттакої санаторії для вбогого студентства та її значіння, що стало вже після першої проби таким очевидним, веліли Мед. Громаді всіми силами берегти цінного добутку й змагати до закріплення та дальшого розвою першої у нас цього роду санаторійної установи. Зі словами: feci, quod potui, faciant meliora potentes передавав виділ Чабака виділові Музики провід санаторійних справ.

І знову зимовими місяцями пішла інтенсивна підготовка до прийдешнього літнього сезону. Ясно, що в першу чергу йшли змагання за збагачення санаторійного фонду. Аджеж не брак людей чи ініціятиви, але жорстокий брак гроша й матеріяльних можливостей спинював розвій нашої санаторії і в ніщо розбивав найкращі пляни. Чиж не брак грошей казав попереднього літа розглянути лише 11 подань на лікування в Підлютому та решту подань зі щирим болем у серці повернути менше щасливим петентам? Розширений статут Мед. Громади, що в його § 5 а) приходять пам'ятні слова: „ціллю т-ва є дбати про піднесення гігієнічних умовин життя серед української академічної молоді", а § 8 впроваджує окремий санаторійний фонд, дає спромогу насилити акцію Мед. Громади й розширити рямці санаторійної пропаґанди. З гарячим закликом підмоги для санаторії письмом, друком і словом звертається наше т-во до українських установ і громадянства, зі спеціяльними бльочками йдуть медики між українське суспільство й збирають жертви на корисну й велику ціль, провід т-ва влаштовує репрезентаційний баль, миколаївський вечір і інші імпрези, з яких увесь дохід привертає в санаторійний фонд. Гідною справжнього подиву стає праця тодішньої Мед. Громади, що сама начислюючи що-лиш 1 рік існування, береться за таке велике діло й стільки самопожертви й енерґії в нього вкладає. Енерґія й жертвенність були потрібні теж для самого т-ва, що було ще незвичайно вбоге в касу й бібліотеку та кромі живої ініціятиви збірної праці й послідовного морального вдоволення не давало своїм членам жадного надбання. Тимчасом енерґійні заходи Мед. Громади біля добування фондів на сана-

Digitized by Google

торію не приносять бажаних успіхів; рожеві перспективи її розвою, що родилися в буйних головах молодих ентузіястів і далекосяглі плани широкої розбудови санаторійної установи виявляють у зустрічі з дійсністю свою нереальність, головно супроти байдужої постави рідного громадянства. На гарячий апель до загалу відзиваються лише поодинокі ідейні люди. Справжніми добродіями для санаторії були: митр. Шептицький і пп. Мишуґа й Лиценюк. За їхні щедрі дари склала їм Мед. Громада прилюдну подяку. Саме їхня допомога створила можливості дальшого ведення санаторії.

Отож літом 1912 р. знову вантажні „льори" гірської залізнички вузькими рейками везуть у долину Лімниці гурток молодих лікуванців. Цим разом лікарський провід у санаторії держить д-р Занько. Успіхи лікування і цим разом були повні. Велике число подань достатньо виказує потребу такої установи й виправдує усі заходи біля її поширення. Тимчасом Мед. Громада, побіч згаданих одиниць, не мала ніякої сталої фінансової допомоги й санаторія, що її ведення забирало річно щонайменше 3000 корон, станула перед жорстоким й неодмінним маревом ліквідації. Краєвий виділ постійно відкидав усі подання за субвенцію для санаторії, львівський маґістрат ніколи не дозволяв на вуличну збірку, рідне громадянство, не добачуючи потреб хорої української молоді, мовчало в ледяній байдужності. На заклик у „Ділі" вплинуло на санаторійний фонд лише... 2 корони (!). Марево ліквідації санаторійного заведення стає щораз виразніше. Сама думка про неї незвичайно болюча для людей, що стільки мрій, праці й серця вложили в справу цього одинокого українського дому здоров'я. Люди ці рішуче виступають проти проєкту цілковитої ліквідації заведення і піддають думку покликати для санаторії до життя окреме, на власних статутах сперте, т-во (Білозор).

Цей проєкт находить реальне оформлення на надзвичайних загальних зборах Мед. Громади в дні 22. лютня 1913 р. Збори рішають вилучити санаторію з круга діяльности Мед. Громади й створити для неї окреме т-во, складене з представників різних студентських і громадянських установ. Окремій комісії передали реалізацію цього плану (Білозор, Чабак, Музика, Барвінський, Сіминович, Желехівський, Щуровський). Вона в порозумінні з Українським Студентським Союзом і митр. Шептицьким скликує у справі санаторії окрему конференцію. Конференція відбулася для 30. травня 1913 р. в митрополичій палаті. Взяли в ній участь: д-р Степан Федак, як представник громадянства, т. Коновалець, як делеґат У.С.С. і т. Ф. Федорців від Академічної Помочі. Мед. Громаду заступав т. Білозор. Тут-же склали проєкт статуту для окремої санаторійної установи, що приняла назву „Лічнича Поміч". Підписалися під ним митр. Шептицький і д-р Федак.

Слід замітити, що Медична Громада, виділюючи санаторію

Digitized by Google

з круга своєї діяльности та передаючи її окремій організації, зрікалася лише нічим неоправданого, тяжкого обов'язку самостійного роздобування матеріяльних фондів для санаторії; труди ведення санаторії і піклування нею на дальше радо оставляла при собі.

Тимчасом надходило літо 1913 р. Проєкт статуту „Лічничої Помочі" оставав покищо тільки проєктом і Біла Палата в Підлютім даремне ожидала гамірних гостей. Провід Мед. Громади робив ще останні енерґійні зусилля, щоби й цього року вислати найбідніших хорих українських студентів у гори на лікування, щоби просторі комнати санаторії й цим разом сповнили своє істотне завдання. Але все даремно! Так санаторійній комісії, як і касі Мед. Громади взагалі далеко не доставало фондів на оживлення Білої Палати. Значить, літом 1913 р. санаторії в Підлютому не ведено. Медична Громада не оставила справи санаторії на мертвій точці. За ініціятивою нашого т-ва скликали літом 1913 р. основуючі загальні збори „Лічничої Помочі", що одобрили проєкт наміченого статуту й формально заснували згадану установу.

Прийшлося Мед. Громаді передати створену собою санаторію з усім її інвентарем у нові руки. Мимо великого прив'язання і пієтизму для тої своєї санаторії передали її щиро й радо, бо в повній свідомості, що таке поставлення справи вийде для санаторії лише в користь, а ціла реорганізація запевнить кращий розвій цій так дошкульно потрібній у нас санітарній станиці.

Такі були в цей час думки та сподівання. Життя пішло своїм руслом, не звернуло уваги на знівечені надії ідейних одиниць та на їх місце принесло важніші події, в яких обличчі справа санаторії стала маловажною і незамітною. Прийшов серпень 1914 р., перейшли всі дальші криваві місяці чергових років з усім своїм великим і жорстоким змістом. Біла Палатка над Лімницею вслухувалася у шум розшалілих вод гірської ріки та від часу до часу здрігалася від гуку гарматніх стрілен і в відповідь гремучим привітам лячно видзвонювала потовченим склом зацвилих вікон. Врешті й для її самотньої нудьги прийшов кінець: від великої пожежі, що палала на цілій нашій землі зайнялися її сухенькі дерев'яні стіни. Вона, як і багато з тих, що їм служити мала в мирний час, впала жертвою світової пожежі, спопеліла, як багато наших плянів-надій...

Коли повоєнний провід Медичної Громади забажав привернути санаторії життя, показалося, що її вже немає. Її згарища заросли зеленим килимом з пестрими гірськими цвітками...

***

Нині думка про санаторію для українських студентів знову жива. Живою вчинила її дошкульна конечність такої установи, привернули їй життя нові люди в давньому т-ві. Зусилля відновити санаторію в Підлютому густо переплітають історію повоєнної Медичної Громади, виказуючи широке розуміння обов'язків українського медика серед кожночасних членів нашого т-ва. По-

Digitized by Google

кищо були це вербальні пляни й паперові мрії. Ювілейний рік стає для реалізацій пляну санаторії українського студента зворотною точкою. При Мед. Громаді заснували Фонд Дому Здоров'я Українського Медика. Роздобути цей дім, уладити в ньому санаторію і отвором покласти її двері для вбогої туберкульозної української молоді, повести її успішно під проводом умілих сил — це нове громадське завдання, чергова мета Медичної Громади. Реальне й швидке завершення цього пляну стане хиба найтревалішим живим пам'ятником 25-літнього ювілею організації української лікарської молоді, пам'ятником гідним такої живої і повної змісту історії Медичної Громади.

Digitized by Google

В. Кархут.

Буйні дні.

(Спогад рядовика У. В. Ш.).

На початку був дисонанс.

В кілька тижнів після матури, весною 1923 р. відбулися сходини абітурієнтів. На тих сходинах промовляли студенти українського львівського університету. Палко накликували вписуватися масово на український університет, бойкотувати польські університети, в першу чергу львівський. Більшість зібраних там абітурієнтів не треба було й переконувати; самі ж таки промовці не були мабуть як слід переконані, бо майже всі вони з новим академічним роком опинилися на тому ж виклятому, польському, львівському університеті.

Осінню 1923 року я вписався на медичний факультет У. В. Ш. Від того часу проминуло вже 12 років. Та в мені, ще досі живе спогад тих буйних днів, чітко й незатерто виштампований в моїй пам'яті; буйних днів творчої молодости, що рвалась посполу з нашими професорами будувати українську високу школу у Львові.

На жадному викладі, пізніше на польському університеті, не сиділося так зосередженим, ковтаючи кожне слово лекції, як тоді, хочби на викладах описової анатомії. Малесенька прийомна професора, в якій нормально могло зміститися 8—10 осіб, щільно набита студентками й студентами. Хто сидить на плетених кошикових фотеликах, хто підпирає стіни. Професор хоча невиспаний (тоді працював нераз поза 2 год. ночі), коротко, зв'язко й цікаво веде лекцію. Втоми на ньому після непроспаної ночі, начеб і не слідно. Його оживлює той сам дух, що його слухачів.

Те саме на викладах фізики пок. П. Холодного, фізіології, біології, хемії... Ці виклади не відбувалися в одному місці. Місце й час заповідали з викладу на виклад. Та ще й перед викладом на день, або пів треба було впевнитися в Медичній Громаді. (Медична Громада містилася тоді на вул. Бляхарській 11/I, потім Руській 3/II. Був це центр дуже товарисько зжитий.)

Така обережність була конечна тому, що вряди-годи влітала на виклади поліція. Леґітимувала учасників, декого провадила на комісарят, перед обличчя славнозвісного комісаря Кайдана, що завдяки польському визначному письменникові Жеромскому („Przedwiośnie") попав до літератури.

Неділями й святами вполудне першорічняки мали потіху

Digitized by Google

її науку. Після „дванадцятки“ в Преображенці, старші студенти (не без участи молодших), прали „хрунів“, цебто тих студентів, що зламавши карність пішли на польський університет. Шум, гук, свисти лунали краківською вулицею. Малі, зіщулені „хруні“ давали драпака, аж курилося. По них били не тільки палиці, але й муляло почуття національного злочину. Та й громадянство рідко виправдувало тоді їхні шкурні мотиви.

Тоді був серед молоді величезний підйом духа й гармонійна однозгучність з більшістю т. зв. старших. Крізь запону 12 років, що з часом загущує до різкости сильвету, тодішні кольористі образи, я переживаю здається вдруге реакції громадянства на різні політичні акти того часу. І коли я тепер переглядаю спис товаришів лікарів та находжу знайомі призвища, перед моїми очима являються вони з духовою печаткою, з якою стрінув неодного з них тоді, юнаком.

Хоч, уже й тоді були прояви тих змін, що опісля викривлять до щенту те правильне спершу становище громадянства. Наслідки відчуваємо боляче тепер, коли саме ті, що тоді ламали фронт, входять як шановані громадяне, на засиджених становищах у життя. Капітулянти по психіці вже тоді, тепер лише послідовно стосують в житті свою етичну мірку. Дійсно обидний реванж за колишнє „прання“...

Були теж розваги. Карнавал 1924 року був розгульний. Нераз по три ночі підряд, з забави на забаву. Визначалися медики й техніки. Була охота й розмах. То були... буйні дні...

Пролітком дістав анатомічну працю. Робив ногу. М'ясні, нерви, артерії, вени. Працювали у чвірку, в підземеллі, при електричній лямпі міці 100 свічок. Кімнатка, яких 2 і пів на 2 і пів метра. Заходилося туди дуже штудерно, щоби хто не попав на слід. В сусідстві бігали, гризлися щурі, вгорі над нами лопотів, скреготів трамвай по шинах. Ми працювали денно 8 і більше годин. Боліли після цього очі, як вийшов на світло травневого дня. В липні працю віддали й розїхалися на ферії.

З початком чергового академічного року 1924/25 підйом серед студентства помітно впав. Багато з тих, що досі цупко трималися, покинули У. В. Ш. Мов ті щурі з тонучого корабля. Трохи виїхало за границю.

Я взявся за науку. Хотілося здати І. ригороз і виїхати до Праги (на нашому університеті було лише 5 семестрів медицини). В гризні комунізуючих елементів серед студентства пройшла зима. Весною У. В. Ш. почали ліквідувати. Бойкот знесли.

Ми медики — розбрилися. Хто на медицину львівського, польського університету, хто за границю, хто на інший факультет. В тому році приняли нас у Львові на перший рік 28; рекордове число.

Діло, нашими руками будоване, розсипалося у забутті.

Хоча...

І тут вічно живий, закон непропащої енергії!

Digitized by Google

І. Гнідець, Б. Олесницький.

Культурно-освітні змагання Медичної Громади.

Два з половиною десятки літ діяльности Медичної Громади зарисовуються на тлі бурливого часу й змінливих політичних дійсностей. Вони не раз брутально перекреслювали почате, зміняли форми та границі кожночасних можливостей праці, не зламали одначе її до-щенту, не заморозили животної активности молодих людей, що з роками чергували свою стійку на означеній станиці. На виконання й на форму виконання всякого діла складаються завжди: люди, імпульсивна інтенція (ідея) й обставини діяння. — Двох перших моментів Мед. Громаді не бракувало. Одна стійна ідея і люди гідні її нести й в чин привертати завжди були в цьому т-ві. Ідея і люди з'єдналися в один живий динамічний фактор, що понад обставинами а частіше в супереч їм бралися творити чин. В антрактах великих світових подій, до яких віщим духом на десятки літ уперід вилітають духові ґенії народу, йде муравлина праця на арені життєвої дійсности. Її окреме й безперечно велике значіння для нашого недержавного й організаційно молодого народу зрозуміла Мед. Громада вже перед двадцятьп'яти роками й запрягла свої сили в золоте ярмо культурно-освітної праці. Культурно-освітні завдання організації українських медиків специфічні й інші, ніж у других студентських чи громадянських товариств; вони значені рямцями званнєвого покликання. Ясне, що культурно-освітня праця медиків буде перш усього пропаґандою суспільної гігієни й змагання за здоров'я і дужість народу. На цих принципах сперла Мед. Громада організацію своєї збірної праці починаючи від відчитової секції з 1910 р. до культурно-освітньої комісії, що є сьогодні чи не найживішим мотором усієї діяльности т-ва. У культурно-освітніх змаганнях Мед. Громади є перерва, антракт, що в ньому йшла чи не найважніша дія, в якій неостанню ролю держали й члени нашого т-ва; давні національно-гігієнічні просвітителі народу йшли печаттю власної крови стверджувати гасла голошених правд. Завданням цих стрічок є вивести образ культурно-освітньої праці Мед. Громади в усі часи її існування. При перегляді полинілих рядків секретарського письма треба поміж пожовклими листками протокольних книг найти відгомін кожночасного життя в Мед. Громаді, оживити в творчій уяві людей, що тоді діяли.

Digitized by Google

Дня 27. жовтня 1910 р. сходини виділу Мед. Громади, що стояв тоді під проводом т. Чабака вперше розглядають справу культурно-освітньої праці українських медиків та у висліді складають відчитову комісію, якої організацію поручили т. Музиці. Це потягнення слід уважати формальним початком нашої культурно-освітньої праці. В перших місяцях праця відчитової комісії йде пинявим кроком, може й зогляду на те, що санаторія в Підлютому абсорбувала всю увагу й висмоктувала сили молоденького т-ва. Алеж-бо й цю санаторію для туберкульозної української молоді, ведену власними силами Мед. Громади, слід затягнути в білянс найкращих громадських досягнень т-ва. У цей час падуть 2 перші відчити зорганізовані Мед. Громадою (тт. Чабак і Гасюк). В самому Львові не виголосили жадного викладу, бо чомусь по словам відчитового референта з 13. травня 1911 р. „не можливо було дістати відповідної салі". Але небавом культурно-освітня акція наглядно насилюється. Наша відчитова комісія находить порозуміння з просвітнім кружком при Академічній Громаді й подає йому дружню долоню до спільної праці. З управою Просвіти йдуть переговори в справі видання друком популярної праці д-ра Панчишина й масового поширення її між народом. Одночасно перші піоніри йдуть з гігієнічними рефератами на село.

Поволі культурно-освітня праця т-ва виходить з початкового періоду невправности й роздроблення; спонтанічну ініціятиву поодиноких товаришів заступає пляново й систематично поведена збірна гігієнічна кампанія. Маю на думці в першу чергу гігієнічні курси поведені Мед. Громадою в кружку У. П. Т. ім. Ганни Барвінок. Успіх курсів був гарний, прелеґенти виявили попри моральну готовість ще й зрілість до цього роду праці. Вдоволена управа кружка самочинно склала з вдячности 50 корон на санаторію Мед. Громади. З цього часу датується теж серйозна організація боротьби з туберкульозою серед українського суспільства. Далеко перед тим заки ще зродилося Українське Гігієнічне Товариство та взяло на себе це важливе й відвічальне перед історією завдання, піднімалась цього з власної волі й свідомого обов'язку Мед. Громада. З весною 1913 р. веде вона в порозумінні з львівською філією Просвіти ряд гігієнічних і протитуберкульозних викладів по усіх читальнях Львова, його передмість і сіл львівського повіту. У цій екстензивній ударній кампанії взяло участь чимало товаришів. Поодинокі тематичні матеріяли найшли своїх референтів. (М. Желехівський: анатомія і фізіологія; В. Сьвідерський: гігієна і бактеріологія; О. Барвінський: венеричні хороби; В. Білозор: туберкульоза й боротьба з нею, поміч у наглих випадках; А. Гаврилюк: шкідливе ділання алькоголю і нікотини). В травні 1913 р. складається у львівському маґістраті подання за дозволом на зорганізування і проголошення першого на наших землях дня боротьби з туберкульозою. Про вислід цих старань докладних інформацій нема. Обговорюючи довоєнний пе-

Digitized by Google

ріод культурно- освітньої діяльности Мед. Громади, не вільно поминути ще одного прекрасного плану. Йшло тут про організацію свого роду академічних лікарських викладів для української інтеліґенції міста Львова. Такий гігієнічний вишкіл провідних шарів нашого народу був тоді й не заперестав до сьогодні бути дошкульною потребою. Спонука до нього вийшла з рядів Мед. Громади й найшла похвальне одобрення українського лікарського світа. Пішли навіть перші організаційні праці; трудів викладання у поодиноких своїх спеціяльностях піднялися лікарі зі Львова й провінції: др. Бережницький, др. Гасюк, др. Гарматій, др. Кос, др. Озаркевич, др. Смолин й інші.

Попри систематичну викладову акцію, що її повела Мед. Громада між народом, заклопоталася вона теж видавничою формою гігієнічної пропаґанди. Медики беруть участь у редаґуванні журналу „Здоровлє", що виходив тоді під редакцією д-ра Озаркевича та поміщують там популярні статті з ділянки гігієни й профілактики. Популярних гігієнічних видань було тоді дуже мало. У зрозумінні цієї недостачі Мед. Громада взялася разом з Українським Лікарським т-вом за виготовлення популярного підручника ратівництва та практичних образів наглої допомоги спеціяльно для частин українського сокільства й січей. Для львівської Січі влаштували теж самаританський курс, що обнімав цілий ряд теоретичних викладів і практичних показів. Провадив його т. Білозор.

Вибух світової війни задержав постепенно наростаючу культурно-освітню працю Мед. Громади. Одних медиків покликала мобілізація, інші йдуть як добровольці до У. С. С., життя в т-ві завмерло. Одначе ще підчас війни після трилітньої перерви Мед. Громада відживає. Знову збираються люди: кілька давніх членів, кілька молоденьких адептів ескулапової штуки та у більшості студентки. В листопаді 1917 р. збирається загальний збір т-ва, що на ньому розмірковують нові, достроєні до хвилі шляхи діяльности Мед. Громади. Очевидно культурно-освітня праця потрібна й тепер, війна принесла погубні пошесті, що стали справжнім суспільним лихом і в цей час завданням медиків було гігєнічно освідомити рідне населення. При воєнній Мед. Громаді повстає просвітня комісія. Вона нав'язує контакт з нашими освітніми установами й висилає до них сталих своїх відпоручників. Делеґатом до Просвіти стає т. М. Туркевичівна. Мимо запалу й охоти відчитова акція йде пиняво. Недокладні протоколи згадують реферат про пошесні хороби на Городецькому. Зрештою позначуються змагання за віднову санаторії в Підлютому. Цікаво, що в цей час, коли в Мед. Громаді чисельно переважають товаришки, які між іншим гідно старалися заступити перебуваючих у службі Марса товаришів-медиків, позначується в нашому т-ві живіше зацікавлення мистецтвом і літературою. (Приготування до вистави драми Сілецького).

Digitized by Google

Приходять пам'ятні роки 1918. і дальші. Уся діяльність М. Г. знову вривається. Що тоді робили медики, це темою іншої статті у цій збірці.

Після визвольних змагань у 1921 р. відновлюють М. Гр. студенти-медики Української Високої Школи у Львові. Життя бурлить: часті сходини, студентські віча, грімкі протести проти політичного насильства, врешті невтомна праця над удержанням Українського Університету. Мед. Громада успішно співпрацює з медичним факультетом У. В. Ш.: підшукує викладові салі, організує просекторі, посередничає між професорами і студентами, розшукує фонди. Культурно-освітня праця має тоді окремий характер. Ненормальні політичні відносини не сприяють спокійній відчитовій акції. Перед українськими медиками інші завдання. Видавнича комісія Мед. Громади опрацьовує скрипти, готовить медичні підручники, старається і свою цеголку вложити в будову храму української науки. Черговим завданням медиків була праця над заложенням українського шпиталю. Три відпоручники Мед. Громади засідають у гродянському комітеті будови цього шпиталю. Участь медиків у цій акції не голословна. Усі медики вступають поголовно в члени Народньої Лічниці. Зі щирим запалом пропаґують вони між українським суспільством ідею рідного шпитальництва й збирають жертви на український шпиталь у Львові. Кожні ферії стараються медики використати для цієї важливої акції.

В 1924 р. адміністраційна влада розв'язала наше животне т-во. Одначе українські медики не остали без свойого організаційного центру та об'єдналися в створеній до цього кооперативі Медична Громада. Загальні збори кооперативи з грудня 1924 р. звертають увагу на конечність культурно-освітньої праці медиків і загрівають членів до масової кольпортажі гігієнічних видань серед українського простолюддя. При М. Гр. повстає драматичний гурток (під проводом т. Б и б л ю к а). Займається він підготовкою театральних вистав для передмість Львова. Йдуть теж праці у видавничій комісії (скрипт остеології і біології). Тимчасом створена зусиллям ідейних умів і жертвенністю рідного громадянства. Зняли бойкот польських університетів і більшість наших медиків туди зусиллям ідейних умів і жертвенністю рідного громадянства У. В. Ш. перестала існувати. Зняли бойкот польських університетів і більшість наших медиків туди пішла продовжувати студії. Рівночасно з ліквідацією У. В. Ш. завмерло життя і в кооперативі Мед. Громада. Для організації українських медиків створилися нові можливості існування і нові перспективи культурно-освітньої праці.

Медична Громада відживає як т-во затверджене сенатом університету Яна Казимира й в цій формі існує воно від цвітня 1926 р. до сьогодні. Нова Мед. Громада продовжує традицію попередніх та веде дальше й наглядно насилює культурно-освітню акцію. Загальні збори з листопаду 1926 р. створюють знову санаторійну комісію (К а р х у т, С а х н о, Т е р л е ц ь к и й), що змагає до ре-

Digitized by Google

алізації пляну. Одначе порозуміння з У. Л. Т. казало Мед. Громаді відсунути справу санаторії та покищо надалі занятися пропаґандою українського шпиталю у Львові. До комітету будови цього шпиталю побіч лікарів увійшли медики. Кожню нагоду, кожні ферії, чи свята старалися привернути в користь шпиталю. Від цього часу доходи з усіх імпрез Мед. Громади (балі, вечерниці) йдуть у переважній більшості в касу українського шпиталю. При нагоді поїздок у просвітніми рефератами збирали теж добровільні жертви на цю ціль. За кілька місяців зібрали медики на шпиталь поважну, як на наші зубожілі відносини суму 300 зл. п.

Одночасно наладнується в Мед. Громаді культурно-освітню працю. На загальних зборах Мед. Громади в дні 14. XI. 1926 р. паде спонтанічна ухвала, що зобов'язує кожного члена т-ва до виголошення бодай одного відчиту в рік. І від цього часу культурно-освітня праця в М. Гр. стає не лише побажаною заслугою, але шляхетним і добровільно принятим обов'язком цього маленького медичного суспільства. В першу чергу йдуть реферати з протитуберкульозної, протиалькогольної та протинікотинної ділянки в легкому й популярному оформленні медиків-прелеґентів.

Культурно-освітня праця медиків поволі стає одною з найкращих сторінок діяльности Мед. Громади. Для її плановости й систематичности зворотне значіння мають загальні збори з листопада 1927 р., що на них т. Сахно держав реферат про завдання українського студента-медика в суспільній праці. Вислідом оживленої дискусії після цього реферату було створення культурно-освітньої комісії (популярно званого Кок'а), що до сьогодні успішно веде культурно-освітню діяльність Мед. Громади й має за собою поважний білянс громадської праці. Цей перший Кок, що спочивав я руках тт. Сая, Яремчишина й Політила виказав, як на початок велику ініціятиву й витревалість у праці. Відбули 22 засідань, що на них розмірковували способи організації й методи праці. Багато уваги присвятили боротьбі з туберкульозою і алькоголізмом. А був це час, коли не існувало ще й не діяло Українське Гігієнічне Товариство. У цьому діловому році (1927/28) — дали члени М. Гр. понад 40 популярних, у більшості протитуберкольозних викладів. Кромі цього виготовили 15 рефератів до друку. У цей час нав'язує М. Гр. переписку з науковими медичними видавництвами на Радянській Україні. Чималим зацікавленням товаришів тішаться тамошні медичні журнали, як: Медичний Архів з Харкова, Медичні Вісті з Київа, Профіляктична Медицина й т. і. У Медичному Архіві навіть друкує Мед. Громада статтю свойого члена (т. Сай). З живою увагою слідять наші медики розвій рідної медицини. Сьогодні всі взаємини Мед. Громади з українськими медичними центрами на Радянщині перекреслені. Брутальний терор червоної Москви навіть наукові станиці привернув в експозитури власної пропаґанди. Великим пієтизмом оточує М. Гр. всі пам'ятки наших визвольних змагань. Доказом цього хочаби перебрання Мед.

Digitized by Google

Громадою в опіку двох стрілецьких могил, щорічне складання вінців на Зелені Свята й часті жертви на українських інвалідів.

Гарним успіхом увінчалася праця Кок'а в ак. р. 1928/29, — під проводом енергійних товаришів (Міґоцький, Коржинський, Клюфас, Воронка). З осягів цієї праці належить підкреслити 120 відбутих рефератів і взірцеву організацію освітньої роботи. Тематичний поділ цих рефератів такий: 44 про туберкульозу, 22 про алькоголізм. 6 — про основи гігієни. 4 — про венеричні недуги, 2 — про нікотинізм а решта на загальні теми. Найбільше заслуг для культурно-освітньої праці має тодішній секретар Кок'а т. Коржинський. Не занедбували теж викладів у нутрі т-ва. Відбули їх 5 з ділянки популяризації медицини і на інші теми. Сама організація культурно-освітньої праці стає вміла й справна. Причинюється до цього може й курс просвітянської роботи, уладжений т-вом Просвіта. В цьому курсі взяли наші медики численну участь. Для вжитку прелеґентів створили при Кок'ові окрему популярно-медичну бібліотечку. В ювілейний рік Просвіти (60-ліття) вступили всі члени Мед. Громади поголовно в члени цього т-ва, а кромі того зложили йому грошевий дар (42 зл.). Невідказувалися медики й від усякої іншої громадянської праці, завжди находили час чи то на коляду й писанку для Рідної Школи, чи на підготовку сокільських свят. Мимо цього, що комітет будови шпиталю приспав на часок у своїй діяльності, медики дальше пропаґували його й збирали жертви.

В наступних роках праця Кок'а була дальше жива й різноманітна, дарма, що позначується певне постепенне ослаблення у відчитовій акції. І так у 1929/30 р. виголосили 92, в 1930/31 45, в 1931/32 р. — лише 28 (!) популярних рефератів. Досвідні культурно-освітні працівники й перші організатори Кок'а поволі кінчають свої університетські студії й опускають ряди Мед. Громади. Либонь у цьому слід шукати справжньої причини такої мінімалізації гігієнічних викладів. Всежтаки М. Гр. і за ці 3 роки не дармує, але пробує різних інших форм культ.-освітньої праці. В цей час повстає Укр. Гіг. Т-во й уряджує перший протитуберкульозний курс (від 26 — 30 січня 1930. р.). Наші медики беруть у ньому чинну участь як демонстратори. Дальшим суспільним досягненням Мед. Громади є перебрання санітарного нагляду над Академічним Домом. Тоді також робить Кок заходи для ведення сторінки здоров'я в якомунебудь популярному українському часописі. Цей план незвичайно корисний для гігієнічної пропаґанди й до нього вертає Мед. Громада сьогодні. Попри окремі гігієнічні виклади виголошувані медиками по читальнях Просвіти й кружках Рідної Школи провадить М. Гр. ще й систематичні курси першої допомоги у випадках наглого захорування.

Приступаючи до характеристики двох останніх років культосвітньої праці Медичної Громади, зі справжньою радістю підкрес-

Digitized by Google

люємо, що не стояли вони під знаком чергової павперизації, навпаки були найкращим завершенням усіх дотеперішніх змагань М. Громади. До Мед. Громади приходять нові люди й з юнацьким запалом стають до варстату суспільної праці, що-більше на арені М. Громади йде шляхетний, товариський змаг за першенство в праці для рідного народу. Душею Кок'а в 1932/33 р. ак. стає т. Грушкевич Микола. Його невтомна праця і витревалість у починах останутъ прикладом для всіх чергових провідників культ.-освітньої праці. Від його часу позначується в цій праці живе темпо й енерґійне змагання до максимуму. На кожний ширших сходинах М. Гр. лунають гарячі заклики до праці, падуть переконуючі арґументи її конечности; що кілька тижнів виготовлює Кок точні бюлетені своїх досягнень, кожний член М. Гр. має свою сторінку в книгах меткої комісії. Люди, що остають байдужі для загальних стремлінь і не беруть участи в культ.-освітній праці випадають гейби поза дужки нашого життя і попадають у чорну книгу т-ва. На щастя таких людців небагато. Провід Кок'а держить теж точну евіденцію приналежности товаришів до других українських товариств, спеціяльний акцент ставляють на обов'язкове членство у Просвіті й Р. Ш. І так у цьому році на всіх 50 членів М. Гр. 41 належить доПросвіти. При такій розумній організаційній й запальній активності осяги праці мимо знаменного зменшення членів т-ва є незвичайно гарні. Вказують на це бодай самі підсумки викладів. В 1932/33 р. ак. виголосили їх 140; в наступньому році, коли енерґетичне насилення незначно змаліло, теж дещо понад сотню. Цікаве, що між темами цих рефератів було теж чимало історичних, літературних й організаційних. Свідчить це про широку скалю життєвих інтересів українського медика. В грудні 1932 року беруть члени М. Гр. ґреміяльну участь в ударній протитуберкульозній кампанії; лютень 1933. р. роблять на ділі місяцем протиалькогольної боротьби та видатно спомагають змагання т-ва „Відродження".

До речі відродженецька ідея, як уже з перших сторінок цієї статті виходить, від давна дорога українським медикам. Уже давнішими роками самочинно пропаґувала М. Гр. абстинентську ідею. В останніх часах пляново співробітничає на цьому фронті з заслуженим т-вом „Відродження". Доставляє йому відповідних прелеґентів, переводить виставки й розпродує відродженецьку літературу. В останніх протиалькогольних місяцях і в ювілейній кампанії Відродження наглядно позначилася співпраця Мед. Громади. Співпрацю з Відродженням, повітовим союзом кружків Р. Ш., Просвітою, Укр. Гіг. Т-вом, Укр. Лік. Т-вом і Т. П. О. веде Кок при помочі сталих зв'язкових. Для кружків Р. Ш. перевели 3 обширні санітарні курси. Широким руслом плила в цьому році громадянська праця членів Мед. Громади. Для ілюстрації подаємо кілька рубрик із звіту Кок'а за 1932/33 р. про багатогранну громадську діяльність наших медиків.

Digitized by Google

а)	виголошені виклади	140
б)	переведені гутірки й голосні читання . . .	30
в)	підготовка театральних вистав	20
г)	організація академій і концертів . . .	15
д)	організація фестинів	6
е)	участь т-шів у збірках і коляді на Р. Ш. . .	28
і)	переведення загальних зборів	13
к)	оснування нових товариств	3
л)	участь у шкільному плебісциті	3

Важним засобом пропаґанди гігієни являється теж кольпортаж дешевеньких популярно складених гігієнічних видань. За цей рік розпродала їх М. Гр. на загальну суму 120 зл. Слід теж замітити, що М. Гр., станула згідно з принципами лікарської етики понад площиною усяких партійних міжусобиць та взяла фахову санітарну участь у святі Українська Молодь Христові. Санітарні станиці зорганізовані нашими медиками в день многотисячної маніфестації прикладно виконали своє важке завдання. Побіч цього традиційно переводить Кок у діло всі почини попередніх управ.

В ак. р. 1933/34 культ.-освітня праця М. Гр. йде тими самими шляхами й змагає до задержання минулорічного темпа. Кок працює в складі: Прокопович, Григорчук, Ленець. Побіч великого числа рефератів ведуть вмілий зложений з 9 прелекцій та ілюстрований проекційними образами курс санітарної допомоги на Городецькому, переводять в лютні 1934 протитуберкульозну кампанію у львівських школах Р. Ш., беруть участь у підготовці посвячення Народньої Лічниці. Інновацією є курс історії наших визвольних змагань поведений меткою фармавцевтичною секцією для загалу членів Мед. Громади. На запрошення управи др. Щуровський виголосив відчит про участь українських медиків у визвольних змаганнях. — Провід т-ва не перестає змагати до зактивізування усіх членів М. Гр. і завзято бореться з усякими проявами байдужности. Членів М. Г. зогляду на фактичний „нумерус клявсус“, щорік меншає, а поле суспільної праці для українських медиків широке.

З багатим пляновим матеріялом і юнацькою енерґією приступає до праці культ.-освітня комісія ювілейного року під проводом т. Беча. За терен свойого діяння вибирає вона не так близькі й приступні читальні Львова й передмість, але в першу чергу численні занедбані села всього львівського повіту. І до цієї чорної, важкої праці змобілізували весь ідейний актив М. Громади. З технічною допомогою приходить тут Мед. Громаді повітовий союз кружків Рідної Школи. Кожного тижня дає він для медиків п'ять поїздок у повіт, за те ці медики побіч своїх гігієнічних викладів і курсів переводять на місці загальні збори кружків Р. Ш., роблять люстрації читалень і виголошують рідношкільні реферати. В кожну осінню чи зимову неділю сірими ранками роз'їздяться медики по

Digitized by Google

львівському повіті, часто-густо кільканадцять кільометрів болотнистої дороги топтають власними ногами; вертаються у Львів пізними вечорами втомлені, але вдоволені й закріплені на дусі. Інколи буває, що медики є одинокими від кількох літ гостями в сільській читальні.

Чимало українських студентів байдуже ставиться до культурно-освітніх змагань. Їм веселіше в блискучих кофейних салях, чим під низькими крівлями мужицьких читалень; але побіч цих лицарів дансінґових паркетів є ще залізні лицарі будня, є ентузіясти праці, що задивлені в міраж прийдешнього сірим щоденними трудом і чорною працею будують фундамент народньої могучости, що приспані етнічні маси перетворюють у кріпку модерну націю. Не крикливими гаслами, що мов ті векслі без покриття, не кривавими ґазетними полеміками, не безсоромною прилюдною ліцитацією абстрактного патріотизму, але крицевим зусиллям праці від основ і невтомним трудом культурно-освітніх працівників росте й на перекір людям злої волі кріпшає український національний організм.

На фронті цієї плянової культурно-освітньої праці не для слави й заслуг, але зі свідомого обов'язку вже від 25 літ діє Медична Громада.

Digitized by Google

Л. З. Беч

Бібліотека Медичної Громади.

Одним із важних завдань Мед. Громади було дбати про фахову освіту членів. Щоби належно сповнювати це завдання прикладали велику вагу до уладження і поширення бібліотеки, що мала заспокоювати научні потреби медиків. Бібліотека була необхідним засобом корисної професійно-фахової, пізніше й культурно-освітньої та спортово-лікарської діяльности Мед. Громади.

Доцінюючи конечність і значіння книгозбірні виділ з 1910—1911 р. зайнявся збіркою книжок. Делеґати Мед. Громади зверталися листовно а то й особисто до лікарів за піддержкою в цій справі. Відгукнулися на цей зазив між іншими: д-р Бережницький І., проф. Грушевський М., д-р Дмоховський Ст., П. Мігович, П. Телішевський, д-р Чачковський О. Так само старші медики між ними: т.т. Гасюк С., Коцовський М., Кордасевич О., Музика М., Сіминович Р., Талєр М. подарували іспитові книжки до бібліотеки товариства.

В 1911/12 році старання над збільшенням бібліотеки поручили спеціяльній бібліотечній комісії, що в її склад увійшли Дудикевичівна, Сіменович, Парфанович, Барвінський і Желехівський. Вона знову повела збіркову акцію серед лікарів. Закупили ряд нових іспитових підручників та передплачували „Діло“, „Руслан“, „Народнє Слово“, „Громадський Голос“ і ін.

В 1913 році виділ т. Білозора щиро занявся збільшенням бібліотеки; купили шафу на книжки, крім вичислених часописів запренумерували фахові журнали „Münchener Medizinische Wochenschrift“, „Kosmos“, „Deutsche medizinische Wochenschrift“, „Handweiser für Naturfreunde“ і ін. Ухвалений правильник управильнював користування бібліотекою.

Багато дискутують у справі бібліотеки загальні збори з 25. XI. 1913 р. Вони ухвалюють внесення, що відносяться до способів збільшення і збагачення бібліотеки. В тому році впорядкували бібліотеку, справили докладний інвентар (Маковський, Ганкевич) книгу довжників і т. д.

Воєнне лихоліття перервало діяльність Мед. Громади. Після її відновлення справу бібліотеки видвигають на зборах, „бо Мед. Громада лише тоді може добре розвиватися, як буде мати відповідну бібліотеку“. Влаштувані в 1918 р. вечерниці медиків, дають великий прихід, що його в цілості виділ призначує

Digitized by Google

на бібліотеку. Опісля події знову перервали діяльність Мед. Громади, члени її вірні національному обов'язкові, книжки замінили на кріси й в сірих вояцьких шинелях чи в білих санітарних плащах пішли на геройські поля бою.

В 1921 р. бібліотекар Небиловець енергійно береться до ратування розтраченої бібліотеки — містить в часописах та розсилає листами заклики до товаришів, щоби віддавали книжки. Було вже тоді в бібліотеці 237 книжок, бракувало 52. Інтенсивна санаційна акція т. Небиловця, оздоровила бібліотечні відносини, а закуплені 58 нових іспитових підручників і книжок, були цінним вкладом.

І знову черговий катаклізм робить великанське спустошення у бібліотеці. Ревізія в 1922 р. приносить нові образи руїни; розбиті шафи, масу понищених і втрачених книжок. Але знову успішна, дбайлива й совісна праця бібліотечної комісії (Небиловець, Гранківський, Радзикевич) приводить лад, нормує відносини, направляє шкоди. — Книгозбірня збільшується. Поважним і цінним набутком був подарований тов. Сташинським 14 томовий Брокгавз.

За час існування кооперативи „Мед. Громада", цебто в часах Української В. Школи, бібліотека була великим і корисним допомічним засобом до медичних студій. Коли зважити матеріяльний стан широких шарів тодішнього мед. студенства, то безперечно аж надто виразисто можна буде відмітити її значіння для студій на мед. факультеті.

Після розв'язання У. В. Ш. і закриття діяльности кооперативи Мед. Гр. у відновленому товаристві бачимо надзвичайно дбайливе піклування бібліотекою. Бібліотека кооперативи М. Гр. передана відновленому т-ву була мала, мала вже багато перестарілих книжок, бо цінні й вартісні книжки попропадали або понищилися підчас численних перипетій зв'язаних зі студіями на У. В. Школі. Перший Виділ відновленої Мед. Громади не має фондів на доповнення бібліотеки. Тому знову звертається до загалу українських лікарів зі зазивом складати жертви й датки на бібліотеку Мед. Громади. Перевели збірку у Львові. Жертводавцями були: др. Балей, др. Бережницький, др. Гриневецький, др. Куровець, др. Музика, др. Надрагова, др. Овчарський, др. Пелех і др. Щуровський. Помимо усіх зусиль і старань бібліотеку не багато можна було збільшити. Книжки зліквідованого т-ва українських студ. в Празі, що їх одержала М. Г. за згодою Н. Т. Ш. в 1927 р., великої вартости не мали, бо були переважно старі.

Виділ в 1928 р. багато старань докладав, щоби збільшити якнайскорше бібліотеку, бо справа була пекучою потребою дня. Зі скупих фондів закупив кількадесять нових книжок, так що бібліотека мала вже 213 іспитових книжок, в архіві було 217. Крім книжок члени користувалися мікроскопом, препаратами правильної (60) і патологічної (70) гістології. Підчас демолювання домівки в листопаді 1928 р. великанських шкід дізнала бібліотека:

Digitized by Google

шафи порозбивали, усі книжки викинули на долівку, подерли й потратували ногами, багато цінних і вартісних книжок пропало. Відновленням бібліотеки зайнявся щиро бібліотекар т. Воронка. Він упорядкував бібліотеку, впровадив і виготовив докладні каталоги та поділив книжки на 5 відділів: А — іспитові підручники, Б — іспитові скрипти, В — книжки загального змісту, популярні й реферати, Г — періодики, часописи й журнали, Д — старі підручники. Для улегшення культурно-освітньої праці КОК-а, започаткували ведення осібної популярної бібліотеки.

Бібліотечна справа не могла станути вже на одній платформі розбудови, але кілька разів до року треба було направляти інвентар, ушкоджені книжки, доповнювати здекомплетовані твори. Український акад. дім був улюбленим місцем хронічних розшуків і ревізій, що кожного разу залишали по собі великі матеріяльні катаклізми й руйнації в домівках товариств, які тут жили. В 1929—30 і дальших рр. бібліотекар, власне з уваги на добро й обави за цілість бібліотеки мав ухвалою виділу поручене: „роздати важніші та дорожчі підручники товаришам у перехоування, щоби книжки ці підчас ревізій не пропали або не понищилися“.

Дальшим етапом розвою бібліотеки Мед. Громади було утворення в 1931 р. двох нових відділів: 1) фармацевтичного й 2) спортово-лікарського. Перший віддали до користування утвореній в той час і збільшеній більшим числом членів, фармацевтичній секції, — другий був вислідом сталої уваги й зрозуміння спортового виховання лікаря, яке виказувала Мед. Громада ініціюваними спортовими нагородами та активною участю студ. медиків у спортовому житті. Крім спортових книжок, книжок на питання спорт. гігієни й теорії спорту, запренумерували нім. спортово-лікарський журнал „Leibesübungen“.

Рік річно доповнюється бібліотеку новими виданнями. Управа бібліотеки й виділ іде завжди на руку інтересам і зацікавленням членів, так що бібліотека якнайліпше сповнює своє завдання. Сьогодні, книгозбірня Мед. Громади, це найбільша студент. медична бібліотека у Львові. Якістю, добором і скількістю книжок вона грубо перевищує бібліотеки усіх інших мед. студ. товариств у Львові. Вона обіймає 840 книжок, розміщених у 3 шафах, крім цього збірку гістологічних препаратів і різне приладдя потрібне до вправ.

Бібліотека Мед. Громади це ясний образ і вислід послідовної, зорганізованої праці в тому напрямі. Зложилося на це дбайлива праця бібліотекарів і передбачлива діяльність виділів. Бібліотекарями Мед. Громади були (від 1910—1935) т.т. Ваврик М., Стефанович І., Дудикевичівна, Маковський Ю., Ганкевич Л., Скоморовський В., Небиловець Я., Пікас М., Любчак О., Литвин Е., Воронка О., Миговичівна І., Кузів Р., Семків В., Сологуб Т., Фіголівна М., Бурачинський М., Мриц Б., Кордубівна С.

Для ілюстрації старань виділів, збільшити книгозбірню, як

Digitized by Google

теж для ілюстрації бібліотечного руху подаю оцю статистичну табличку, зготовлену на підставі бібліотечних нотаток останніх літ:

Академ. рік	Куплено книжок	Видано на бібліотеку	Користало з бібліотеки	Позичено книжок
1925/26	7	168·50	42	102
1926/27	10	427·80	50	156
1927/28	24	497·09	60	180
1928 29*) 1929/30	63	1.030·20	72	208
1930/31	42	787·80	77	223
1931/32	37	730·75	56	211
1932/33	54	647·36	75	230
1933/34	120	1.014·33	73	205
За 9 літ .	357	5.303·73	505	1.515

*) У бібліотечних записках оба ці роки зраховані разом тому, що майже той сам виділ оба роки вів діяльність М. Гр.

Digitized by Google

Ю. 1.

Товариське життя в Медичній Громаді.

Медична Громада є в першу чергу фаховим і самодопомоговим товариством. Фаховим було воно все, від початку свойого існування та ніколи не затрачувало цієї ціхи. Характер самодопогового т-ва мало воно на початку, має його й тепер. Був одначе час, коли з різних причин не могло воно провадити самодопомогової акції. Та крім цих двох, домінуючих, завдань Мед. Громада поклала собі ще одно: зосереджувати всеціло товариське життя українських студентів медицини (згодом і фармації) львівського університету. Це бажання було випливом ідеї, що присвічувала й першим основникам Медичної Громади й тим, що після часового небуття відновлювали її. Вислів цього бачимо в першім статуті Мед. Громади, де за одну з цілей поставило собі т-во: бути осередком товариського життя українських медиків (§ 5, в). Зрозуміння ваги товариського життя було все, воно різно проявлялося, залежно від моральних і матеріяльних засобів, що ними т-во розпоряджувало в поодиноких періодах свойого буття.

Зараз по своїм заснуванню Медична Громада старалася влаштовувати ширші товариські взаємини між своїми членами. Початки одначе були не легкі; т-во щойно повставало, зачинаючи з нічого, не мало ніяких фондів. Багато праці вимагало наладнання інших, важних аґенд. Не багато було членів-основників, які, щоправда, якістю заступали скількість. Всетаки т-во придбало власну домівку, що в ній дижурували члени виділу. Коротко: приспособлено місце, де можна було сходитися членам в хвилях, вільних від занять для відпочинку серед товариської гутірки. Дальше розпочало т-во передплачувати кілька часописів, щоби й тим притягнути членів до домівки. Уряджування ширших сходин це теж один зі засобів, що позволяли зжитися нашим медикам. На тому менше-більше кінчиться праця виділу в тій ділянці в першому році існування т-ва. Товариське життя скріпилося вже в другому році; дотеперішні рямці товариського життя були за вузькі. Їх поширили тим, що для загалу молодих таке принадне, чого вони так домагаються, а саме уладжуванням вечорів з танцями. Цю постанову виділу переводила в життя окрема забавова комісія (Пачовський, Козакевич, Мотлюк, Гайдучок, Залужний, Парфанович, Желехівський, Сорохан). Вислідом її праці було влаштування забави смо-

Digitized by Google

триків, вечора на св. Миколу і балю медиків. Усі вони відбулися десь перед 25. II. 1912 р. та дали біля 1100 К доходу. Успіх був, як бачимо, великий. Тим започаткувало т-во свої балі, що згодом добули собі популярність серед загалу молодого і старшого громадянства. (Балевий комітет зложили ще в минулому році, баль одначе, як виходить з протокольних книг, не відбувся). Так гарно започатковану акцію забав, континуували дальше, та давали що року (в 1913 і 1914) вечерниці, що гарно вдавалися. Кожні вечерниці дбайливо приготовляв вечерницький комітет, відбуваючи цілий ряд засідань, що безумовно причинялися до ближчого пізнання і товариського співжиття членів. Забави позволяли також нав'язувати товариські взаємини з іншими людьми, молодими й старшими. (Для цікавости додам, що вечерниці з 1913 р. принесли були дефіцит; це була перша, і як дотепер, одинока того роду дефіцитова імпреза).

Показалася потреба завести якісь нові форми товариських розваг крім дотеперішніх. У 1914 р. літом намітив виділ на наступний шкільний рік чайні вечорі, получені з відчитами, крім цього прогульки у ближчі й дальші околиці Львова. Намітив, але світова війна не дала їх здійснити, забираючи більшість членів на іншу забаву, що з неї не всім довелося вернути.

На коротко оживилося товариське життя в Мед. Громаді під кінець світової війни (шк. р. 1917-18); загомоніла домівка, наново уладжена й засоблена в кілька часописів. Вислідом було урядження цілого ряду імпрез: 2 чайних вечорів, вечерниць (комітет: В. Скоморовський, І. Гнатюківна, О. Кривокульська, В. Кривокульський, Телішевська) і врешті 16. III. 1918 р. равт у Народнім Домі, що випав дуже вдало (дохід 1100 корон). З кінцем шк. року 1917-18 почали приготування вистави драми С. Сілецького (тодішнього містоголови) п. з.: „Два світи". Мали її виставити з початком шк. року 1918-1919; перед вакаціями розділили ролі між товаришами. Але не судилося цій імпрезі побачити світа. Прийшли бурхливі листопадові дні, що перервали діяльність Мед. Громади.

Перерва тривала аж до 1921 р. Медична Громада зачинає переживати свій найкращий час, за яким тужно згадують усі, що його пережили, та з німим захопленням і заздрістю ті, що лиш чули про нього. Це час У. В. Ш., час великого підйому духа, надзвичайно сильної солідарности й спільноти серед студентів взагалі, тим самим, а може ще й більше, серед медиків. Ці всі ціхи відбиваються й на товариськім життю в Мед. Громаді. Старанно уряджена домівка, з рядом часописів, стає осередком, де буйно кипить життя медиків — студентів українського університету у Львові, стає тим привітним місцем, де можна найти щиру атмосферу й приємний відпочинок по важкій праці. Праця дійсно була важка: не лише наука забирала стільки часу, але й безліч справ, зв'язаних з правильним функціонуванням цілого викладового й адміністраційного апарату медичного факультету, що з ним т-во творило тоді майже нерозривну цілість. Тому й не диво, що товариське

Digitized by Google

життя мало змогу добре розвиватися, тим більше, що й членів було тоді багато. Товариське життя в Мед. Громаді проявлялося тоді в звичайних формах: зустрічі членів що днини в домівці, гутірки, інколи знимка, час-до-часу ширші сходини і т. п. Новою культурною розривкою стали шахи. Побажаною новиною було теж започаткування прогульок. (В архіві Мед. Громади зберігається з власноручними підписами спис учасників прогульки до Янова, що відбулася 27. червня 1924 р.). Влаштовували теж традиційні вечерниці; вповні удачні вечерниці, що залишили милі спомини всім учасникам, були в 1923 і 1924 рр. Удачною імпрезою, що в її урядженню брали участь також члени Мед. Громади, був равт 4. VI. 1924 р. (після концерту акад. хору „Бандурист") під протекторатом наших тодішніх ректорів. У комітеті равту були з медиків: В. Коцюба, Ф. Мучій і С. Перейма. На закінчення згадки про цей період т-ва подам характеристику Мед. Громади з її тодішніми провідниками, що вказує, який дух панував у тих часах: „Виділ старався не вводити партійних спорів до т-ва, тому воно представляється ще найкраще з товариств" (з промови голови на звич. загальних зборах 25. VI. 1924 р.). Таке наставлення виділу могло тільки додатньо впливати на цілість товариського життя.

Останній період життя Медичної Громади, як т-ва українських медиків і фармацевтів львівського університету, триває й досі. І тепер вона поставила собі за одну з цілей бути осередком товариського життя (§ 5 статуту), намічуючи ряд способів, котрі помагали би його здійснити: уряджування культурно-літературних імпрез, як відчитів, представлень, забав, прогульок і т. п. (§ 6. стат.). У зрозумінні, що для успішного розвитку товариських взаємин потрібна відповідна домівка, кожночасний виділ присвячував тому багато уваги. У висліді в 1929 і 1930 рр. мали ми чи не найкращу домівку в Акад. Домі з поміж усіх товариств. Відносини приневолили одначе змінити її й т-во перенеслося до теперішньої гарної і вигідної домівки (Чарнецького 26).

Товариське життя в двох перших роках не було так різноманітним, як пізніше. Принагідні зустрічі в домівці для розмови, читання журналів чи гри в шахи, час-до-часу сходини, раз у рік баль (5. II. 1926, 11. II. 1927) — оце здається й усе. Але з часом слідний поступ: гарно впорядили домівку, заложили читальню (святочне відкриття її було 12. травня 1929) з рядом журналів і часописів, установили часті (по змозі щоденні) дижури в домівці. Попри те впровадили нові форми культурних розривок. „Для затіснення товариських вузлів", як кажеться в протокольних книгах, започаткували під кінець 1928-29 шк. року „живу ґазетку" (раз у тиждень), що одначе втрималася тільки трохи більше як рік. Щойно в останньому році відновили її і є надія вже на довше. Відновили також акцію прогульок (в 1929 р.) у ближчі й дальші околиці Львова. Прогульки відбуваються стало по кілька разів в рік, звичайно в літній порі; зимові прогульки (на лещатах) задумує виділ зорганізувати в найближчому сезоні. Щоби заспокоїти есте-

Digitized by Google

тичні й культурні потреби членів, старалися проводи Мед. Громади удогіднити відвідини театрів відповідними знижками. З початком 1929 р. придбали знижки до українського театру під дирекцією Й. Стадника, з початком 1930 р. роздобули знижки в міських театрах. З тих удогіднень члени масово користали. Від 1932 р. робили збірні прогульки на різні мистецькі вистави. Висловом заінтересування шахами було зорганізування в цьому році шахового турніру, що рішенням виділу з 17. IX. 1933 р. „є подуманий як стала внутрішня імпреза"; він має відбуватися кожного року, а кожночасний переможець дістане нагороду.

КОМІТЕТ ВЕЧОРНИЦЬ МЕД. ГРОМАДИ в 1935 р.

Крім цього уладжувало т-во традиційні балі, від 1932 року (згідно з ухвалою студентства) вечерниці. Такі імпрези були по одній кожного року, за виїмком 1929 і 1930 рр. (причина: заг. студ. жалоба) і все потверджували свою добру „марку". Гарний їх успіх є заслугою комітету Мед. Громади та „Комітету Пань", що в його склад входять головно жінки лікарів і мами медиків. Взагалі слід підмітити поміч і симпатію, з якою відноситься до наших забав український лікарський світ і загал громадянства. Крім цих великих забав, уряджували також менші імпрези (з танцями й без): в 1930 і 1935 рр. чайний вечір і дансінґ (останній влаштувала секція фармацевтів).

Додам, що на загальних зборах у 1931 р. утворено при т-ві 2 комісії: 1) прогульок та осель, 2) імпрез, що взяли всю працю в даній ділянці в свої руки. Ця новість показалася доцільною, тому існування секцій і на будуче запевнене. Комісія прогульок та осель

Digitized by Google

зорганізувала на спілку з У. С. С. К-ом літню оселю в Карпатах у 1932 р., одначе без успіху.

В останніх роках чим раз то більше звертають в т-ві увагу на скріплення щоденного товариського життя, що поволі й не замітно, але дуже багато причиняється до близького зжиття членів. Щоденно є тепер у домівці дижури, відповідно дібрані (професійні й непрофесійні) журнали та часописи, що поруч зі шахами є стало до диспозиції членів. Взагалі на товариське життя дивимося не тільки під кутом приємностей, але й під кутом користей. Збірне товариське життя збільшає ефект праці членів тепер, посередньо й на майбутнє, бо привчає їх до такогож життя й по скінченню студій.

Оце короткий нарис-хроніка товариського життя в Медичній Громаді, списана майже виключно на підставі її протокольних книг, тому може й немає в ній тої безпосередности й повноти, коли говориться про давніші часи.

Якщо кинути ретроспективний погляд на цілість товариського життя в нашім т-ві, то бачимо, що воно все мало належне місце в Мед. Громаді. Коли воно не завжди таке, як хотілося би, коли після гарного розквіту наступає нераз спадок, то це вже наслідок долі, що казала нашому товариству припинювати діяльність звичайно саме тоді, коли воно якраз приходило до сил. Але як воно не було би, висліди праці всетаки гарні. Навіть студенти-чужинці звертають увагу на цю спільноту й солідарність, що ціхує українських медиків, що є чи не найкраще зжитими зі собою поміж всіми національностями на мед. факультеті львівського університету. У тому львина заслуга Медичної Громади. Маємо одначе на увазі, що зробили багато, але не все!

Digitized by Google

Р. Копач.

Медики в українському тіловиховному русі.

Оснування Медичної Громади у Львові припадає якраз на час, коли серед українського громадянства в Галичині завдяки діяльності „Соколів“ і „Січей“ та інших вже тоді існуючих наших руханково-спортових товариств зробили вилім у тому китайському мурі, яким наше громадянство відмежовувалося від тіловиховного руху. Провідники українського тіловиховання, головно проф. І. Боберський звернули увагу нашого громадянства на стремління та досягнення інших европейських народів у ділянці тіловиховання та вказували шлях розвою нашому тіловиховному рухові.

Відродження ідеї рівнорядного розвитку духових і фізичних прикмет одиниці, відродження старогрецької ідеї „калокагатії“, яке прийшло після схоластичного наставлення середньовіччя — оперли на зовсім нових засновках. В основу нових поглядів лягли надбання лікарських наук, головно фізіології та патології. На переломі XVIII. і XIX. віків повстають підставові системи новітньої руханки: система німецької руханки (Ґуте-Мутс, Ф. Л. Ян) та система шведської руханки (Г. Лінґ). Ці системи мали вплив на розвій тіловиховання в інших народів Европи і мусіли також впливати на наш тіловиховний рух. Зацікавити мусіли вони лікарів та медиків, останніх хочби тому, що самі будучи молодими брали живу участь у різних тіловиховних вправах.

Приглядаючися докладніше діяльності українських медиків на полі тіловиховання мусимо звернути увагу на ось що: світова війна та наші визвольні змагання перервали на довгий час діяльність молодого товариства; члени-медики пішли в сірих одностроях у стрілецькі рови. Багато з них не вернуло, багато не змогло докінчити своїх лікарських студій ізза тяжких своєрідних повоєнних обставин і тому не найдемо їх сьогодні поміж українськими лікарями. Так сталося зі Степаном Гайдучком та Тимошем Білостоцьким. Колись студенти медицини — тепер професори руханки. Але добуте медичне знання не пропало. Використали вони його при своїй тіловиховній праці.

Та ось лікарі, що вже як студенти медицини, члени М. Г., працювали над розвитком нашого тіловиховання: Степан Ко-

Digitized by Google

цюба б. начальник Сокола-Батька, автор підручника „Будова руханкових приладів“ і ряду поучників та Іван Мриц, один з найкращих лещатарів, автор підручника „Наука їзди на лещатах“. Дальше члени М. Г., визначні змагуни: І. Круль — мистець у стусані кулею, Р. Рак — визначний спрінтер, В. Семків — мистець у меті диском. За ними, під сю пору, ряд діяльних медиків — змагунів та організаторів українського тіловиховного руху.

Коли в 1911 р. проф. І. Боберський звернувся до українського громадянства зі зазивом придбати для себе власну площу у Львові, товариство Медична Громада — вповні доцінюючи значіння площі для правильного розвою тіловиховання — складає від себе датки та уряджує збірки між своїми членами на цю ціль.

В 1930 р. повстає українська спортово-лікарська порадня. І зараз твориться при М. Г. окрема спортово-лікарська комісія, що її члени співпрацюють з лікарями в порадні й переводять потрібні поміри та спроби.

В 1931 р. фундує М. Г. чашу — мандрівну нагороду для українського студента-першуна в ситківці.

Ось короткий нарис праці, яку члени М. Г. вложили у розбудову українського тіловиховання. Але крім цієї праці, так сказати б праці на зовні, зайнялися члени М. Г. ще й працею над здобуттям та поглибленням відповідних фахових відомостей, щоби відтак особистий досвід, добутий при вправах та змаганнях, получити з теоретичним знанням та давати українським руховикам і змагунам потрібні вказівки.

Ця ділянка лікарської праці лежала донедавна облогом. Першим і дуже важним кроком у тім напрямі було оснування українським гігієнічним товариством української спортово-лікарської порадні. Перед українськими лікарями та медиками лежить завдання поширити працю порадні та в цей спосіб хоч у частині усунути недостачі українського тіловиховного руху.

Digitized by Google

Digitized by Google

В. Щуровський.

Лікарі і медики у визвольній війні.

Вислід війни не залежить від самого тільки боєвого вишколу і оперативного проводу армії. Велике значіння має психічне наставлення, технічні і матеріяльні засоби, організація фронту і запілля. Боєва вартість українсько-галицької армії не була гірша як у противників, не дописали одначе другі чинники і вони рішили про вислід визвольної війни. Недостача традиції, недостача скристалізованого державного світогляду, почування історичної меншевартости, занархізування суспільних відносин, ломали видержливість української армії і в критичних хвилинах зменшували її боєздатність. Українська галицька армія боролася на фронтах без передишки майже без свіжих доповнень, продовж двох років, її забезпечення було недостаточне. Українські політичні круги не передбачили грядучих подій, хоч другі народи Австрії заздалегідь підготовлювалися до самостійного державного життя. Загал обхопила перевтома війною.

Винесені історичною хвилею провідники, мимо найвищих зусиль, не вспіли загорнути тодішнє життя в організовані рами. У переломових часах треба на провідних місцях творчих характерів і фахово вишколених, робітливих, пильних співробітників. Такі люде поконують найбільше складні обставини і доводять начате діло до успішного висліду. У нас було багато ідейних, завзятих фанатиків, відважних героїв-лицарів, за те мало рішучих людей, з вірою в можливість побіди, свідомих ясно накресленої мети. Блукання, хиткість, недостача ділово вправних рук до праці, на тлі тодішньої важкої дійсности, спричинили невдачі.

Усе те проявилося наглядно в санітарній ділянці. Після перебрання влади у Східній Галичині Українською Національною Радою майже усі поляки відмовилися виконувати державну службу. Уся вага і відповідальність спадала на українців. Підготованих до того було не багато. Лікарів українців на просторах Зах. Об. У.Н.Р. було за мало до того, щоби обсадити найконечніші місця цивільної адміністрації а ще менше для обслуження армії. Санітарні відносини в краю вимагали рішучих заходів. Ширилися епідемічні хороби, особливо т. зв. еспанка. Зрушені з фронтів війська і звільнені з таборів полонені вертали до домів. Усіми шляхами прямували вони на батьківщину і заповняли хорими і трупами місця постою.

Digitized by Google

Зруйновані в часі світової війни міста і села і беззахисне населення шукало у нової влади помочі.

Бої у Львові та відтак на широкому фронті давали велику скількість ранених. Шпиталі у прифронтовій полосі були в часі війни під військовою управою; з розпадом австрійської армії вони самочинно ліквідувались. Військове майно розбирали демобілізовані або воно нищилося невикористане внаслідок непоінформованости центру про його розміщення. Місцеві установи запопадливо берегли все для себе а безвідповідальні свої і чужі злочинці спекулювали державним майном коштом фронту і запілля. Треба було все організувати від основ серед незвичайно важких умовин.

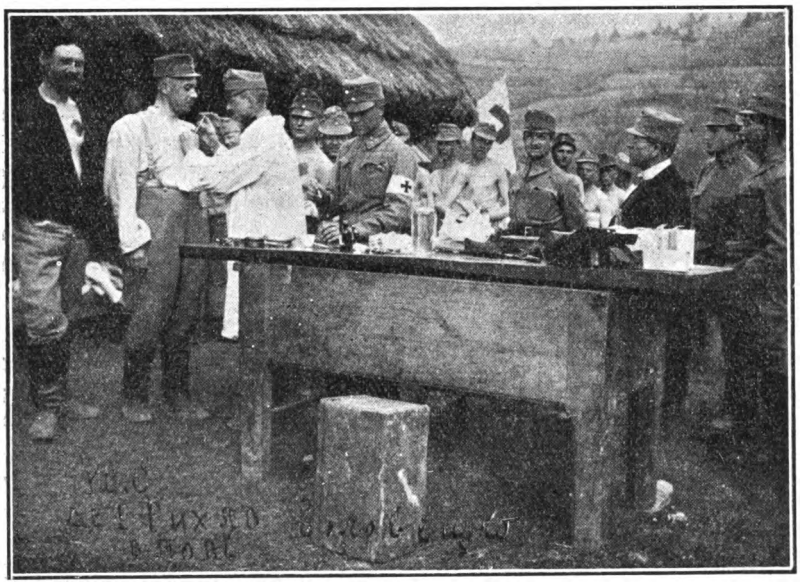

ІВАН РИХЛО.
Щеплення У. С. С-ів на фронті в 1915 р.

На верху санітарної служби станув др. Іван Куровець, зразу як начальник санітарного відділу при секретаріяті внутрішніх справ. Заслужений громадянин, невтомний робітник і організатор працював запопадливо, розуміючи вагу становища. Як у кожне діло так і тут вложив всю свою енергію. Строгий для других давав найкращий приклад самопосвяти. В короткому часі зорганізував санітарний відділ секретаріяту, наладнав службу повітових лікарів і справу шпиталів, приєднуючи до праці фахові сили. Навіть лікарі поляки на становищах директорів шпиталів і повітових фізиків підчинилися його проводові. За допомогою Червоного Хреста, закордонних місій і уповажненого української влади при австрійській ліквідаційній комісії у Відні, др. Ярослава Оку-

Digitized by Google

невського, розвинув широку акцію постачання ліків, перев'язочного матеріялу і шпитального виряду. Після розвалу і безладдя апарат начав працювати.

Головну вагу звернули на поборювання і опанування пошесних хоріб. Ще за австрійських часів від зими 1915/16 р. у східних галицьких повітах прокидувався висипний тиф. Австрійська влада мимо наладнаного апарату і відповідних матеріяльних засобів не вміла зарадити лихові. Пошесть тліла дальше і спалахала кожної зими і осени. У 1918/19 р. в наслідок анормальних відносин, висипний тиф обхопив майже всі повіти і зростав з кожним місяцем Крім того ширився черевний і поворотний тиф, віспа; траплялися випадки сапу і сказу. Головною причиною поширення епідемій були мандрівки полонених і поворотців з фронту. Зі всіх сторін, усіми шляхами йшли вони завошивлені від села до села і розносили пошесть. Щоб зарадити лихові треба було численної граничної сторожі, кварантанних бараків, вишколеного персоналу і дезинфекційних засобів. Бльокована сусідами Галичина у вирі кровавих боїв не могла побороти недостачі. Міжнародній комітет для поборювання пошесних хоріб у Будапешті і Червоний Хрест у Швайцарії на зазив і прохання української влади присилав до Станиславова своїх відпоручників. Гості висказували спожаління, обіцювали поміч але безуспішно.

У лютім 1919. р. державний секретаріят у Станиславові покликав до життя державну раду здоров'я у такому складі: др. І. Куровець відпоручник секрет. внутр. справ, полк. др. Андрій Бурачинський і отаман др. Ростислав Білас відпоручники військового секретаріяту, сотн. Остап Приймa від українського Червоного Хреста, др. Жуковський Олександер від секрет. залізниць, др. Янович Володимир повітовий лікар, др. Добруцький Ґустав директор шпиталю в Станиславові, др. Кубішталь Станислав міський лікар, др. Розмарін Гнат, сот. Бородаєвич Остап ветеринарний референт і аптикарі Теодорович Т., Ляндес Адольф, Петриківна Софія. Установа на тодішні відносини заважка не проявила помітної діяльности. З рамени державного секретаріяту внутрішніх справ і військового вислано санітарних інспекторів полк. др. Анд. Бурачинського і підполк. др. Амброзія Целевича в поїдзку по всіх повітах. Вони провірювали місцеві відносини і на основі їх звітів централі і місцеві чинники організували поміч. При допомозі українського Червоного Хреста оснували епідемічні лічниці і розсилали летючі санітарні кольони. Епідемічні лічниці розмістили в найбільше загрожених місцях як ось у Теребовлі, Скалаті, Олієві, Тернополі, Чорткові, Заліщиках, Борщеві, Паликоровах біля Бродів. Крім того військові і повітові шпиталі мали епідемічні відділи. У Станиславові оснували державний бактеріологічний інститут. Управу інституту обняв др. Максим Музика, працювали в ньому також мед. Кри-

Digitized by Google

вокульська Ольга і Кривокульський Степан. Цей інститут, як одинока установа теоретичної медицини, мусів на випадок потреби виконувати також досліди з інших ділянок, приміром судово-медичні і інш. Обсадили місця повітових і міських лікарів у запіллі; прифронтові повіти підчинили військовим лікарям. До помочі повітовим лікарям придали санітарні комісії. У повітових санітарних комісіях працювали місцеві лікарі, аптикарі, ветеринарі і відпоручники громадянства. Завданням комісій була пропаґанда гігієни серед населення і поміч при виконуванні санітарних наказів. Діяльність повітових лікарів і комісій провірювали санітарні інспектори др. Зенон Левицький, др. Маріян Долинський, др. Волод. Янович і др. Олександер Грабовський.

Від лютого 1919 р. що тижня напливали до державного секретаріяту внутрішніх справ звіти від усіх повітових лікарів про санітарні відносини, особливо про епідемічні хороби. На основі тодішніх звітів у березні 1919. р. нотували занедужань:

на черевний тиф	117 в тому смертних	2
на висипний тиф	17,229 в тому смертних	858
віспа	31 в тому смертних	—
шкарлятина	21 в тому смертних	1
в квітні 1919. р.		
шкарлятина	7 в тому смертних	—
черевний тиф	194 в тому смертних	18
висипний тиф	14,987 в тому смертних	1814
віспа	56 в тому смертних	2

Важку працю поборювання епідемічних хоріб виконували всі лікарі. В тому часі наступні лікарі-українці повнили обов'язки повітових або міських лікарів:

Бачинський Осип у Бучачі,
Батко Осип у Скалаті,
Долинський Маріян у Заліщиках,
Дроздовський Володимир у Збаражі,
Гарасовський Олександер у Надвірній,
Гвоздецький Теофіль у Журавні,
Грабовський Олександер в Тернополі,
Ікалович Кость у Болехові,
Істеревич Степан у Городенці,
Кобринський Володимир у Коломиї,
Ковшевич Осип у Бережанах,
Козакевич Олександер у Чорткові,
Коцовський Володимир у Бібрці,
Лаврівський Володимир у Підгайцях,
Лаврецький Володимир у Галичі,
Левицький Зенон у Коломиї,
Левицький Іполіт у Стрию,
Левицький Роман у Теребовлі,

Digitized by Google

Маційович Степан у Сокалі,
Невестюк Яків у Жабю,
Павлюк Василь у Жовкві,
Подолинський Олександер у Дрогобичі,
Радкевич Осип у Снятині,
Сандул Ярослава у Сколім,
Сандул Юрій у Дрогобичі,
Сафіян Лука у Копичинцях,
Соневицький Теодор у Старім Самборі,
Сприс Дезидерій в Озірній,
Трешневський Евген у Щирці,
Ціпановський Іван у Городенці,
Цюк у Самборі,
Чабак Богдан у Лавочнім,
Яців Теодор у Камінці Струміловій.

У часі від лютня до травня 1919 р. захоріло на висипний тиф 34 лікарів, з того 14 померло; між ними др. Ковшевич Осип у Бережанах, др.Дикий Микола в Станиславові (військовий лікар), др. Лаврецький Володимир у Галичі, др. Крохмальний Тимко в Щирці (військовий лікар).

Велику поміч в боротьбі з епідемічними хоробами несла військова жандармерія. Вона провірювала всі села, вишукувала хорих, висилала звіти до військових і цивільних установ і слідила за точним виконуванням санітарних приписів. До обов'язків жандармерії належав нагляд над проституцією.

Великою недостачою в тому часі була недостача лічниці для божевільних. Умово хорих придержували в ізольованих приміщеннях під доглядом обслуги і опікою лікаря Таке трактування хорих треба було як найшвидше змінити. Поробили заходи в справі оснування лічниці для умово хорих в Язлівці біля Бучача. На управителя лічниці призначили др. Малішевського Єроніма довголітнього примара кульпарківського заведення. Відступ з Галичини перешкодив здійсненню цього.

До часу переходу за Збруч санітарні відносини в краю поволі наладнувалися. У травні скількість захорінь на висипний тиф значно впала. Виконали велику працю мимо несприятливих обставин. Замітне воно особливо на тлі тодішніх відносин у сусідів. Тож зовсім справедливо стверджує др. Андрій Чайковський у своїх споминах, що секретаріят здоров'я трактував ділово свій ресорт. Відносини змінилися з переходом за Збруч. Двократний відворот, розпорошення по непроглядних просторах знищеної революцією і війною Великої України завалили начату будову.

Зав'язком української галицької армії і корпусу січових стрільців, частини дієвої армії У. Н. Р. були українські січові стрільці, сформовані у перших тижнях світової війни в 1914. р. Тож початок української військової організації є одночасний з оснуванням укр. січ. стрільців. На поклик української Національ-

Digitized by Google

ної Ради вступили в ряди У. С. С. студенти медицини: Богдан Гарасимів, Роман Гаванський, Юліян Кордюк, Богдан Гнатевич, Лесь Перфецький, Омелян Волосянський, Володимир Свідерський і ін. як боєвики. Лікарської служби спочатку не було. Окремі відділи не тільки не мали лікарів, але навіть санітарного виряду. У часі побування у Львові влаштували примітивний приют у школі Шевченка при вул. Мохнацького 12, зрештою спрямовували хорих до Народньої Лічниці. У Стрию і в часі дороги на Закарпаття хорих обходили самі товариші. Зрештою поважніших захорінь між молодими хлопцями в літню пору тоді не було.

ЗАХИСТ У. С. С. У ЛЬВОВІ в 1915/16 р.
(В. Щуровський, Іван Франко, Б. Овчарський).

Перший „приют для хорих“ оснували у коші в Ґоронді, відтак у Замковій Полянці на Закарпаттю. Лікаря заступав молодий медик Володимир Скоморовський, тільки принагідно доїздив з Мукачева др. Мирон Вахнянин, що служив при австрійськім війську. Сотня Дідушка і сотня Семенюка відійшли перші на фронт без лікаря і санітарного виряду. Поміч раненим імпровізували в примітивний спосіб, навіть перев'язок стрільці не мали. Те саме було з так званими „двадцятками“, що дрібними групами розбрилися по широкому фронті зі завданням пробитися у запілля російського війська. Настали холодні слотливі дні, прокидалася холера і червінка, тож доля тих відділів без відповідної зброї і одіння була незавидна. В тому часі згинув у Карпатах стріл. медик Бровко.

У грудні 1914. р. заходом боєвої управи приділило австрійське Armeeoberkomando до укр. січ. стрільців лікаря др. Костя Воєвідку, др. Івана Рихла, абсольвентів медицини Володи-

Digitized by Google

мира Білозора, Володимира Щуровського і медика Миколу Гілецького. Перший зголосився у коші в Замковій Полянці Володимир Білозор з енергією забрався до праці. Умовини праці були важкі, недоставало найконечніших засобів. Австрійські військові чинники ставилися до стрілецьких справ з повною байдужністю. Найпекучішою потребою була гігієна приміщень (кватир) військових частин у бідній підміській оселі в добі епідемії холери, червінки і черевного тифу. Поширення приюту для хорих і ранених, придбання біля, постелі, ліків, перев'язочного матеріялу, охоронні щеплення, вишкіл санітарної служби для фронту вимагали багато зусиль. Всеж таки успіх праці Білозора був наглядний. Від'їзджаючи в марті 1915 р. до Відня для докінчення лікарських іспитів Білозор передав др. Воєвідці службу в коші добре наладнану.

У лютім 1915. р. відійшов на фронт др. І. Рихло з медиком М. Гілецьким. Був це перший фронтовий стрілецький лікар українець. До того часу обслуговували фронтові частини У. С. С. австрійські лікарі сусідніх відділів. У II. куріні У. С. С. був довший час лікарем в 1915/16. р. др. Августин Беляй. Він хоч чужинець полишив по собі між стрілецтвом як найкращу пам'ять. Др. Рихло у травні 1915. р. попав у полон, на його місце прийшов др. Володимир Білозор. Він сповняв службу в І. куріні та опісля у двох курінях при помочі медиків Р. Гаванського, М. Гілецького і Я. Солтикевича. У коші остав др. К. Воєвідка і В. Щуровський.

У серпні 1915. р. оснували у Львові при збірній станиці У. С. С. приют (захист) для хорих і виздоровців. Приют містився в дяківській бурсі при вул. Скарги ч. 2., опісля в камениці Стики вул. Міцкевича 11. До приюту приділили на коменданта В. Щуровського, обов'язки начального лікаря сповняв др. Б. Овчарський, тодішній директор Нароньої Лічниці. Адміністрацію вели пані Ірена Домбчевська і Олена Косевичева. У приюті мешкав довший час і лікувався Іван Франко і маляр Олекса Новаківський.

З початком 1917. р. др. В. Білозор обняв службу в коші, на фронт відійшов др. К. Воєвідка, медик Ворона і Л. Перфецький. В липні 1917. р. у бою під Конюхами др. Воєвідка попав у полон а мед. Ворона згинув, поцілений російською кулею. На місце др. Воєвідки приділили др. В. Щуровського, що разом з Л. Перфецьким повнив службу при фронтових частинах аж до розпаду Австрії і проголошення Західньої Области Української Народньої Республики. У коші і вишколі оставав дальше др. В. Білозор, др. В. Свідерський, медики Р. Гаванський, О. Волосянський, Д. Вахнянин, М. Заячківський, М. Нижанковський, Р. Сліпий, і Я. Солтикевич. На закінчення доби У. С. С. слід відмітити участь сестер жалібниць Катрі Гладун, В. Ощипківної і Сіякової.

Digitized by Google

Організація санітарної служби при У. С. С. була на австрійський лад. Найвищою боєвою одиницею був полк поділений на 2 куріні і 8 сотень. При полку або при курінях був лікар. Куріні мали першу поміч (Hilfsplatz). Перша поміч містилася в землянках або принагідно в хаті. Службу в першій помочі повнив лікар або старші медики. Тут відбувалися лікарські оглядини і перев'язували ранених. В разі потреби крім курінної першої помочі була ще полкова поміч з приютом для хорих. Ранених і важко хорих з першої помочі відсилали до полевих лічниць або запасних шпиталів у запіллі. При сотнях були санітарні стежі з 4 стрільців і підстаршини-

ЛІКАР У. С. С-ів ВОЛОДИМИР БІЛОЗОР
на фронті в 1916 р.

провідника. Стежі мали ноші і перев'язочний матеріял. Відносини змінилися на весні 1918. р. у часі походу австрійської і німецької армії на Україну. Великий простір окупованого терену, лихі комунікаційні засоби, недостача одностайного фронту, своєрідні місцеві обставини вимагали особливих норм і пристосування. У часі далекого походу з Борщева до Одеси та відтак під Херсон і Олександрівськ були У. С. С. відірвані від австрійських частин, мусіли самостійно радити собі в кожній потребі і поконувати недостачі, яких досі не зазнавали.

Це була підготовка і наука на будуче. Тодішні переживання давали виображення пізніших подій в часі боїв за Львів, відвороту

Digitized by Google

за Збруч, наступу на Київ і в чотирокутнику смерти. В останніх місяцях світової війни У. С. С. стояли в околиці Єлисавету а вернувши з Великої України в Чернівцях на Буковині і тут застав їх 1. листопад 1918. р.

Українська галицька армія формувалась у Львові й тут звела перші бої. Зав'язком львів. частин були українці жовніри і старшини етапних груп, стаціонованих у Львові і укр. січ. стрільці, що прийшли з Буковини. Характер львівських боїв вимагав організації випадових гнізд і оборонних застав у відповідних міських об'єктах. Застави творили базу оперативних відділів, тут були приміщені перев'язочні точки, відси санітарні стежі в пригожу хвилину прочищували вулиці та площі з ранених і трупів. Служба санітарних стеж була невимовно важка, наражена на обстріл з вікон домів, стрихів і пивниць. Число ранених і вбитих санітарів в часі бою у Львові на жаль годі тепер означити. Виконували цю жертвенну службу крім лікарів і медиків сестри жалібниці.

Найважнішими заставами у Львові були: Народній Дім (др. Кость Танячкевич, мед. Ярослав Гинилевич і Володимир Скоморовський) , ратуш (др. Музика Максим і медик Степан Кривокульський), цитаделя (др. Свідерський Володимир), почта (мед. Ґіжовська Марія), сойм (мед. Русин Зенон і З. Копертинська), касарні Фердинанда (мед. Кузьма Роман), дворець Підзамче (мед. Волосянський Омелян і Кологон Микита), касарні поліції при вул. Браєрівській (Маковський Юрко), на Личаківському двірці була відсилкова точка (д-р В. Щуровський). З Личаківського двірця забирав хорих і ранених санітарний поїзд У. С. С. ч. 1. (мед. Гаванський Роман) і відвозив до військових шпиталів у Станиславові і в Стрию.

У Народнім домі містився оперативний штаб. Першим санітарним шефом при штабі був д-р Кость Танячкевич. Ранених приміщували головно в ґарнізоновому шпиталі. Лікарі і шпитальна обслуга залишилася давня, українська військова команда приділила тільки для контролі своїх старшин. З переповнених шпиталів транспортували хорих санітарними автами на личаківський дворець.

Відступ зі Львова прийшов ненадійно, залишили склади воєнного майна і це відбилося некорисно на боєвій акції в часі облоги Львова. Військові частини покинувши Львів згуртувались в околиці Курович і стали зав'язком групи „Схід". Рівночасно організувались нові групи, на полудні група „Старе Село" і група „Щирець", на півночі група „Північ" і група от. Долуда, на заході група „Комарно-Рудки", гр. „Хирів" і гр. „Старий Самбір". Начальна Команда перейшла до Бережан, відтак до Ходорова. Державний секретаріят осів у Тернополі, опісля у Станиславові. При державному секретаріяті військових справ службу санітарного референта обняв д-р Білас Ростислав.

Digitized by Google

У перших місяцях війни до січня 1919. р. не було планової організації санітарної служби, вона наростала самочинно під натиском обставин. Лікар або медик у місці, де захопили його листопадові події ставав до праці, підшукував помічників, збирав потрібний матеріял, дбав про приміщення для хорих і ранених. У деяких містах остали по Австрії військові лічниці. У прифронтовій полосі сповняли вони завдання полевих, дальше від фронту запасних лічниць. Там де не було шпиталю в разі потреби організували нові. На фронті оперували тоді самостійні групи підчинені безпосередньо начальній команді. При начальній команді санітарним шефом був дальше д-р Кость Танячкевич, його помічником був др. Морозовський, лікар з Наддніпрянщини і технік І. Озаркевич (канцелярист). При команді груп повнили службу як санітарні референти лікарі, виїмково старший медик. У відділах груп при перших помочах були медики. Ранених і хорих з першої помочі транспортували до найближчої лічниці. При деяких групах між першою помочею і лічницею організували відсилкові точки. Вони містилися звичайно при залізничому шляху. Тут сортували хорих і ранених та відсилали санітарними або звичайними поїздами в запілля.

При групі „Схід" начальним лікарем був д-р Щуровський Володимир, при групі „Старе Село" д-р Яцик Тадей, групі „Щирець" д-р Крохмальний Тимко, групі „Комарно-Рудки" д-р Рибачевський Олександер, групі „Хирів" д-р Стефанович Іван, групі „Новий Самбір" медик Божейко Юліян, групі „Північ" д-р Музика Максим та опісля д-р Сосенко Лев, групі Ляєра д-р Гамерський Володимир, групі Долуда д-р Білозор Володимир.

Група „Схід" займала відтинок окружаючого Львів фронту від Грибович Малих через Малехів, Чорт. Скалу та Пасіки на захід від Винник. Обсаду групи творили чотири куріні піхоти, батерія артилерії, сотня кінноти і технічні відділи. У 1. курінi У. С. С. повнив службу лікаря мед. Кологон Микита, у 2. курінi У. С. С. мед. Зенон Русин, у 1. курінi кн. Льва мед. Гайдучок Степан, у 2. курінi кн. Льва мед. Ґалаґудз Петро. При команді групи в Куровичах містився приют для хорих. У приюті працював начальний лікар і мед. Маковський Юрко. На економії в Куровичах улаштували купальню з тушом і дезинфекційним апаратом. Другий дезинфектор був рухомий і об'їздив сотні розміщені на фронті, де по черзі очищували стрільців. При залізничім шляху Львів-Підгайці і Львів-Підволочиська оснували відсилкові точки, одну в Підбірцях біля Винник під управою д-р Козака Михайла, другу в Борщовичах з мед. З. Копертинською. Сюди звозили підчас боїв з фронту ранених, відси дальше поїздом до шпиталів. Заходом групи „Схід" зорганізували полеву лічницю у Перемишлянах і в Ожидові. Командантом лічниці у Перемишлянах був д-р Манацький Олександер, а в Ожидові д-р Свідерський

Digitized by Google

Володимир. При команді групи була чинною поборова комісія для новобранців, група мала свій вишкіл у селі Словіті. Лікарську службу у вишколі повнив мед. Кузьма Роман.

В січні 1919. р. державний військовий секретаріят перевів реорганізацію армії. Санітарною ділянкою організації кермував от. д-р Ростислав Білас. Фронтові частини поділили на три корпуси. У склад кожного корпусу входили чотири або три бриґади. У склад бриґади входили 2 піхотні полки, 1 артилерійський, 2 сотні кінноти і технічні відділи. Бриґади були значені числами від 1—10, крім того була ще т. зв. І. гірська бриґада. У часі чортківської офензиви в червні 1919 р. утворили IV. і V. корпуси, але їх існування було коротке. Перейшли Збруч в повній формі бриґади від І—XI та з IV. і V. корпусу дві нові приґади XIV. і XXI. Гірська бриґада в часі відступу з під Нового Самбора в травні 1919. р. перейшла на Чехи. Начальним лікарем І. бриґади У. С. С. був д-р В. Щуровський, II. бриґади з початку лікар жид з Наддніпрянщини, відтак д-р Фастман, III. бриґади лікар мадяр, відтак д-р Андрій Гаврилюк та довший час медик Волод. Сенчина; IV. бриґади з початку д-р Білозор, VII. бр. д-р Евген Олексій, VIII. бр. д-р І. Стефанович, д-р О. Рибачевський, IX. бр. д-р Юда Маврикій, X. бр. д-р В. Гамерський, XI. бр. д-р Рибачевський, XIV. незвісно, XXI. д-р Сасовер Данило. В гірській бриґаді до часу її переходу на Чехи був д-р Рибачевський Олександер.

Запілля поділили на три області: 1) Львів, 2) Тернопіль, 3) Станиславів. Кожна область мала чотири округи. Округи Львів, Перемишль і Чернівці майже в цілості були в руках ворога. При команді округа повнив службу лікар як санітарний референт. Окружними лікарями були: В області Львів д-р Музика Максим (окр. Львів), д-р Кос Михайло (окр. Перемишль), д-р Породко Лев (Рава Руська) і д-р Стефанович Іван (Самбір). В області Тернопіль д-р Дроздовський Володимир та пізніше д-р Мантель (окр. Тернопіль), д-р Каліфаріюс Лівій (Золочів), д-р Козакевич Олександер (Чортків) і д-р Ковшевич Осип та після його смерти д-р Гвоздецький Теофіль (Бережани). В області Станиславів д-р Прийма Остап (окр. Станиславів), д-р Левицький Іполіт (Стрий), д-р Петрушевич Петро (Коломия) і д-р Кобринський Евген (Чернівці). Кожний округ був осідком запасного коша (кадри) і доповняючим тереном відповідної бриґади, тільки І. бриґада У. С. С. завдяки традиції брала доповнення зі всіх округів. Корпуси були підчинені начальній команді, округи залежали безпосередньо від військового секретаріяту. Військові лічниці ділилися на полеві, запасні і окружні. Полеві лічниці були рухомі, кількість і місце їх осідку змінялися в міру потреби фронту. Окружні лічниці обслуговували ґарнізон і відтяжували полеві і запасні лічниці на випадок їх переповнення.

Приміщення та влаштовування військових лічниць не було

Digitized by Google

одностайне. Деякі лічниці мали відповідний лікарський персонал і повний виряд, навіть з рентґеном, були приміщені у відповідних будинках з достаточною скількістю ліжок. Обслуга складалася з вишколених військових санітарів, сестер служебниць або сестер жалібниць. Рівночасно були шпиталі основані в обставинах припадковости і поспіху, при недостачі найконечніших засобів. Скількість лікарів від самого початку була за мала.

У тому часі були ось такі важніші військові лічниці. Станиславів: пполк. д-р Маланюк Осип (комендант), д-р Кос Осип, д-р Приймa О., д-р Козак Михайло, д-р Дикий Микола, д-р Мондшайн, д-р Білозор, д-р Яцик Тадей, мед. Максимонько Л., Полотнюківна Н., Селянська. Опісля ста-

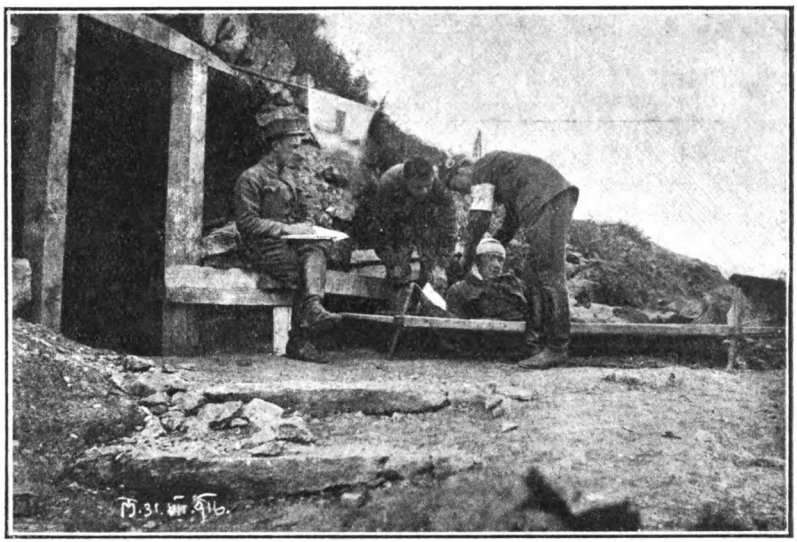

У. С. С. НАД СТРИПОЮ в 1916 р.
Перев'язування раненого. (Я. Солтикевич).

ниславівську лічницю поділили на дві; комендантом 1-ої остав д-р Маланюк, в другій д-р Бардах Теофіль (комендант) і д-р Туна Теодозія і ще кількох цивільних лікарів жидів. Тернопіль: пполк. д-р Ямполер Осип (комендант) і хірурґ д-р Бурачинський Тит. Чортків: д-р Ґафліцкі, мед. О. Чайківська. Золочів: сот. д-р Рібенфельд, д-р Питлик Богдан, мед. Кульчицький Тимко. Сокаль: д-р Музика Максим, д-р Сосенко Лев, мед. Кривокульський Степан. Камінка Струмилова: д-р Білозор Волод., д-р Сприс Дезидерій, д-р Чабак Богдан. Радехів: д-р Подолинський О. та від травня 1919. р. д-р Терлецький Микола, мед. Мотлюк Роман. Броди: д-р Біненвальд і д-р Кушін. Стрий: д-р Амврозій Целевич,

Digitized by Google

д-р Евг. Гайдукевич, д-р Мих. Сеґен. Дрогобич: д-р Терлецький Микола, д-р Кельнер, д-р Ґлянц Гайнріх (хірург) і медики Нагляк Яків, Ваврик Микола, Гаврилів Корнило, Рудницька Ярослава. Самбір: д-р Манацький Олександер, д-р Ґлянц Гайнріх, д-р Цюк, д-р Фастман, медики З. Паук, М. Козіцький, І. Ґоцький, М. Літинський, І. Хома. Ходорів: д-р Гасюк Степан, Львівна Володимира і хірург д-р Морозовський. Перемишляни: д-р Білобран Франц і мед. Банах В. Давидів: д-р Яцик, відтак д-р Гнідий. Ожидів: д-р Свідерський В. і мед. Ґіжовська Марія. Епідемічна Лічниця в Лучанах (біля Ходорова): лікар і лікарка поляки з Конґресівки.

Санітарних поїздів було три: С. поїзд У. С. С. ч. 1 (Р. Гаванський), с. поїзд ч. 2 (О. Гробельний), сан. поїзд ч. 3 (В. Скоморовський). Крім того організували принагідно так звані санітарні летючки (імпровізовані с. поїзди).

Велику вагу спрямували на придбання для лічниць вправних хірургів. У наслідок недостачі своїх хірургів анґажували чужинців. З поміж елевів віденської хірургічної клініки приєднали д-р Шпоннера Роберта, Ґлянца Гайріха і інших. Державний військовий секретаріят оснував у Станиславові головну складницю санітарного матеріялу і старався забезпечити і зінвентаризувати полишені в краю австрійцями прочі санітарні склади. Завдання це не зовсім удалося головно з причини опізнення наказу і незарадности місцевих чинників. Так втратили багату складницю в Холоєві, розкрадену місцевим населенням і спекулянтами. Начальником санітарної складниці при державнім секретаріяті був підполк. Білинський Володислав, при Начальній Команді чет. маґістер Терлецький Михайло. Доповнювали санітарні склади матеріялом одержаним від всеукраїнського Червоного Хреста через президента ґен. Вязлова або купном за кордоном. Транспорт зі закордону в тому часі був надзвичайно утруднений, більшість замовлень не доходила до місця призначення. Чотири ваґони санітарного майна, добутого у Відні від австрійської ліквідаційної комісії пропали на території Угорщини. До Станиславова доїхали з того тільки чотири скрині. Начальна команда наказувала далекойдучі ощадності ліків і перев'язочного матеріялу.

На основі звітів, що впливали до 2. відділу воєнного державного секретаріяту в січні 1919. р. стан армії числив біля 50.000.

Для обслуження армії в тому часі на фронті було: 24 лікарі, 34 медики, 4 медички, 2 аптики, 5 лічниць, 529 ліжок, 3 санітарні поїзди, 2 купальняні поїзди; у запіллі: 95 лікарів, 2 лікарки, 66 медиків, 8 медичок, 18 аптик, 25 лічниць, 12 приютів, 5.643 ліжок, 48 дезинфекторів.

Усіх зусиль докладали військові чинники, щоби перевести в кошах відвошивлювання висиланих на фронт частин. Повторювали накази у справі будови купалень і дезинфекційних камер, або

Digitized by Google

адаптації існуючих місцевих купалень для потреби війська і цивільного населення. В Ходорові заходом начальної команди збудували нову велику купальню і відвошівню. Наказали реєстрацію лікарів і нижчого санітарного персоналу, відпорного на висипний тиф і приділення їх до епідемічних лічниць. На жаль на місцях не виконували як слід наказів і це утруднювало планову боротьбу з пошестями. На фронт і в загрожені повіти висилали дезинфекційні кольони з дезинфекторами і ваннами. Для проживлення населення у знищених війною містах і селах військо організувало харчеві станиці. Усе те не спинило поширення пошести. У марті і квітні епідемія осягнула вершок, а з початком травня начала опадати. Серед війська в тому часі поширення висипного тифу не було загальне. Більші втрати завдавав армії поворотний тиф. Щоби звільнити шпиталі від переповнення хорими і раненими оснували при запасних курінях (кошах) доми виздоровців, під командою старшини і опікою лікаря. Що два тижні відбувалися лікарські перегляди виздоровців. Після перегляду здорових спрямовували до коша та потребуючим уділювали відпустки, якщо відпущений мав хату і відповідну опіку в місці замешкання. Проволочно хорих призначували до виїзду і звільнення. У Трускавці влаштували дім виздоровців — санаторію. Робили старання у справі оснування в Надвірній санаторії для хорих на туберкульозу стрільців.

У половині травня 1919. р. заломився фронт і начався відворот аж по лінію Серету. Відворот був непідготований. Цивільна влада і Начальна Команда не мали виробленого плану, зміняли накази і напрямок концентрації відступаючої армії. Наслідком цього при загальній деморалізації і пасивному спротиві ворожого елементу серед залізничників евакуація була надзвичайно утруднена. Багато майна залишили. Більшість лікарів чужинців покинула армію. Відступаюча армія остала майже без чинних військових лічниць. Хорих і ранених треба було здавати до цивільних шпиталів, але й тих число постійно меншало. Хорі і ранені не радо покидали своїх і не хотіли залишатися на непевну долю. При частинах наростали обози хорих. Чортківська офензива, один з найсвітліших моментів в історії галицької армії дала скороминаючий успіх. Другий відворот, хоч вже плановий, закінчився переходом через Збруч 16. липня 1919. р. У часі першого відступу покинули армію хиткі елементи. Дух війська від Чортківської офензиви був бадьорий, усі вірили, що другий відступ, це лиш тактичний маневр, потрібний для реорганізації і придбання амуніції. Перейшло Збруч біля 70 тисяч галичан в тому 40.000 боєвого війська. Та надії не здійснились. За Збручем настав хаос. Евакуацію переводили поспішно, при недостачі перевозових засобів. Багато санітарного майна залишили у Галичині, багато знищилося у часі відвороту. Санітарна складниця виїхала з Ходорова на 17 залізничих ваґонах. Для перевезення її через Збруч треба було бодай 600 підвод та придбано до цього після великих зусиль тільки 60.

Digitized by Google

Частину складу розібрали відступаючі військові відділи, усеж таки величезне санітарне майно попало в руки ворога. Евакуовані військові лічниці залишили теж більшу частину свойого виряду. Остали на місці та не евакувалися лічниці: Самбір, Станиславів, Коломия, Бережани, Тернопіль, Чортків.

Переступивши Збруч У. Г. А. опинилася на малому просторі, в околиці Камянця Подільського, переповненому наддніпрянськими військовими частинами. Перед собою мали більшовицько-російський фронт, за собою польський. Урухомити евакуовані лічниці довший час не було спромоги. За частинами тягнулися довгі валки підвод з хорими і раненими, між ними були хорі на поворотний і висипний тиф. Вони творили велику загрозу поширення епідемії. У тому важкому положенні облегчуючою обставиною була липнева погода і швидкий похід у перед, що відсував московську армію на схід і звільнював щораз ширшу полосу від ворога. Галицькі лічниці розташувалися тепер в області своїх корпусів. Виряд лічниць був ще бідніщий як в Галичині, скількість менша а доплив хорих на пошесні хороби постійно зростав. Перейшли Збруч три повні полеві лічниці, кожна на 250 — 300 хорих і чотири некомплетні на 100 — 120 хорих. Усіх лікарів було 35. Лікарі повнили службу в шпиталях, при фронтових частинах переважно медики.

У вересні 1919 р. розміщення галицьких військових лічниць було таке: у Винниці в кримських касарнях запасна лічниця ч. 1. (утворена з лічниці Дрогобич) командант полк. др. Ямполер Осип і помічні лікарі др. Глянц Гайнріх (хорунж.), др. Юркевич Амврозий, др. Сприс Дезидерій, др. Шпоннер (хорунж.), Я. Нагляк, Гаврилів Корнило. Полева лічниця ч. 1. комендант сот. др. Білозор Волод. і лікарі др. Терлецький Микола, Гіжовська Марія, Мотлюк Роман. Лічниця повстала зі злуки шпиталів з Радехова і Камянки Струмилової. Вона етаблювала в заведенні для умово хорих. Полева лічниця ч. 2. Командант сот. др. Білобран Франц, мед. Банах Володимир. Лічниця Укр. Червоного Хреста, командант от. др. Новак Денис і лікар др. Сисак Микола. В Гнівані стояла полева лічниця ч. 3., командант сот. Шипайло Юліян, після його смерти в грудні 1919. р. сот. др. Терлецький Микола і др. Гнідий. У Жмеринці запасна лічниця ч. 2., командант сот. др. Рібенфельд Мойсей, лікар др. Питлик Богдан і мед. Кульчицький Тимко. У Бірзулі запасна лічниця ч. 3., командант сот. др. Лопатинський Ярослав. У Барі запасна лічниця ч. 4., командант сот. др. Гасюк Степан і др. Мантель Себастіян. У Гораїлові полева лічниця У. С. С. др. Свідерський Володимир, мед. Гаванський і Перфецький.

На Великій Україні не вдалося наладнати санітарних відносин. Вони радше постійно погіршувалися. Не вдалося мимо зусиль перевести відвошивлення частин, головно через недостачу

Digitized by Google

Д. С. В. С. в 1919 р.
Третій справа сидить Ростислав **Білас,** сан. шеф Д. С. В. С.

Digitized by Google

дезинфекторів і білля. У часі наступу на Київ у щоденних походах і боях продовжувати працю було неможливо. Невдача в Києві 31. серпня 1919, новий ворог денікінська армія і відступ погіршили положення. Війна на Наддніпрянщині мала партизантський характер. Частини порозкидані на широких просторах, без зв'язку між собою, відірвані від кермуючого центру, від лічниць і магазинів попадали у що раз гірші відносини. Постачання харчів, білля і одежі з кожним днем ставало важче. Боєві операції вели переважно здовж залізничих шляхів. Штаби працювали в поїздах або на стаціях. Ранених і хорих приміщували в залізничих возах т. з. „теплушках", відси „санітарними летючками" перевозили до лічниць, як що в сусідстві була земська або городська лічниця приміщували тут важко хорих. Бриґада У. С. С. у вересні і жовтні 1919. р. стояла на денікінському фронті у зв'язку з III. дивізією дієвої армії; начальним лікарем дивізії був др. Ю. Добриловський. Завданням бригади У. С. С. було прочистити шлях Вапнярка — Христинівка від більшовицьких частин, що окружені біля Одеси, пробивалися на північ. Звільнення шляху вдалося без великого труду і майже без бою. За те в Христинівці стрнулася бриґада з денікінським фронтом. Воєнні операції бриґади У. С. С. йшли двома шляхами Христинівка — Умань і Христинівка — Цьвіткове. Команда бриґади містилася в Христинівці. На залізничій стації влаштували приют і відсилкову точку для ранених і хорих. Сюда доїздив бриґадний санітарний поїзд (Л. Перфецький) і забирав хорих до полевої лічниці У. С. С. у Браїлові або до шпиталів у Жмеринці.

Стрільці на фронті жили в невідрадних відносинах, день і ніч в строгому поготівлі у безвпинному поході і боях. Число хорих з кожним днем зростало, денний приріст доходив до 100. Крім бриґади У. С. С. стояла тут ще XI. бриґада. Хорі лежали покотом на соломі в приюті або в залізничих возах. Не було спроможности докладно оглянути і посортувати хорих. Що раз частіше появлялися випадки висипного тифу а поворотний досягав вершка. Такі відносини були не тільки у бриґаді У. С. С. але у всіх галицьких і наддніпрянських частинах. У другій половині жовтня епідемія висипного тифу помітно зросла. Всі лічниці заповнилися у щерть. Бракувало найконечніших ліків, один лікар по другім заражувався тифом, а територія з кожним днем корчилася. З кінцем жовтня 70% галицької армії хорувало на тиф, одночасно у військових лічницях лежало 20.000 галичан, смертність доходила до 30%. Щоби зарадити лихові окремі військові частини основували у себе власні „лічниці". Без найконечнішого статку, без фахової опіки були це радше склади хорих а не лічниці. Не давали вони справжньої лікарської помочі хорим, але забезпечували їм дах над головою, теплу страву і догляд. Лікарювали в таких лічницях полеві духовники, котрих прикметою було добре серце і саможертва. З початком листопада 1919. р. Укр. Гал. Армія по-

Digitized by Google

пала у кліщі, окружена зі всіх сторін в околиці Жмеринки в т. зв. чотирокутнику смерти. У кожній хаті, по залізничих стаціях лежали в суміш хорі, ранені і трупи а між ними снувалися недобитки славної української галицької армії.

Злука з Денікіном не дала бажаної помочі. Відносини у добровольчій армії не були кращі, хоч вона користувалася допомогою великих держав. Українська гал. армія примістилася тепер в догіднішому районі Балти і Бершаді і тут доповнювала свої частини вертаючими з лічниць виздоровцями. Денікінська влада не встрявала у внутрішні справи галицької армії, мабуть предбачу-

АНДРІЙ БУРАЧИНСЬКИЙ
сан. шеф Д. С. В. С. і У. Г. А.

вала вже близьку свою загладу. Доконали галицьку армію більшовики. Скасували її окремішність. Начальну Команду замінили на ліквідаційну комісію. Начального вожда і вищих старшин заслали на далеку північ. Цінне майно, рентґенівські апарати вивезли в Москву. Настановили своїх командантів. Три бриґади Ч. У. Г. А. розкинули на віддалених від себе відтинках фронту. Повели деморалізацію від середини принадою посад червоних комісарів. А проте більшовикам не вдалося посіяти ворожнечу між стрільцями і старшинами.

Після проголошення диктатури в червні 1919 р. припинили свою діяльність державні секретаріяти. Усі аґенди переняла військова канцелярія диктатури. Над частинами запілля поставили команду етапу. От. др. Білас уступив зі становища військового санітарного референта ще в місяці травні, на його місце призначили полк. др. Андрія Бурачинського. Він повнив службу

Digitized by Google

при команді етапу разом з помічником сот. др. Е. Гайдукевичем і пор. Л. Максимоньком. У Кам'янці полк. др. Андрій Бурачинський обняв становище начального лікаря У. Г. А. при начальній команді а сот. др. Танячкевич сан. шефа етапу. Після смерти сот. Танячкевича злучили оба ті пости в одно. Через смерть др. Яцика, др. Коцовського та через недугу др. Г. Левицького прийшла зміна корпусних лікарів. Для І. корпусу призначили сот. др. Михайла Сегена, для ІІ. сот. др. Ляндеса Роберта, для ІІІ. сот. др. В. Свідерського.

У часі злуки з більшовиками самостійність галиц. бриґадних чинників була дуже обмежена. Про все рішали московські команди і неграмотні комісарі. Санітарні відносини тепер поправилися, пошесті погасали, але без помочі більшовиків. Галицька армія і більшовицькі частини в тому часі були вже в 100% відпорні проти тифів. Більшовицькі установи і лічниці стояли нижче галицьких. Голодувала на фронті армія, голодували в лічницях хорі. Виздоровці полишені без опіки занепадали на туберкульозу. Визволення від моральної і фізичної смерти давала втеча на село або до повстанців. З повстанцями удержувала гал. армія зв'язки ще за часів Денікіна. У групі Шепеля, в околиці Хмельника, галицькі лікарі особливо др. Т. Яцик, опікувалися хорими повстанцями і помагали організувати санітарну службу. Згадує це з великим признанням тодішній санітарний начальник повстанців Шепеля полк. др. Даїн Олександер у „Воєнно санітарних начерках українського лікаря". Також у правильній дієвій армії У. Н. Р. служили лікарі галичани. Др. Іван Рихло був довший час лікарем корпусу січових стрільців (С. С.) а також начальним лікарем дієвої армії. При С. С. повнив службу др. Кость Воєвідка. Др. Осип Залужний вів наддніпрянський шпиталь у місті Ковлі. У літі 1920. р. др. Микола Терлецький і Ваврик Мартин працювали як лікарі у херсонській дивізії от. Долуда а др. В. Щуровський в VI. запасній бриґаді полковника Гната Порохівського.

З перспективи 15 літ можна висказувати всякі критичні завваги про тодішні події але признати треба, що українські лікарі совісно сповнили свій обовязок. Не було між ними багато справжніх фахівців. Молоді лікарі, що недавно покинули університетські салі при стрічі з жорстокою дійсністю не опускали безпомічно рук. Що могли, те дали своїй армії і нації. До останніх днів буття українська галицька армія мала організовану санітарну базу. Серед хвиль бурунів не розсипалася у розтіч. Капітулювала не перед вістрям меча але перед живловою силою. Поруч героїв зброї на скрижалях рідної історії вписали нестертими буквами своє Імя лікарі сот. Евген Гайдукевич, Володимир Коцовський, Кость Танячкевич, Тадей Яцик і всі померлі лікарі й медики.

Digitized by Google

СПИС ЛІКАРІВ І МЕДИКІВ УЧАСНИКІВ ВИЗВОЛЬНОЇ ВІЙНИ

(військові ступені з іменування державним секретаріятом).

Лікарі:

Полковники д-ри:

Бурачинський Андрій, сан. шеф при Д. С. В. С.
Бардах Теофіль, кмдт. окр. лічн. Бережани.
Кос Осип, кмдт. окр. лічн. ч. 2. Станиславів.

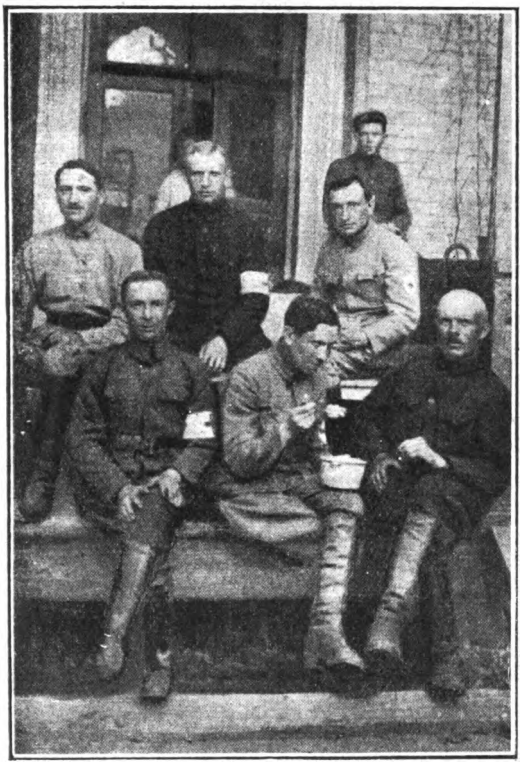

ЛІЧНИЦЯ У. Г. А. В КИЇВІ в 1920 р.
Посередині в горі Володимир Гамерський, крайній з ліва внизу Леонтій Максимонько.

Левицький Іполіт, військ. окр. лікар Стрий, нач. лік. III. корп.
Целевич Амврозій, Д. С. В. С.

Підполковники д-ри:

Маланюк Осип, кмдт. окр. лічн. ч. 1. Станиславів.
Мантель Себастіян, військ. окр. лік. Тернопіль.
Петрушевич Петро, військ. окр. лік. Коломия.
Рожанковський Маркил, Калуш.

Digitized by Google

Юркевич Амврозій, кмдт. окр. лічн. Стрий.
Ямполер Осип †, кмдт. зап. лічн. ч. 1.

Отамани д-ри:

Бурачинський Тит, окр. лічн. Тернопіль.
Білас Ростислав, сан. шеф при Д. С. В. С.
Дроздовський Володимир, військ. окр. лік. Тернопіль.
Гвоздецький Теофіль, військ. окр. літ. Бережани.
Ґлянц Гайнріх, кмдт. військ. окр. лічн. Дрогобич.
Гвоздецький Теофіль, військ. окр. лічн. Бережани.
Клєфаніюс Лівій, військ. окр. лік. Золочів.
Новак Денис †, лічн. Ч. Х.

Сотники д-ри:

Білобран Франц, пол. лічн. II. корп.
Білозор Володимир, нач. лік. гр. от. Долуда, нач. лік. VI. бриґ. кмдт. пол. лічн. ч. 1
Гаврилюк Андрій, нач лік. III. і VII. бриґ.
Гайдукевич Евген †, окр. лічн. Стрий, Д. С. В. С.
Гамерський Володимир, нач. лік. X. бриґ.
Гасюк Степан †, кмдт. зап. лічн. II. корп.
Ґіршінґ Тадей †, військ. лік. Рава Руська.
Дикий Микола †, окр. лічн. Станиславів.
Козак Михайло, окр. лічн. Станиславів.
Козакевич Олександер, військ. окр. лік. Чортків, сан. реф. при пол. штб. Ч. У. Г. А.
Крохмальний Тимко †, нач. лік. гр. „Щирець“ і VII. бриґ.
Коцовський Володимир †, нач. лік. II. корп.
Ляндес Роберт, лік. VII. бриґ., нач. лік. II. корп.
Лопатинський Ярослав, зап. лічн. ч. 3.
Мантуляк Леонід, нач. лік. IV. бриґ.
Музика Максим, нач. лік. гр. „Північ“, кмдт. бакт. інст. Д. С. В. С.
Олексій Евген †, нач. лік. VII. бриґ.
Питлик Богдан, окр. лічн. Золочів.
Подолинський Олександер, окр. лічн. Радехів.
Полохайло Іван, окр. лічн. Тернопіль.
Породко Лев, окр. лік. Рава Руська.
Прийма Остап, окр. лік. Станиславі, голова У. Ч. Хр.
Рібенфельд Мойсей, кмдт. окр. лічн. Золочів і зап. лічн. ч. 2.
Рибачевський Олександер, нач. лік. гірськ. бриґ., VIII. і XI. бриґ.
Сассовер Данило, окр. лічн. Тернопіль, нач. ліч. XXI. бриґ.
Свідерський Володимир, I. п. У. С. С., кмдт. пол. лічн. бриґ. У. С. С., нач. лік. III. корп.
Сеґен Михайло, окр. лічн. Стрий, нач. лік. I. корп.
Сисак Микола, лічн. Ч. Хр.
Сосенко Лев †, нач. лік. V. бриґ. і пол. лічн. I. корп.

Digitized by Google

Сприс Дезидерій, окр. лічн. Камінка Струмилова, пол. лічн. ч. 1.
Стефанович Іван †, окр. лік. Самбір, нач. лік. VIII. бриґ.
Танячкевич Кость †, сан. шеф. Н. К.
Тащук Петро, I. корп.
Терлецький Микола, кмдт. окр. лічн. Дрогобич і Радехів, відс. точк. I. корп., пол. лічн. ч. 1 і 3.
Фастман Юліян †, нач. лік. II. бриґ., окр. лічн. Самбір.
Шипайло Юліян †, кмдт. окр. лічн. Самбір і пол. лічн. ч. 3.
Щуровський Володимир, нач. лік. гр. „Схід" і I. бриґ. У. С. С.
Юда Маврикій, нач. лік. IX. бриґ.
Яцик Тадей †, нач. лік. гр. „Старе Село" і I. корп.

д-ри:

Біненвальд, окр. лічн. Броди.
Вахнянин Мирон, місія У. Ч. Х. в Будапешті ген. Окопенка.
Віллім, з великої України при I. полку Ч. У. Г. А.
Гнідиш, пол. лічн. II. корп. і пол. лічн. ч. 3.
Кольнер, окр. лічн. Дрогобич.
Кушік, окр. лічн. Броди.
Манацький Осип, окр. лічн. Самбір, лічн. Перемишляни.
Мондшайн, окр. лічн. Станиславів.
Мрозовський Кость, помічник сан. шефа Н. К.
Розенбрґ, V бриґ.
Сандул Юрій †, Дрогобич.
Сандул-Шматера Ярослава, Сколє.
Туна Теодозія, окр. лічн. Бережани.
Цюк, окр. лічн. Самбір.
Чабак Богдан, лічн. Камінка Стр.
Шпоннер Роберт, зап. лічн. ч. 1.

Студенти медицини:

сан. поручники:

Божейко Юліян, гір. бриґ.
Ваврик Мартин, VI. бриґ.
Ваврик Микола, окр. лічн. Дрогобич.
Вибелюк Іван, III. корп.
Гаврилів Корнило, окр. лічн. Дрогобич.
Гайдучок Степан, IV. бриґ.
Гинилевич Ярослав, Д. С. В. С., VII. бриґ.
Гробельний Осип, сан. поїзд ч. 2.
Грушкевич Денис, III. корп.
Ґалаґудз Петро, IV. бриґ.
Ґілецький Микола, I. корп.
Дмитричко Василь, IV. бриґ.
Злепко Іван, IV. бриґ.
Кучковський Теофіль, Ет.

Digitized by Google

Корнова Андрій, I. корп.
Лисяк Мирон, група „Хирів“.
Максимонько Леонтій, окр. лічн. Станиславів.
Мартинець Іван †, II. бриґ.
Нагляк Яків, окр. лічн. Дрогобич.
Паращук Дмитро, Ет.
Паук Зиновій †, Ет.
Перфецький Олександер †, III. бриґ., пол. лічн. У. С. С.
Рижій Іван, VII. бриґ.
Рубель Степан, Ет.
Сарнавський Микола, Ет.
Сілецький Ксенофонт, VII. бриґ.
Стасюк Дмитро, II. бриґ.
Савчак Михайло, IV. бриґ.
Сенчина Володимир, III. бриґ.
Цимбалістий Павло, гр. „Хирів“.
Чернявський Володимир, II. корп.
Яцикевич Михайло †, II. корп.

Сан. четарі:

Алиськевич Михайло †, II. корп.
Бабій Ярослав, Стрий, окр. команда.
Банах Володимир, пол. лічн. II. корп.
Волосянський Омелян, У. С. С.
Гаванський Роман, сан. поїзд ч. 1., пол. лічн. У. С. С.
Ганкевич Людвік †, Львів.
Ґардзінський Юліян, Ет.
Заячківський Мирон, IV. бриґ.
Кологон Микита, I. бриґ. У. С. С.
Козаневич Лев, Ет.
Колісниченко Микола, I. корп.
Кривокульський Володимир, III. корп.
Кривокульський Степан, гр. „Північ“, бакт. інститут.
Козіцький Микола, окр. лічн. Самбір.
Копертинська Зиновія, гр. „Схід“, VIII. бриґ.
Кирилович Олекса, V. бриґ.
Кузьма Богдан, II. бриґ.
Кузьма Роман, I. бриґ. У. С. С.
Кульчицький Тимко, зап. лічн. ч. 2.
Кушнір Михайло, II. бриґ.
Литвин Лев, II. корп.
Літинський Микола, гр. „Рудки-Комарно“, окр. лічн. Самбір.
Мельник Анатоль, Ет.
Мотлюк Роман, окр. лічн. Радехів, пол. лічн. ч. 1.
Маковський Юрій, IV. бриґ.
Мулькевич Володимир, Ет.
Ніжанковський Мирон, III. бриґ.

Digitized by Google

Ортинський Іван, VIII. бриґ.
Островський Тадей, I. корп.
Олексій Ярослав, VII. бриґ.
Приходченко Яків, VIII. бриґ.
Рибак Ярослав, I. корп.
Русин Зенон, I. бриґ. У. С. С., III. бриґ.
Скоморовський Степан †, гр. „Хирів".
Сліпий Родіон, III. бриґ.
Савицький Осип, IV. і VII. бриґ.
Соколовський Ярослав. Ет.
Солтикевич Ярослав, I. бриґ. У. С. С.
Тарнавський Гриць, VIII. бриґ.
Терещенко Яків, III. корп.
Шевчук Олекса, V. бриґ.
Чумак Іляріон, Ет.
Яворський Іван, II. корп.
Пікас Юрій †.
Філяс Осип, X. бриґ.

Сан. хорунжі:

Вахнянин Денис, I. бриґ. С. С.
Дзерович Евген, гр. „Схід".
Лапчинський Богдан, V. бриґ.
Левицький, IV. бриґ.
Ломчинський, зап. лічн. ч. 1.
Ґоцький Іван, зап. лічн. ч. 1.
Лотоцький Богдан, зап. лічн. ч. 1.
Хома Іван, зап. лічн. ч. 1.

Арсенич Роман, X. бриґ.
Білик Нестор, IX. бриґ.
Гопалівна, запас. лічн. ч. 1.
Ґіжовська Марія відсилк. точка Красне, пол. лічн. ч. 1.
Кордюк Юліян, У. С. С.
Кривокульська Ольга, бакт. інститут.
Лев Володимира, зап. лічн. Ходорів.
Полотнюківна Наталія, окр. лічн. Станиславів.
Рудницька Ярослава, окр. лічн. Дрогобич.
Селянська, окр. лічн. Станиславів.
Чайківська Ольга, окр. лічн. Чортків.

Digitized by Google

Digitized by Google

ЗМІСТ:

стор.

О. Козакевич: Як повстало наше лікарське товариство . . 3

І. Горбачевський: З моїх споминів 14

Т. Е. Бурачинський: Лікарська Комісія Наук. Т-ва ім. Шевч. 18

Ю. Кордюк: Історія У. Л. Т. за 25 літ існування . . . 23

Спис голов У. Л. Т. 44

Спис членів У. Л. Т. 45

Е. Кобринський: Українці-лікарі на Буковині 50

А. Т. Кібзей: Українські лікарі в Америці 52

Б. О.: Свідомі завдання 54

Л. З. Беч: Начерк історії Медичної Громади 59

Спис голов Медичної Громади 77

Б. О.: З історії „Білої Палати“ 78

В. Кархут: Буйні дні 83

І. Гнідець, Б. Олесницький: Культурно-освітні змагання Медичної Громади 85

Л. З. Беч: Бібліотека Медичної Громади 94

Ю. Т.: Товариське життя в Медичній Громаді 98

Р. Копач: Медики в українському тіловиховному русі . . 103

В. Щуровський: Лікарі і медики у визвольній війні . . 106

Спис лікарів і медиків учасників визвольної війни 125

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

UNIVERSITY OF CALIFORNIA
MEDICAL CENTER LIBRARY

THIS BOOK IS DUE ON THE LAST DATE
STAMPED BELOW

Books not returned on time are subject to a fine of 50c per volume after the third day overdue, increasing to $1.00 per volume after the sixth day. Books not in demand may be renewed if application is made before expiration of loan period.

5m-1,'42 (8779s)

Digitized by Google

Digitized by Google

UNIVERSITY OF CALIFORNIA
MEDICAL CENTER LIBRARY

THIS BOOK IS DUE ON THE LAST DATE
STAMPED BELOW

Books not returned on time are subject to a fine of 50c per volume after the third day overdue, increasing to $1.00 per volume after the sixth day. Books not in demand may be renewed if application is made before expiration of loan period.

5m-1,'42 (8779s)

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google